

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

**Ogólnopolska diagnoza infrastruktury
wsparcia dla osób doznających
przemocy oraz ocena efektywności
i skuteczności stosowanych
form pomocy**

RAPORT KOŃCOWY

Spis treści

Wprowadzenie	4
Zarys metodologiczny.....	8
Metody i techniki badawcze wraz z doбором próby	10
Analiza danych zastanych (desk research)	10
CAWI wspierane CATI z przedstawicielami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy	13
Indywidualny wywiad pogłębiony (IDI)	13
Badanie ankietowe z osobami doznającymi przemocy oraz z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy	14
Case study	15
Panel ekspertów	16
Analiza SWOT	16
Analiza wyników badania	17
Jaka infrastruktura wsparcia, w tym zasoby instytucjonalne systemu pomocy są dostępne dla osób doznających przemocy?	17
Prawne uwarunkowania pomocy osobom doznającym przemocy	17
Infrastruktura wsparcia osób doznających przemocy w podziale na województwa	29
Czym charakteryzują się osoby doznające przemocy, które korzystają z pomocy w ramach infrastruktury wsparcia (płeć, wiek, wykształcenie, aktywność zawodowa, sytuacja ekonomiczna, stopień pokrewieństwa ze sprawcą, miejsce zamieszkania, niepełnosprawność itp.)?	38
Jaka jest dostępność poszczególnych działań pomocowych w stosunku do potrzeb osób doznających przemocy?.....	54
Jakie formy wsparcia są dostępne dla osób doznających poszczególnych rodzajów przemocy?.....	68
Jaka jest skala udzielanej pomocy dla osób doznających poszczególnych rodzajów przemocy?.....	74

Ocena dostępnej infrastruktury wsparcia	76
Jakie oczekiwania dotyczące form pomocy zgłaszają osoby doznające przemocy? Które formy pomocy są najbardziej potrzebne?	79
Jaką skutecznością cechują się poszczególne formy pomocy dla osób doznających przemocy – w tym m.in. psychologiczna, prawna, socjalna (w tym materialna), psychologiczna/socjoterapeutyczna dla dzieci, pomoc dla osób starszych i/lub niepełnosprawnych doświadczających przemocy?	88
Jakie przeszkody utrudniają lub uniemożliwiają udzielanie oczekiwanych form pomocy oraz wpływają na skuteczność działań pomocowych udzielanych osobie doznającej przemocy?.....	95
Case study	102
Analiza SWOT	104
Wnioski.....	105
Spis tabel	109
Spis map	109
Spis wykresów	109
Załącznik – panel ekspertów	114
Załącznik – indywidualne wywiady pogłębione	124

Wprowadzenie

Przemoc jest zjawiskiem występującym nie tylko w domu ale również w miejscu pracy, w szkole, w grupie rówieśniczej. Zjawisko to ma więc charakter interdyscyplinarny- i leży ono w kręgu zainteresowania przedstawicieli różnych środowisk: pracowników socjalnych, policjantów, asystentów rodziny, psychologów, socjologów, prawników, i innych¹. Warto wskazać, że o występowaniu przemocy przekonane jest również społeczeństwo, co potwierdziły wcześniejsze badania. Blisko 80% respondentów wskazało bowiem, że przemoc jest zjawiskiem dotyczącym wielu środowisk². Świadczy to o wysokim poziomie społecznej świadomości dotyczących analizowanego problemu oraz o braku stereotypowego postrzegania zjawiska przez Polaków.

Rozpoczynając rozważania nad zagadnieniem przemocy, należy sprecyzować zatem, jakie działania i zachowania uznane zostały za przemoc w myśl niniejszego opracowania. Zgodnie z definicją przedstawioną w Słowniku Socjologicznym, przemoc uznać należy za *jeden z głównych, obok groźby, środków przymusu, polegający na użyciu siły fizycznej, przez jednostkę czy grupę, często wbrew obowiązującemu prawu, w celu zmuszenia jakiejś osoby czy członków grupy do określonego działania czy też uniemożliwienia podjęcia działań lub do zaprzestania wykonywania czynności już rozpoczętej; także bezprawne narzucenie władzy*³. Definicja ta wskazuje zatem, że przemoc jest czynnością sprzeczną z prawem, jednakże zawężyła definicję zjawiska do jednej tylko kategorii – przemocy fizycznej. Według J. Brągiel przemoc oznacza *każde zamierzone działanie osoby, instytucji, społeczeństwa lub państwa, które ujemnie wpływa na zdrowie, rozwój fizyczny lub psychospołeczny*⁴. Jest to definicja bardzo szeroka, pozwalająca na objęcie nią różnorodnych zjawisk, nie tylko przemocy fizycznej. Ponadto, przemoc jest zjawiskiem społecznym; oznacza to, że nawet, gdy przemoc dotyczy jednej osoby, cierpi na tym nie tylko ta osoba, ale także jej otoczenie – bliscy, znajomi, rodzina. Prócz tego, przemoc nie ma granic i może dotknąć każdego członka społeczeństwa. Analizując problem przemocy, należy odnieść się również do rozumienia tego pojęcia

¹ K. Stanek, Praca socjalna z osobą lub rodziną z problemem przemocy, Warszawa 2014, s. 19-20.

² Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców, Raport cząstkowy, zadanie nr 1, aut. Monika Miedzik, Justyna Godlewska-Szurkowa, wsp. Jakub Rutkowski, WYG PSDB Sp. z o. o. dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014.

³ Cyt. K. Olechnicki, P. Załęcki, Słownik socjologiczny, Toruń 1988, s. 167.

⁴ Cyt. K. Stanek, dz. cyt., s. 20.

na gruncie obowiązującego prawa. W myśl ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*⁵ pod pojęciem przemocy można rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób doświadczających przemocy, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przemoc przybiera różnorodne formy, występować może zarówno w domu, jak i poza domem (np. w miejscu pracy), poprzez działanie lub zaniechanie oraz ze względu na charakter, w jakim przejawiają się zachowania przemocowe. W tej grupie można wskazać na przemoc fizyczną, psychiczną, ekonomiczną, seksualną⁶. Takie formy przemocy można wyodrębnić również z przytoczonej powyżej, ustawowej definicji zjawiska przemocy. Wśród istniejących form przemocy można wskazać także na mobbing, stalking oraz cyberprzemoc – formy te nie były jednak przedmiotem niniejszej analizy, zaś ich przywołanie stanowi jedynie zasygnalizowanie, że dany problem istnieje. Katalog form przemocy w podziale na przemoc fizyczną, psychiczną, ekonomiczną, seksualną jest najbardziej popularną formą ujmowania zjawiska podczas badań, zatem, zarówno z uwagi na to uwarunkowanie, jak też ze względu na postrzeganie zjawiska przez prawodawcę, to właśnie ten katalog form przemocy zostanie zastosowany w niniejszym opracowaniu. Warunkowane jest to ponadto zawężeniem tematyki opracowania do przemocy domowej. Ze względu na społeczne tabu i wynikający z niego nikły odsetek osób przyznających się do doświadczania przemocy seksualnej, niemożliwe jest wnioskowanie na podstawie zebranych w tym zakresie danych, dlatego informacje dotyczące tego rodzaju przemocy zostaną przedstawione, jednak na ich podstawie zdecydowano się nie wyciągać wniosków co do ogółu społeczeństwa. Podobny problem, związany z niechęcią do poruszania trudnego tematu przemocy seksualnej zauważono już podczas wcześniej przeprowadzanych badań dot. przemocy⁷.

⁵ Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493, z późn. zm.

⁶ A. Kucharska, *Polskie prawo wobec przemocy w rodzinie. Próba analizy wybranych zagadnień*, Wrocław 2016, s. 14.

⁷ *Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców...*, dz. cyt., s. 11.

Należy przy tym zaznaczyć, że przemoc domowa, zwana także „przemocą czterech ścian” jest bardzo trudna do udowodnienia. Profesjonaliści zajmujący się problematyką w swojej pracy zawodowej wskazują ponadto, że stosowania przemocy domowej dopuszczają się osoby, które można określić jako „normalne” bądź „przeciętne”⁸. Stąd też duża rola wrażliwości społecznej w trosce o najbliższe otoczenie i reagowanie na podejrzenia wystąpienia przemocy; na to wpływają zaś działania edukacyjne, profilaktyczne i prewencyjne.

Osoby, które mają do czynienia z przemocą, przyjmują jedną z trzech ról: sprawcy, osoby doznającej przemocy lub jej świadka. Istnieje również grupa osób, które przyjmują jednocześnie dwie role – np. osoby doznającej przemocy i jej świadka, osoby doznającej przemocy i jej sprawcy, sprawcy przemocy i jej świadka. W niniejszym opracowaniu największy akcent zostanie położony na osoby doznające przemocy domowej. Niemniej jednak, niemożliwym byłoby zrealizowanie niniejszego opracowania bez uwzględnienia roli świadków i sprawców przemocy, dlatego również ich rola w zjawisku występowania przemocy została uwzględniona.

Należy podkreślić, że wyniki przeprowadzonych na potrzeby przeprowadzenia niniejszego raportu badań i płynące z nich wnioski w większości pokrywają się z wnioskami z wcześniejszych badań. Przede wszystkim należy podkreślić pozytywną ocenę procedury „Niebieskie Karty”, co świadczyć może o jej skuteczności obowiązujących rozwiązań i ich dostosowaniu do potrzeb osób dotkniętych przemocą. Należy jednak zaznaczyć, że coraz częściej podnoszony jest temat przemocy wobec mężczyzn. Mimo, iż w dalszym ciągu obowiązuje tabu dotyczące przemocy stosowanej względem mężczyzn, sytuacja ta zaczyna się zmieniać. Ponadto, w badaniu przeprowadzonym w 2014 roku zauważono spadek liczby respondentów twierdzących, że osoby dotknięte przemocą nie uzyskują niezbędnej pomocy w wystarczającym zakresie. W przeprowadzanych na potrzeby sporządzenia niniejszego raportu badaniach potwierdzono spadek liczby osób wyrażających taką opinię. Tym samym, po raz kolejny należy podkreślić zbieżność osiągniętych wyników z wynikami badań przeprowadzanych w po-

⁸ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część II – raport z badania profesjonalistów. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, listopad-grudzień 2010 r., s. 82.

przednich latach⁹. Jednocześnie, zaznaczyć należy, że spadek taki może być wynikiem poprawy infrastruktury wsparcia dla osób doświadczających przemocy w ostatnich latach. Pomimo zbieżności wyciągniętych wniosków z wnioskami wyciągniętymi na podstawie wcześniej przeprowadzonych badań należy podkreślić dużą rolę bieżącego monitorowania problemu przemocy, jego skali oraz postrzegania przez społeczeństwo. Bieżący monitoring służyć może bowiem jako cenne narzędzie do modyfikacji form i zakresu pomocy świadczonej dla osób doświadczających przemocy. Niemniej jednak, jak wykazała niniejsza ekspertyza, infrastruktura wsparcia dla osób doświadczających przemocy jest oceniana dobrze zarówno przez osoby z niej korzystające, jak i przez pracowników instytucji udzielających pomocy. Wynikać to może z bieżącej, regularnej analizy potrzeb osób doświadczających przemocy i możliwości jej świadczenia.

Działania na rzecz przeciwdziałania przemocy, w tym mające na celu pomoc osobom doświadczającym przemocy powinny być podejmowane w najbliższym środowisku lokalnym osoby doświadczającej przemocy. Zdarzają się jednak sytuacje, w których osoba doświadczająca przemocy jest zmuszona do tymczasowego opuszczenia swojego miejsca zamieszkania, a tym samym do skorzystania ze wsparcia instytucjonalnego. Istotnym jest więc aby pomoc świadczona przez instytucje działające na rzecz przeciwdziałania przemocy miała wysokie standardy.

W związku z tym uznano za konieczne dokonanie ogólnopolskiej diagnozy istniejącej infrastruktury wsparcia dla osób doświadczających przemocy oraz oceny efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy. Powyższe badanie jest tym bardziej zasadne gdyż dotychczas takie zagadnienie nie było diagnozowane. Niniejszy raport dostarczy zatem informacji na temat istniejącej infrastruktury oraz pozwoli na dokonanie oceny efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy.

⁹ Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców..., dz. cyt., s. 11.

Zarys metodologiczny

Głównym celem badania było dokonanie ogólnopolskiej diagnozy infrastruktury wsparcia dla osób doznających przemocy oraz ocena efektywności i skuteczności stosowanych form pomocy z punktu widzenia osób doznających przemocy.

Cele szczegółowe badania

Badanie miało na celu uzyskanie informacji dotyczących:

- funkcjonującej infrastruktury wsparcia, w tym zasobów instytucjonalnych systemu pomocy dla osób doznających przemocy;
- charakterystyki osób doznających przemocy korzystających z pomocy w ramach infrastruktury wsparcia (płeć, wiek, wykształcenie, aktywność zawodowa, sytuacja ekonomiczna, stopień pokrewieństwa ze sprawcą, miejsce zamieszkania, niepełnosprawność itp.);
- oceny katalogu ofert działań pomocowych pod kątem ich dostępności i adekwatności do potrzeb osób doznających przemocy;
- form oraz skali pomocy udzielanej osobom doznającym przemocy z uwzględnieniem rodzajów doznawanej przemocy;
- oczekiwań osób doznających przemocy, dotyczących najbardziej skutecznych i potrzebnych form pomocy (określenia na jaką formę pomocy jest największe zapotrzebowanie);
- skuteczności pomocy udzielonej osobom doznającym przemocy z uwzględnieniem różnych form pomocy, w tym m.in. psychologicznej, prawnej, socjalnej (w tym materialnej), psychologicznej/socjoterapeutycznej dla dzieci, pomocy dla osób starszych i/lub niepełnosprawnych doświadczających przemocy;
- identyfikacji przeszkód uniemożliwiających udzielenie oczekiwanej formy pomocy, utrudniającej dostęp lub wpływającej na skuteczność działań pomocowych udzielanych osobie doznającej przemocy.

Pytania badawcze

- Jaka infrastruktura wsparcia, w tym zasoby instytucjonalne systemu pomocy, są dostępne dla osób doznających przemocy?
- Czym charakteryzują się osoby doznające przemocy, które korzystają z pomocy w ramach infrastruktury wsparcia (płeć, wiek, wykształcenie, aktywność zawodowa, sytuacja ekonomiczna, stopień pokrewieństwa ze sprawcą, miejsce zamieszkania, niepełnosprawność itp.)?
- Jaka jest dostępność poszczególnych działań pomocowych w stosunku do potrzeb osób doznających przemocy?
- W jakim stopniu poszczególne działania pomocowe są adekwatne do potrzeb osób doznających przemocy?
- Jakie formy wsparcia są dostępne dla osób doznających poszczególnych rodzajów przemocy?
- Jaka jest skala udzielanej pomocy dla osób doznających poszczególnych rodzajów przemocy?
- Jakie oczekiwania dotyczące form pomocy zgłaszają osoby doznające przemocy?
- Które formy pomocy są najbardziej potrzebne?
- Jaką skutecznością cechują się poszczególne formy pomocy dla osób doznających przemocy – w tym m.in. psychologiczna, prawna, socjalna (w tym materialna), psychologiczna/socjoterapeutyczna dla dzieci, pomoc dla osób starszych i/lub niepełnosprawnych doświadczających przemocy?
- Jakie przeszkody utrudniają lub uniemożliwiają udzielanie oczekiwanych form pomocy oraz wpływają na skuteczność działań pomocowych udzielanych osobie doznającej przemocy?

Metody i techniki badawcze wraz z doбором próby

W celu opracowania diagnozy Wykonawca wykorzystał następujące metody i techniki badawcze:

Analiza danych zastanych (desk research)

Analiza danych zastanych to metoda badań społecznych, która zakłada szczegółową analizę istniejących już i dostępnych danych. W jej wyniku następuje scalanie, przetwarzanie i analiza danych rozproszonych dotychczas wśród rozmaitych źródeł. Analiza danych zastanych zapewnia zdobycie informacji, które można otrzymać drogą analizy opracowań i ekspertyz.

Analizie poddane zostały m.in.:

- Raporty dotyczące diagnozy zjawiska przemocy w rodzinie opublikowane na stronie internetowej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (<https://www.mpips.gov.pl/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie-nowa/ogolne/diagnoza-zjawiska-przemocy-w-rodzinie-w-polsce/>)
- Raport Ocena efektywności systemu przeciwdziałania przemocy przez profesjonalistów, 2014 r. (https://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/_public/1_NOWA%20STRONA/Pomoc%20spoleczna/przemoc%20w%20rodzinie/RC3.pdf)
- Przemoc wobec kobiet w rodzinie – niezbędnik psychologa, 2007 r. (<http://www.cpk.org.pl/plik,159,niezbednik-psychologa-przemoc-wobec-kobiet-w-rodzinie-pdf.pdf>)
- Czynniki sprzyjające i utrudniające udzielanie skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim, 2015 r. (http://www.wm.uw.olsztyn.pl/images/stories/2016/18022016/Raport_dot._czynnik%C3%B3w_sprzyjaj%C4%85cych_i_utrudniaj%C4%85cych_udzielanie_skutecznej_pomocy_osobom_doznaj%C4%85cym_przemocy_w_rodzinie__woj._warmi%C5%84sko-mazurskie.pdf)

- Raport końcowy z 16 wojewódzkich konferencji regionalnych „Krajowa oraz regionalna polityka przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz przemocy ze względu na płeć”, 2013 r.
(http://www.spoleczenstwoobywatelskie.gov.pl/sites/default/files/konferencje_przemocowe_rozszerzone_finalpo_0.pdf)
- Dzieci ofiary przemocy w rodzinie – Raport Rzecznika Prawa Dziecka, 2012 r.
(http://brpd.gov.pl/sites/default/files/dzieci_ofiary_przemocy_w_rodzinie.pdf)
- Raporty dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie i przeciwdziałaniu mu dotyczące poszczególnych województw
- Pomoc osobom dotkniętym przemocą domową – Informacja o wynikach kontroli, 2016 r. (duw.pl/download/1/19635/NIK-raportoZl.pdf)
- Przemoc wobec dzieci w Polsce – diagnoza i rekomendacje, 2013 r.
(http://www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/Zdrowie/PiRPU/Przemoc_Diagnoza_i_rekomendacje_FDN.pdf)
- Raporty podsumowujące działalność Ogólnopolskiego Pogotowia dla Ofiar Przemocy w rodzinie „Niebieska linia”
- Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie przez administrację publiczną – Informacja o wynikach kontroli, 2013 r. (<https://www.nik.gov.pl/plik/id,5094,vp,6609.pdf>)
- K. Leoniuk, H. Nowakowska, K. Sobczak, Zadania pielęgniarki w systemie przeciwdziałania przemocy domowej, 2013 r.
(https://journals.viamedica.pl/problemy_pielęgniarstwa/article/view/35556)
- Bezpieczeństwo uczniów i klimat społecznych w polskich szkołach – raport z badania, 2015 r. (eduentuzjasci.pl/images/stories/publikacje/IBE-raport-Przemoc-Klimat-w-szkole.pdf)
- M. Misiąg, Zjawisko Przemocy, 2016 r. (<http://repozytorium.ur.edu.pl/bitstream/handle/item/2190/10%20misi%4%85g-zjawisko%20przemocy.pdf?sequence=1&isAllowed=y>)
- K. Stanek, Praca socjalna z osobą lub rodziną z problemem przemocy, 2014 r.
(http://www.kpss.lublin.pl/upload/08_Praca%20socjalna%20z%20osoba%20dotkniet%20problemem%20przemocy.pdf)

- A. Kucharska, Polskie prawo wobec przemocy w rodzinie – próba analizy wybranych zagadnień, 2016 r.
(https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/10632/monografia_prawo_przemoc_1p.pdf?sequence=1)
- J. Celińska, Pomoc osobom dotkniętym przemocą domową – specjalistyczne poradnictwo i schronienie dla ofiar, 2017 r. (<http://yadda.icm.edu.pl/yadda/element/bwmeta1.element.desklight-30c494dc-31e7-4000-9a3c-47814fb2d21d/c/61-75.pdf>)
- M. Urbańska, Problemy Rodziny, 2016 r.
(<http://repozytorium.ur.edu.pl/bitstream/handle/item/2182/2%20urba%c5%84ska-problemy%20rodziny.pdf?sequence=1&isAllowed=y>)
- K. Chmielowska, Obowiązek zgłaszania przypadków przemocy wobec dzieci w praktyce lekarskiej, 2014 r.
(http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-c2f03e8e-532e-420b-82df-ed5d03fa3cc7/c/Chmielewska_K_2014_Obowiazek_zglaszania_przypadkow_przemocy_wobec_dzieci_w_praktyce_lekarskiej.pdf)
- W. Klaus, Migrantki przymusowe jako ofiary przemocy w Polsce, 2014 r.
(https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Migrantki_przymusowe_jako_ofiary_przemocy_w_Polsce.pdf)
- Postrzeganie przez nauczycieli problemu przemocy rówieśniczej i jej przeciwdziałania w środowisku szkolnym, 2016 r. (https://www.researchgate.net/profile/Malgorzata_Wojcik3/publication/312096043_Postrzeganie_przez_nauczycieli_problemu_przemocy_rowiesniczej_i_jej_przeciwdzialania_w_srodowisku_szkolnym/links/586f804108ae329d6215fe3a/Postrzeganie-przez-nauczycieli-problemu-przemocy-rowiesniczej-i-jej-przeciwdzialania-w-srodowisku-szkolnym.pdf)
- Informacje dostępne na stronach internetowych instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy.

CAWI wspierane CATI z przedstawicielami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Ankieta CAWI polega na umieszczeniu kwestionariusza na stronie internetowej tak, aby był dostępny z poziomu przeglądarki internetowej. Uczestnicy badania otrzymują drogą mailową zaproszenie do udziału w badaniu. W zaproszeniu znajduje się specjalnie wygenerowany link do ankiety. Respondent wypełnia ankietę z poziomu strony www, co zapewnia mu pełną anonimowość.

Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo (CATI) to doskonała technika służąca do realizacji badań ankietowych. Pozwala w krótkim czasie dotrzeć do dużej liczby respondentów i uzyskać od nich niezbędne informacje. Jej główną przewagą nad osobistym wywiadem kwestionariuszowym jest znacznie ułatwiony kontakt z respondentem.

Populacja badana: przedstawiciele kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy, w tym:

- Przedstawiciele Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie – 35 podmiotów;
- Przedstawiciele ośrodków interwencji kryzysowej – 164 podmioty;
- Przedstawiciele punktów interwencji kryzysowej – 81 podmiotów;
- Przedstawiciele ośrodków wsparcia – 29 podmiotów;
- Przedstawiciele domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży – 21 podmiotów.

Liczebność próby: Badanie objęło 231 podmiotów – około 70% populacji.

Indywidualny wywiad pogłębiony (IDI)

IDI polega na przeprowadzeniu z daną osobą ustrukturyzowanej rozmowy, która ma na celu uzyskanie konkretnych informacji w sposób planowy i metodyczny, według określonego schematu, zwanego scenariuszem wywiadu.

Populacja badana: przedstawiciele instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy, w tym:

- Przedstawiciele Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie;
- Przedstawiciele ośrodków interwencji kryzysowej;
- Przedstawiciele punktów interwencji kryzysowej;
- Przedstawiciele ośrodków wsparcia;
- Przedstawiciele domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży.

Dobór próby: celowy – lista podmiotów objętych badaniem została opracowana przez Zespół Badawczy w sposób zapewniający zróżnicowanie respondentów ze względu na województwo, w którym się znajdują oraz typ gminy (miejska, miejsko-wiejska, wiejska), w której prowadzą działalność.

Liczba wywiadów: 61

Badanie ankietowe z osobami doznającymi przemocy oraz z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

W celu realizacji badań ankietowych z osobami doznającymi przemocy oraz pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy Wykonawca wykorzystał 2 techniki badawcze:

- Samodzielnie wypełnienie kwestionariusza ankiety w formie papierowej przez respondenta;
- Wywiady bezpośredni kwestionariuszowy (PAPI).

Badanie było realizowane na terenie instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy. Dobór zastosowanego rozwiązania był uzgadniany z przedstawicielami danej jednostki – dzięki temu, że współpracują oni z osobami doznającymi przemocy, byli w stanie określić, czy wskazane jest przeprowadzenie wywiadów, czy też pozostawienie ankiet do samodzielnego wypełnienia. Z doświadczenia Wykonawcy wynika, że w roli ankieterów bardzo dobrze sprawdzają się pracownicy wspomnianych instytucji (w przeciwieństwie do ankieterów zewnętrznych, którzy mają trudności ze wzbudzeniem zaufania u potencjalnego respondenta), osiągają oni wysoki poziom responsywności. W związku z tym były stosowane trzy rozwiązania:

- a) Wykonawca dostarczył wydrukowane kwestionariusze do danej jednostki, zaś osoby doznające przemocy samodzielnie je wypełniały. Po upływie kilku dni Wykonawca odbierał wypełnione kwestionariusze.
- b) Badanie zostało zrealizowane przez ankietera zewnętrznego (ankietera współpracującego z Wykonawcą), którzy przekazał Wykonawcy wypełnione kwestionariusze.
- c) Wykonawca dostarczył kwestionariusze do danej jednostki, badanie zostało zrealizowane przez pracownika/pracowników danej jednostki, zaś Wykonawca odbierał wypełnione kwestionariusze.

Dobór próby: Wykonawca dokonał losowania 80 instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy (po 5 w każdym województwie – w tym 2 zlokalizowanych w gminie miejskiej, 2 zlokalizowanych w gminie miejsko-wiejskiej i 1 zlokalizowanej w gminie wiejskiej). W każdej z nich badanie zostało zrealizowane zgodnie z przedstawionymi powyżej założeniami.

Wielkość próby: 480 ankiet/wywiadów, w tym 320 wywiadów z osobami doznającymi przemocy i 160 z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy.

Case study

Case study to analiza pojedynczego przypadku, pozwalająca wyciągnąć wnioski co do przyczyn i rezultatów jego przebiegu. Celem studium przypadku jest pokazanie koncepcji wartych skopiowania. Analiza case study zostanie przeprowadzona dla osób doznających przemocy w zakresie wsparcia, jakie otrzymały od instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy. W celu opracowania case study Wykonawca przeprowadził badania z osobami doznającymi przemocy oraz z przedstawicielami instytucji, które realizowały wsparcie na rzecz danej osoby.

Liczba studiów przypadku: 3.

Dobór próby: celowy – Wykonawca przeprowadził 3 case study.

Panel ekspertów

Panel ekspertów to technika podobna do grup fokusowych, czyli ustrukturalizowanych i moderowanych dyskusji zogniskowanych na konkretnym zagadnieniu. Uczestniczą w nich eksperci, czyli osoby, które posiadają cenną wiedzę w danej dziedzinie. Przed realizacją badania ekspertom zostały przekazane wyniki badań desk research, CAWI wspomagane CATI, IDI, badania ankietowego oraz case study.

Populacja badana: Specjaliści z zakresu udzielania wsparcia osobom doznającym przemocy.

Dobór próby: Do panelu zaproszonych zostało 5 ekspertów. Eksperci zostali wybrani ze względu na dorobek naukowy i doświadczenie zawodowe związane z tematyką badania. W skład panelu ekspertów weszły osoby nienależące do zespołu badawczego.

Struktura próby: W badaniu wzięli udział przedstawiciele 3 różnych podmiotów/instytucji.

Liczba paneli: 1

Analiza SWOT

Analiza SWOT polega na ocenie silnych i słabych stron na tle szans i zagrożeń ze strony otoczenia. Jej nazwa pochodzi od pierwszych liter rozpatrywanych grup czynników: *strengths* - silne strony, *weaknesses* - słabości, *opportunities* - szanse, *threats* - zagrożenia. Analizie SWOT poddana została infrastruktura wsparcia dla osób doznających przemocy. Do przeprowadzenia analizy SWOT zostały wykorzystane informacje zgromadzone dzięki pozostałym technikom badawczym.

Próba badawcza: Została przeprowadzona jedna, kompleksowa analiza SWOT.

Analiza wyników badania

Jaka infrastruktura wsparcia, w tym zasoby instytucjonalne systemu pomocy są dostępne dla osób doznających przemocy?

Prawne uwarunkowania pomocy osobom doznającym przemocy

W ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*¹⁰ dla osób doznających przemocy określono między innymi działania takie jak: poradnictwo psychologiczne, medyczne, prawne, socjalne, interwencja kryzysowa i wsparcie, ochrona przed dalszym krzywdzeniem.

Ww. ustawa nakłada obowiązki w zakresie organizowania pomocy dla osób doznających przemocy na organy administracji rządowej i samorządowej, zwłaszcza na gminy¹¹. Realizacja tego obowiązku koncentruje się wokół działań ukierunkowanych na:

- udzielanie pomocy osobom doznającym przemocy;
- oddziaływanie na sprawców przemocy;
- podnoszenie świadomości społecznej w zakresie problemu przemocy w rodzinie.

Działania te są realizowane przez władze publiczne, we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz kościołami i związkami wyznaniowymi¹².

Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy, zgodnie z zapisami ww. ustawy, realizowane są na różnych poziomach: zarówno gminnym, jak i powiatowym i wojewódzkim. Zadania te prezentuje poniższa tabela. Niemniej jednak należy zaznaczyć, że podstawową jednostką wykonującą zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy jest gmina.

¹⁰ Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493.

¹¹ J. Celińska, Pomoc osobom dotkniętym przemocą domową, „Kontrola Państwowa” 2017, nr 1, s. 63.

¹² K. Stanek, dz. cyt., s. 76.

Tabela 1 Podział zadań dotyczących przeciwdziałania przemocy pomiędzy jednostki samorządu terytorialnego i administrację rządową w województwie

GMINA	POWIAT
<p><u>Zadania własne:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony osób doznających przemocy w rodzinie; – prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą; – zapewnienie osobom dotkniętym przemocą miejsc w ośrodkach wsparcia; – tworzenie zespołów interdyscyplinarnych. 	<p><u>Zadania własne:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony osób doznających przemocy w rodzinie; – opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą; – zapewnienie osobom dotkniętym przemocą miejsc w ośrodkach wsparcia; – zapewnienie osobom dotkniętym przemocą miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej. <p><u>Zadania zlecone z zakresu administracji rządowej:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy; – opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc.
WOJEWÓDZTWO	
SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA	WOJEWODA
<p><u>Zadania własne:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – opracowanie i realizacja wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie; – inspirowanie i promowanie nowych rozwiązań w zakresie przeciwdziałania przemocy; – opracowywanie ramowych programów ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc; – organizowanie szkoleń dla osób realizujących zadania związane z przeciwdziałaniem przemocą. 	<ul style="list-style-type: none"> – opracowywanie materiałów instruktażowych, zaleceń, procedur postępowania interwencyjnego w sytuacjach kryzysowych związanych z przemocą dla osób realizujących te zadania; – monitorowanie zjawiska przemocy; – powoływanie i odwoływanie Wojewódzkiego Koordynatora Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie; – monitorowanie realizacji ww. Programu przy pomocy Wojewódzkiego Koordynatora Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie; – nadzór nad realizacją zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowanych przez samorząd gminy, powiatu i województwa; – kontrola realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy wykonywanych przez podmioty niepubliczne na podstawie umów z organami administracji rządowej i samorządowej.

MINISTER WŁAŚCIWY DS. ZABEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO

- zlecenie i finansowanie badań, ekspertyz i analiz dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie;
- prowadzenie działań promujących podnoszenie świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie;
- powoływanie i odwoływanie Krajowego Koordynatora Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w randze sekretarza lub podsekretarza stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego;
- monitorowanie realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy pomocy Krajowego Koordynatora Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie ;
- opracowanie oraz wydawanie co najmniej raz na dwa lata wytycznych do prowadzenia szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- opracowywanie i finansowanie programów ostonowych z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- finansowe wspieranie programów z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowanych przez:
 - jednostki samorządu terytorialnego,
 - organizacje pozarządowe działające na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
 - jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancji wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Opracowanie własne na podstawie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493).

Osoby doznające przemocy mogą również korzystać z pomocy przewidzianej w ramach przepisów ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*¹³. Jedną z przesłanek do udzielenia pomocy wymienionej w ustawie o pomocy społecznej jest właśnie wskazany powód doświadczenia przemocy. Osoba doznająca przemocy może się więc ubiegać o przyznanie pomocy w formie świadczeń pieniężnych na zasadach ogólnych przewidzianych w ustawie o pomocy społecznej. Dla osób doznających przemocy, podstawową formą pomocy ze strony instytucji pomocy społecznej są świadczenia niepieniężne, obejmujące:

- poradnictwo specjalistyczne;
- pracę socjalną;
- interwencję kryzysową;
- usługi psychologiczno-pedagogiczne;
- pomoc w znalezieniu bezpiecznego schronienia¹⁴.

¹³ Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593.

¹⁴ K. Stanek, dz. cyt., s. 71.

Poradnictwo stanowi proces wzajemnej interakcji osoby doznającej przemocy z pracownikiem instytucji. W procesie interakcji pracownik ten diagnozuje wraz z podopiecznym problem, ustala cel, jaki powinien zostać osiągnięty w wyniku wsparcia oraz sposoby osiągnięcia tego celu przy zaangażowaniu osoby, której problem dotyczy. Poradnictwo oznacza zatem takie działanie, które nakierowuje i motywuje jednostkę do podjęcia starań samodzielnej próby zmiany sytuacji zastanej. Najpopularniejsze formy poradnictwa to poradnictwo medyczne, psychologiczne, socjalne, zawodowe i rodzinne¹⁵. Przeprowadzona w kolejnych częściach niniejszego raportu analiza charakterologiczna osoby doświadczającej przemocy pokazuje jednak, że często osoba taka nie jest w stanie podjąć ciężaru samodzielnej zmiany sytuacji nawet, gdy zostanie objęta poradnictwem. Tym samym, należy wskazać na inne, dodatkowe formy pomocy osobom doświadczającym zjawiska przemocy.

Interwencja kryzysowa, na podstawie przepisów wspomnianej ustawy *o pomocy społecznej*, stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Jej celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej¹⁶. Interwencją kryzysową obejmuje się osoby i rodziny bez względu na posiadany przez nie dochód. Interwencja kryzysowa, ze względu na swój charakter, stanowi działanie doraźne, które zmierza do udzielenia natychmiastowego wsparcia osobom w sytuacji kryzysowej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb – także poradnictwa socjalnego lub prawnego, zaś w sytuacjach uzasadnionych – schronienia do 3 miesięcy. Interwencja kryzysowa realizowana jest w formie zespołów interwencji kryzysowej, telefonów zaufania, oraz krótkotrwałej hospitalizacji¹⁷. Interwencja kryzysowa świadczona jest przez:

- **Ośrodki Interwencji Kryzysowej** – realizują one interdyscyplinarne działania związane z natychmiastową, specjalistyczną pomocą psychologiczną, poradnictwem socjalnym lub prawnym. Mogą także oferować pomoc w postaci grup wsparcia oraz schronienie na okres maksymalnie 3 miesięcy;

¹⁵ Tamże, s. 71-72.

¹⁶ Art. 47 ustawy o pomocy społecznej (Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593).

¹⁷ K. Stanek, dz. cyt., s. 72-73.

- **Punkty Interwencji Kryzysowej** – pomoc Punktów obejmuje konsultacje psychologiczne i pedagogiczne, poradnictwo prawne, terapię krótko- oraz długoterminową, warsztaty i zajęcia rozwojowe, grupy wsparcia, a także grupy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy domowej.
- **Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie** - w zakresie interwencyjnym poprzez zapewnienie schronienia osobie doznającej przemocy domowej oraz dzieciom pozostającym pod jej opieką.

Usługi psychologiczno-pedagogiczne obejmują przede wszystkim diagnozę, profilaktykę, doradztwo i terapię dla osób doznających przemocy. Często realizowane są w instytucjach pomocy społecznej lub, na zlecenie tych instytucji, w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, świetlicach środowiskowych itp.¹⁸

Kolejną formą pomocy dla osób doznających przemocy, jest **pomoc w znalezieniu bezpiecznego schronienia**. Pomoc taka jest jednym z ustawowych zadań ośrodków pomocy społecznej oraz obejmuje przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego, np. w noclegowni albo schronisku dla osób bezdomnych. Formą tego typu pomocy jest także przyznanie miejsca w mieszkaniu chronionym. Osoba otrzymująca takie wsparcie przygotowuje się w takim mieszkaniu, pod nadzorem pracownika instytucji pomocy społecznej, do samodzielnego funkcjonowania¹⁹. Szczególną pomocą w zakresie udostępnienia bezpiecznego schronienia są objęte kobiety w ciąży i matki z małoletnimi dziećmi, które otrzymują schronienie w specjalnie do tego przystosowanych domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Usługi świadczone przez takie domy obejmują, oprócz działań opiekuńczo-wspomagających, pomoc dotyczącą załatwienia spraw osobistych (np. urzędowych)²⁰.

Liczba wszczętych procedur „Niebieskie Karty”

O problemie przemocy świadczy także liczba założonych formularzy „Niebieska Karta - A” . Formularze „Niebieska Karta - A” są sporządzane przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę „Niebieskie Karty”. Zostały wprowadzone pilotażowo przez Policję w 1997 roku, zaś w 1998 roku zasięg procedury objął cały kraj. W 2004 r. doko-

¹⁸ Tamże, s. 73.

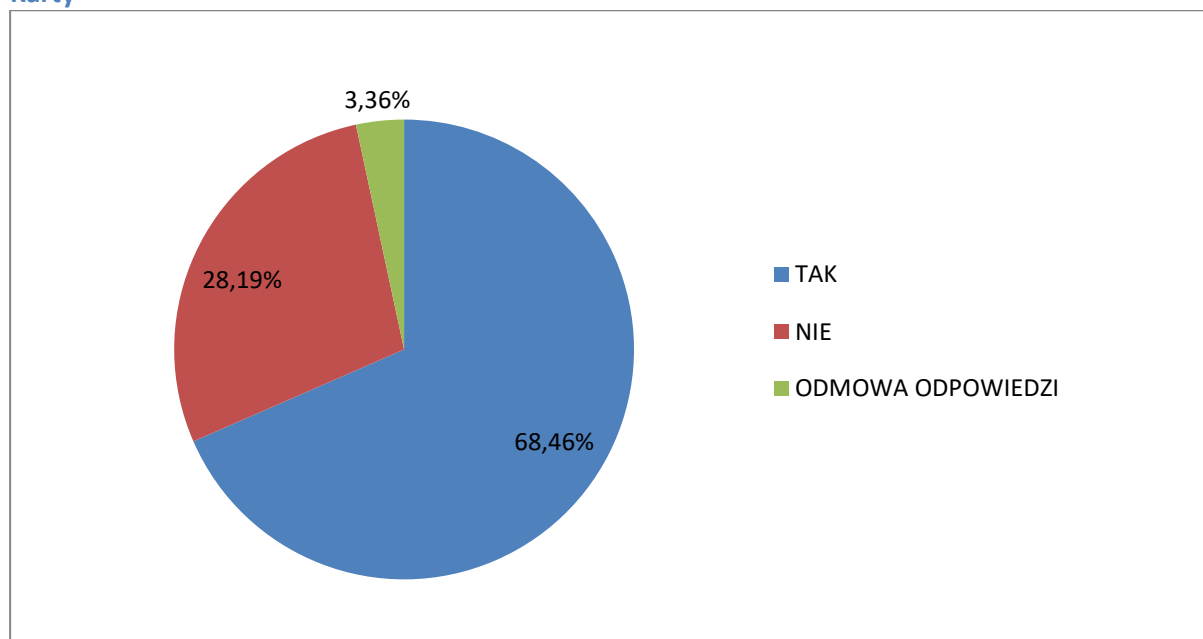
¹⁹ Tamże, s. 73.

²⁰ Tamże, s. 74.

nano zmian w ustawie o pomocy społecznej poprzez wprowadzenie obowiązku uruchamiania procedury „Niebieskie Karty” przez pracowników socjalnych. W ustawie określono również jako jeden z powodów przyznawania świadczeń – przemoc w rodzinie. W 2010 r. wprowadzono w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie zmiany dotyczące między innymi procedury „Niebieskie Karty”. Rozszerzono stosowanie procedury „Niebieskie Karty” na innych przedstawicieli służb zajmujących się przeciwdziałaniem przemocą, na przedstawicieli ochrony zdrowia, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych i oświaty. Określono również podmioty właściwe do realizacji procedury „Niebieskie Karty”, a także zasady ich funkcjonowania.

Czynności podjęte w ramach procedury „Niebieskie Karty” dokumentowane są przy pomocy formularzy Niebieska Karta-A (wszczynający procedurę „Niebieskie Karty”), Niebieska Karta-B (przeznaczony dla osoby doświadczającej przemocy, zawierający m. in. wykaz instytucji, w których osoba taka może szukać pomocy), Niebieska Karta-C (wypełniany w przypadku podejrzenia ponownego użycia przemocy przez osobę, która już wcześniej dopuszczała się przemocy) i Niebieska Karta-D (wypełniany w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest sprawcą przemocy). Formularze „Niebieska Karta”, prócz dokumentowania faktów związanych z przemocą, służą ocenie zagrożenia dalszą przemocą.

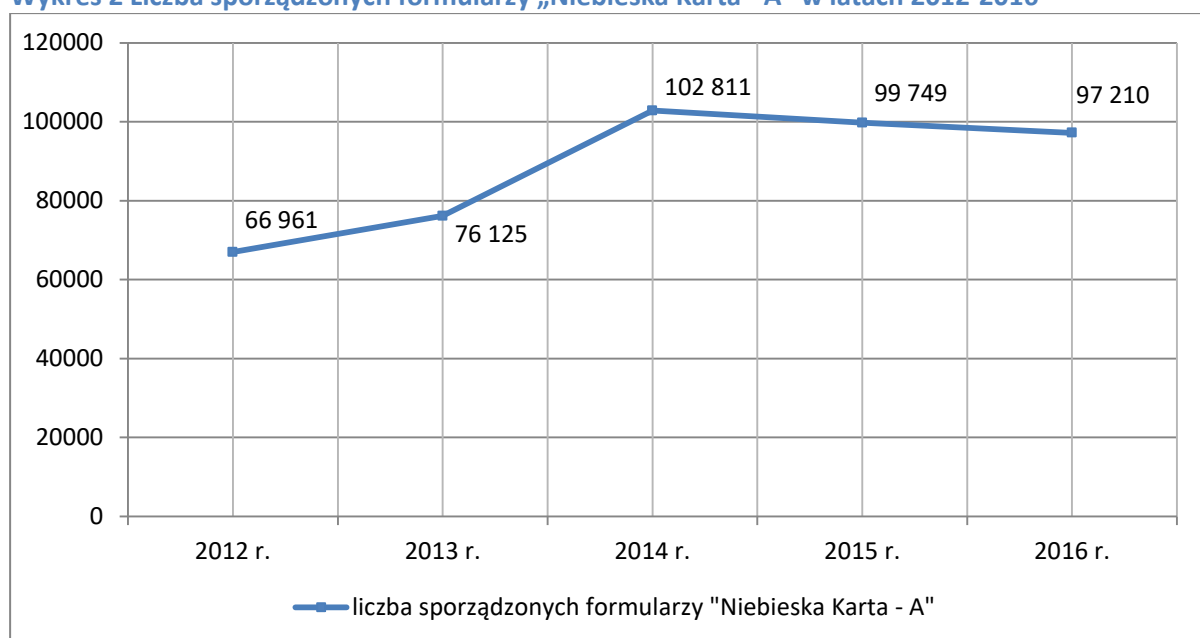
Wykres 1 Odsetek osób doznających przemocy, wobec których wszczęto procedurę "Niebieskie Karty"

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Należy również zauważyć, że statystyki wskazują na znaczny wzrost liczby wypełnianych formularzy „Niebieska Karta-A” (NK-A), wszczynających procedurę „Niebieskie Karty” w latach 2012-2014. Liczbę formularzy NK-A wypełnionych w poszczególnych latach prezentuje poniższy wykres. Najwięcej formularzy „Niebieska Karta-A” założyli przedstawiciele Policji oraz ośrodków pomocy społecznej. W analizowanym okresie nastąpił także czterokrotny wzrost liczby formularzy NK-A wypełnionych przez przedstawicieli oświaty²¹. Nie należy tego interpretować jako wzrostu liczby osób doznających przemocy, a raczej jako wzrost skuteczności działań służb i instytucji, które coraz częściej korzystają z możliwości wszczynania procedury „Niebieskie Karty”. Należy również zauważyć, że od 2014 liczba wszczętych procedur „Niebieskie Karty” spada.

Wykres 2 Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta - A” w latach 2012-2016

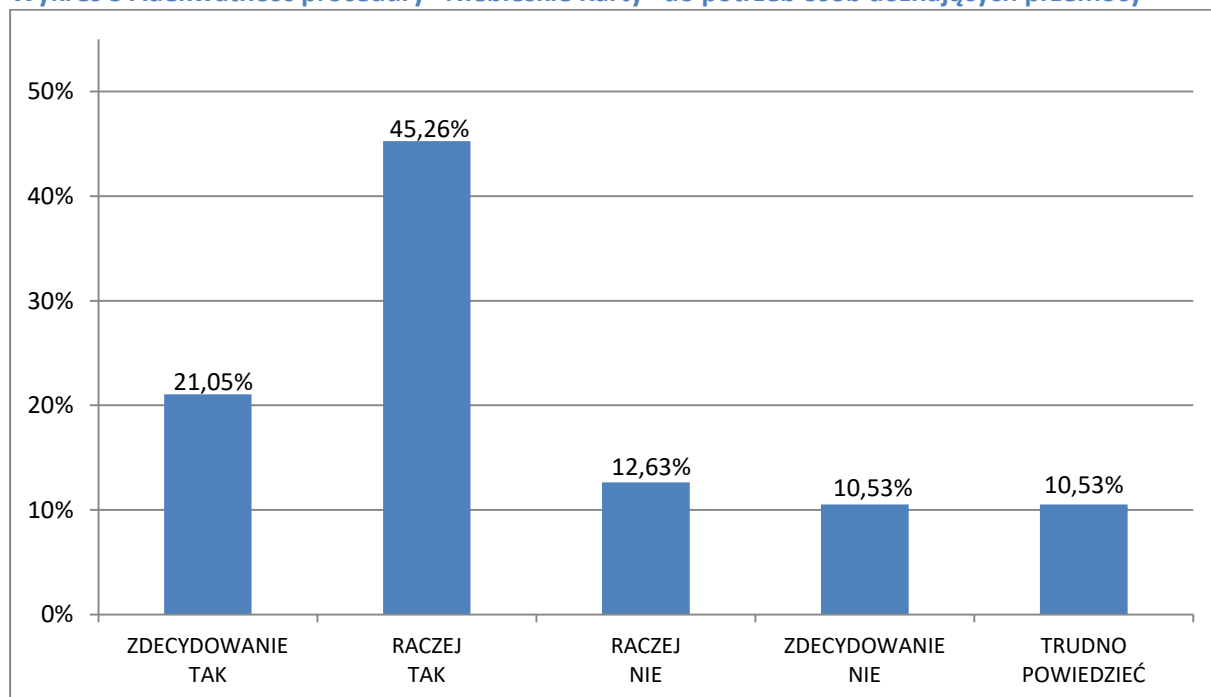
Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016, Warszawa 2017 r.

Badania przeprowadzone na potrzeby niniejszego opracowania pokazują, że procedura „Niebieskie Karty” została wszczęta wobec blisko 70% respondentów doznających przemocy. Zdaniem większości badanych procedura „Niebieskie Karty” odpowiada potrzebom osób doznających przemocy: blisko 2/3 respondentów potwierdza, że czynności podjęte w ramach tej procedury odpowiadały ich potrzebom.

²¹ J. Celińska, dz. cyt., s. 62.

Wszczęcie procedury następuje, poprzez wypełnienie formularza „Niebieska Karta – A” przez przedstawiciela jednego z podmiotów wymienionych w art. 9d ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie²², w obecności osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą. Ponadto, nie jest konieczne udowodnienie występowania zjawiska przemocy, wszczęcie procedury następuje bowiem w przypadku wystąpienia podejrzenia przemocy.

Wykres 3 Adekwatność procedury "Niebieskie Karty" do potrzeb osób doznających przemocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Należy zauważyć, że procedura najczęściej jest wszczynana przez przedstawicieli Policji. W celu zwiększenia wrażliwości społecznej na problem przemocy, w tym przemocy wśród dzieci, w 2010 roku podjęto akcję informacyjno-edukacyjną pt. „Lekarzu, reaguj na przemoc!”²³. Wskazać bowiem trzeba, że odsetek wszczętych przez pracowników ochrony zdrowia procedur „Niebieskie Karty” jest bardzo niski: wynosi 6,5% wszystkich wszczętych procedur²⁴. Przedstawiciele ochrony zdrowia mają zaś możliwość dostrzeżenia urazów, siniaków i innych śladów stosowania przemocy fizycznej nawet w trakcie rutynowych badań. Działanie

²² Dz.U. 2005 nr 180 poz. 1493.

²³ K. Chmielewska, dz. cyt., s. 55-56; Portal www.lekarzureagujnaprzemoc.pl/.

²⁴ Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r. Załącznik: Dane statystyczne z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r., Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2017, s. 18.

z ich strony pozwoliłoby zatem na szybsze i bardziej sprawne reagowanie na problem przemocy, w tym przemocy wobec najmłodszych.

Zaniepokojenie budzić może bowiem fakt, że spośród ogólnej liczby osób objętych procedurą „Niebieskie Karty”, około 30% stanowią dzieci i młodzież – spośród czego połowa to dzieci i młodzież poniżej 13 roku życia. Przemoc nie stanowi więc zjawiska występującego wyłącznie wśród osób dorosłych ale jest stosowana także wobec dzieci, które nierzadko pozostają bezbronne wobec sprawcy przemocy. Z drugiej strony statystyki sugerować mogą także dużą wagę przykładaną przez przedstawicieli jednostek odpowiedzialnych za podjęcie działań w celu ochrony osób zależnych (dzieci) doznających przemocy.

Instytucje zajmujące się pomocą osobom doświadczającym przemocy

Wśród instytucji, zajmujących się pomocą osobom doświadczającym przemocy należy wymienić m. in.²⁵:

1. Policję

Policja odpowiedzialna jest za udzielanie pomocy doraźnej (np. za interwencję w trakcie zgłoszonej awantury domowej). W przypadku, gdy sprawca przemocy stwarza zagrożenie dla otoczenia, obowiązkiem Policji jest jego zatrzymanie. W trakcie interwencji, której powodem jest przemoc, interweniujący patrol wypełnia formularz „Niebieska Karta-A”, potwierdzając fakt wystąpienia przemocy. Zobowiązany jest także poinformować osobę doznającą przemocy o możliwości uzyskania wsparcia (np. poprzez wskazanie adresu instytucji udzielających pomocy).

2. Prokuraturę

W przypadku, gdy w wyniku stosowanej wobec danej osoby przemocy doszło do przestępstwa, osoba doznająca przemocy ma prawo do złożenia zawiadomienia do prokuratury, załączając posiadane dowody, potwierdzające to (np. obdukcję lekarską lub zaświadczenie lekarskie o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy, listę świadków, którzy mogą potwierdzić fakt występowania przemocy itp.).

²⁵ Instytucje podano za: <http://www.niebieskalinia.pl/>

3. Pomoc Społeczną

Zgodnie z ustawą z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*²⁶, zadaniem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom oraz rodzinom przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać samodzielnie. Wśród jednostek organizacyjnych pomocy społecznej wymienić należy Miejskie lub Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej. Pomoc z ich strony opiera się na bezpośrednim kontakcie z pracownikami socjalnymi, którzy odpowiedzialni są m. in. za przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego, zdiagnozowaniu problemów i potrzeb osoby/rodziny oraz ustalenie rodzaju pomocy w ramach konkretnego przypadku. Pracownicy socjalni udzielają także wsparcia w zakresie poradnictwa związanego m. in. z tym, jak postępować w przypadku wystąpienia kryzysowych sytuacji.

4. Ochronę zdrowia

Oprócz udzielania pomocy medycznej lekarz jest zobowiązany do wystawienia, na prośbę pacjenta, zaświadczenia lekarskiego o doznanych obrażeniach i podjętym leczeniu. W przypadku pobicia lub gwałtu można się także zwrócić o wydanie obdukcji, co czyni lekarz sądowy. Zaświadczenie o pobiciu oraz obdukcja służą jako dowód w sprawie dotyczącej stosowania przemocy.

5. Oświatę

W ramach procedury „Niebieskie Karty” przedstawiciele oświaty (nauczyciel, pedagog szkolny) udzielają kompleksowych informacji między innymi o możliwościach uzyskania pomocy, w szczególności psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej, oraz wsparcia, w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób doznających przemocy, a także o możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby doznającej przemocy. Udzielają również kompleksowych informacji rodzicowi, opiekunowi prawnemu, faktycznemu lub osobie najbliższej o możliwościach pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej pedagogicznej oraz wsparcia rodzinie, w tym o formach pomocy dzieciom świadczonych przez instytucje i podmioty w zakresie specjalistycznej pomocy na rzecz osób doznających przemocy.

²⁶ Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593.

6. Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Z uwagi na fakt, że często przemoc towarzyszy problemowi alkoholizmu, rola Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych jest istotna. Alkohol może być bowiem katalizatorem, który wywołuje utratę panowania nad zachowaniem sprawcy i może wywołać wybuch tłumionej agresji²⁷. Komisja może wezwać osobę nadużywającą alkoholu na rozmowę, podczas której przedstawia wezwanemu prawne skutki stosowania przemocy wobec członków rodziny. Może także zawiadomić o sytuacji Policję, która obejmie rodzinę działaniami prewencyjnymi (np. w postaci regularnych wizyt dzielnicowego).

7. Zespół interdyscyplinarny

Zespoły interdyscyplinarne powoływane są i funkcjonują na podstawie przepisów art. 9a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. W skład zespołu interdyscyplinarnego wchodzi przedstawiciele: jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia i organizacji pozarządowych. W skład zespołu interdyscyplinarnego mogą także wchodzić kuratorzy sądowi, prokuratorzy oraz przedstawiciele innych podmiotów niż określone w ustawie, działających na rzecz przeciwdziałania przemocy. Za obsługę organizacyjno-techniczną zespołu interdyscyplinarnego odpowiada właściwy miejscowo ośrodek pomocy społecznej. Celem działania zespołu interdyscyplinarnego jest zapewnienie bezpieczeństwa oraz ochrony życia i zdrowia osób dotkniętych przemocą. Zadaniem zespołu jest zapewnienie kompleksowej pomocy osobom doznającym przemocy, m. in. poprzez zapewnienie pomocy medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej, zapewnienie bezpiecznego schronienia oraz działalność informująca o placówkach udzielających wsparcia ww. osobom.

Zgodnie z ustawą *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, zespół interdyscyplinarny realizuje działania określone w gminnym programie przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Tym samym, podstawowym zadaniem zespołu jest integrowanie oraz koordynowanie działań podmiotów zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy oraz specjalistów. Zadanie to jest realizowane przede wszystkim poprzez:

- diagnozowanie problemu przemocy;

²⁷ A. Kucharska, dz. cyt., s. 34.

- podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą, mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku;
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą;
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym;
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc.

Ponadto, zespół interdyscyplinarny może tworzyć grupy robocze w celu rozwiązywania problemów związanych z wystąpieniem przemocy w indywidualnych przypadkach.

Wykres 4 Instytucje udzielające wsparcia osobom doznającym przemocy domowej

Źródło: opracowanie własne

8. Organizacje pozarządowe, dla których ww. działalność stanowi realizację celów statutowych

Publikacja listy placówek pomocowych dla osób doświadczających przemocy jest obowiązkiem urzędu miasta bądź gminy. Ponadto, informacje dotyczące takich instytucji są dostępne w Internecie. W ramach działalności organizacje pozarządowe prowadzą m. in.:

- punkty informacyjno-konsultacyjne;
- schroniska, hostele;
- świetlice dla dzieci;
- telefony zaufania.

Organizacje te świadczą szeroką pomoc, m. in. wsparcie psychologiczne, poradnictwo prawne, pomoc socjalną (np. w postaci schronisk), grupy wsparcia oraz oferują pomoc w załatwianiu spraw urzędowych.

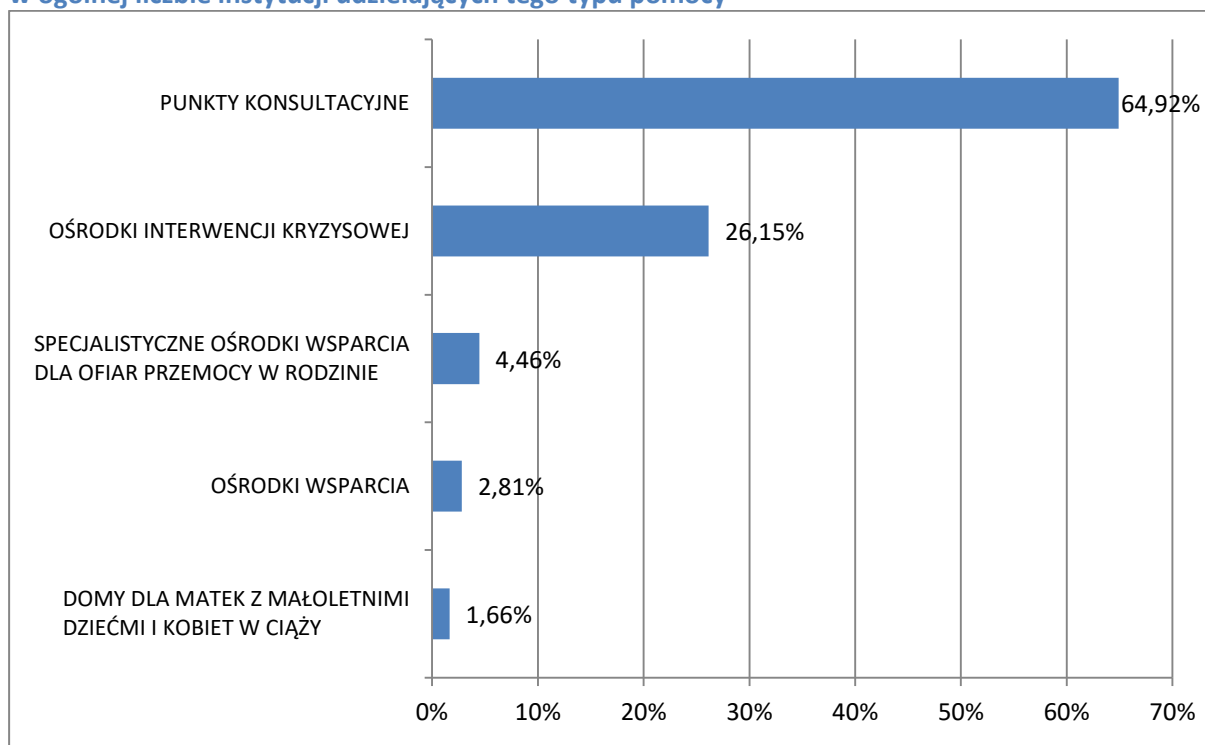
Infrastruktura wsparcia osób doznających przemocy w podziale na województwa

Poza wymienionymi w poprzednim rozdziale instytucjami i podmiotami świadczącymi pomoc i wsparcie osobom doznającym przemocy w Polsce funkcjonują 784 podmioty zajmujące się udzielaniem wsparcia osobom doznającym przemocy, w tym 540 instytucji prowadzonych przez gminy i 244 instytucje prowadzone przez powiaty²⁸. Ich liczba w poszczególnych województwach jest zróżnicowana i dostosowana do potrzeb występujących na danym terenie.

Największą część infrastruktury wsparcia stanowią punkty konsultacyjne (509 punktów, co stanowi blisko 65% ogółu infrastruktury wsparcia w kraju). Następnie wskazać należy ośrodki interwencji kryzysowej, których jest 205 (w tym – 51 punktów interwencji kryzysowej). Ośrodki interwencji kryzysowej stanowią łącznie ponad 26% wszystkich instytucji infrastruktury wsparcia osób doznających przemocy w Polsce. W dalszej kolejności należy wymienić Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie (35 ośrodków, tj. 4% całości infrastruktury), ośrodki wsparcia (22 ośrodki, tj. 3% całości infrastruktury) oraz domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży (13 domów, tj. 2% całości infrastruktury). Liczbę poszczególnych instytucji w poszczególnych województwach prezentują zamieszczone poniżej mapy i wykresy.

²⁸ Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r., Warszawa 2017 r.

Wykres 5 Udział poszczególnych instytucji udzielających pomocy osobom doznającym przemocy w ogólnej liczbie instytucji udzielających tego typu pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r., Warszawa 2017 r.

W województwie podlaskim i małopolskim nie funkcjonuje żaden punkt konsultacyjny, najczęściej jest ich w województwach śląskim (79 punktów), warmińsko-mazurskim (64 punkty), oraz dolnośląskim (62 punkty). Najmniej punktów konsultacyjnych zlokalizowanych było na terenie województwa lubelskiego (9 punktów). W 2016 r. z usług oferowanych przez punkty konsultacyjne skorzystało blisko 26,5 tysiąca osób w całym kraju²⁹, z czego wynika, że rocznie z jednego punktu konsultacyjnego skorzystały statystycznie 52 osoby (średnio 1 osoba tygodniowo).

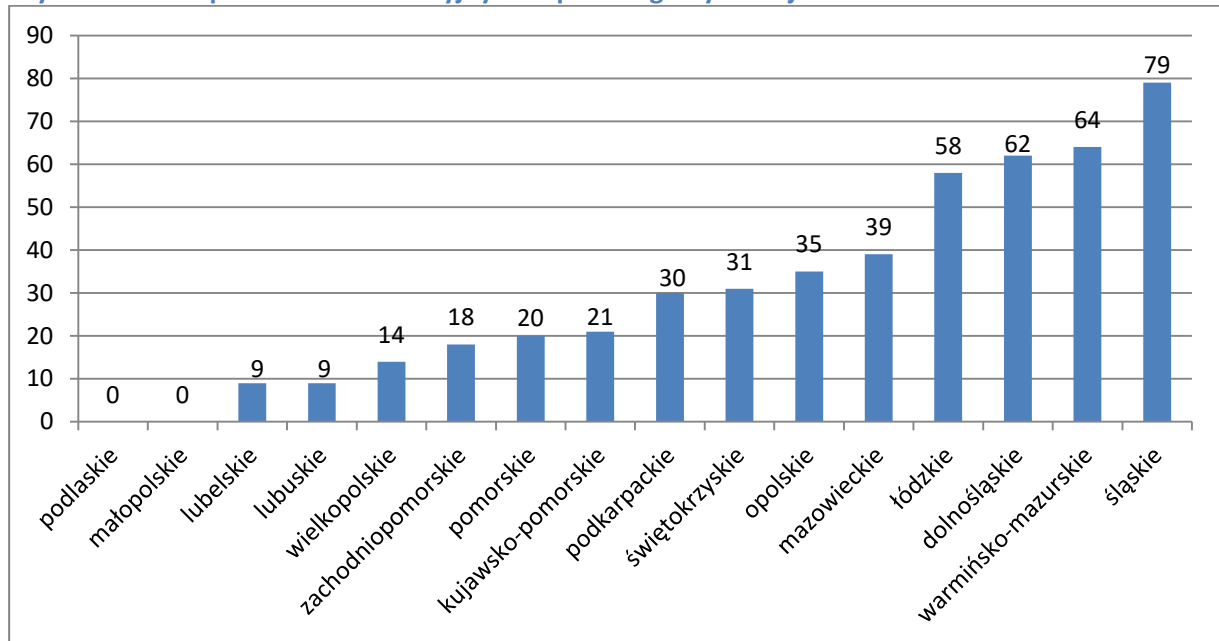
²⁹ Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r., Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2017 r.

Mapa 1 Liczba punktów konsultacyjnych w poszczególnych województwach w 2016 r.

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r., Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2017 r., s. 69.

Wykres 6 Liczba punktów konsultacyjnych w poszczególnych województwach w 2016 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016, Warszawa 2017 r.

Kolejną zauważalną kwestią jest usytuowanie ośrodków interwencji kryzysowej w poszczególnych województwach. Należy zwrócić uwagę, iż ośrodki interwencji kryzysowej występują w każdym województwie. Ich liczba jest jednak zróżnicowana z uwagi na występujące na danym terenie potrzeby. Najbardziej rozwinięta sieć Ośrodków Interwencji Kryzysowej

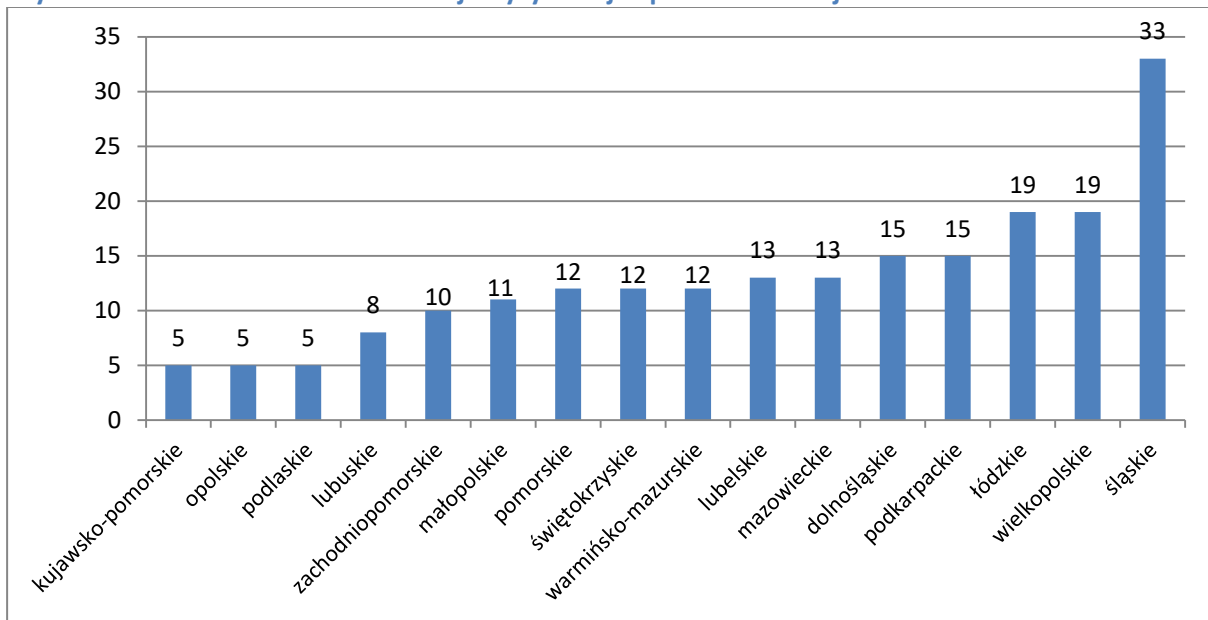
wej znajduje się w województwach łódzkim, śląskim i wielkopolskim – w województwach tych znajduje się największa liczba ośrodków w kraju.

Mapa 2 Liczba ośrodków interwencji kryzysowej w poszczególnych województwach w 2016 r.

Źródło: Sprawozdanie z Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2017 r., s. 7.

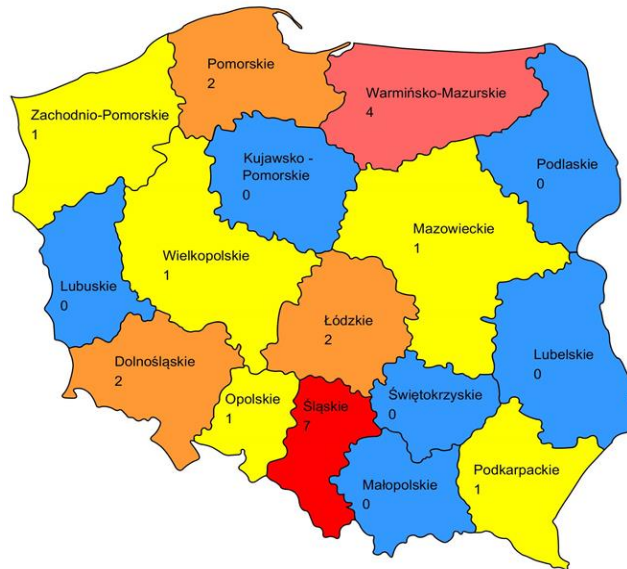
Wykres 7 Liczba ośrodków interwencji kryzysowej w podziale na województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r., Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2017 r.

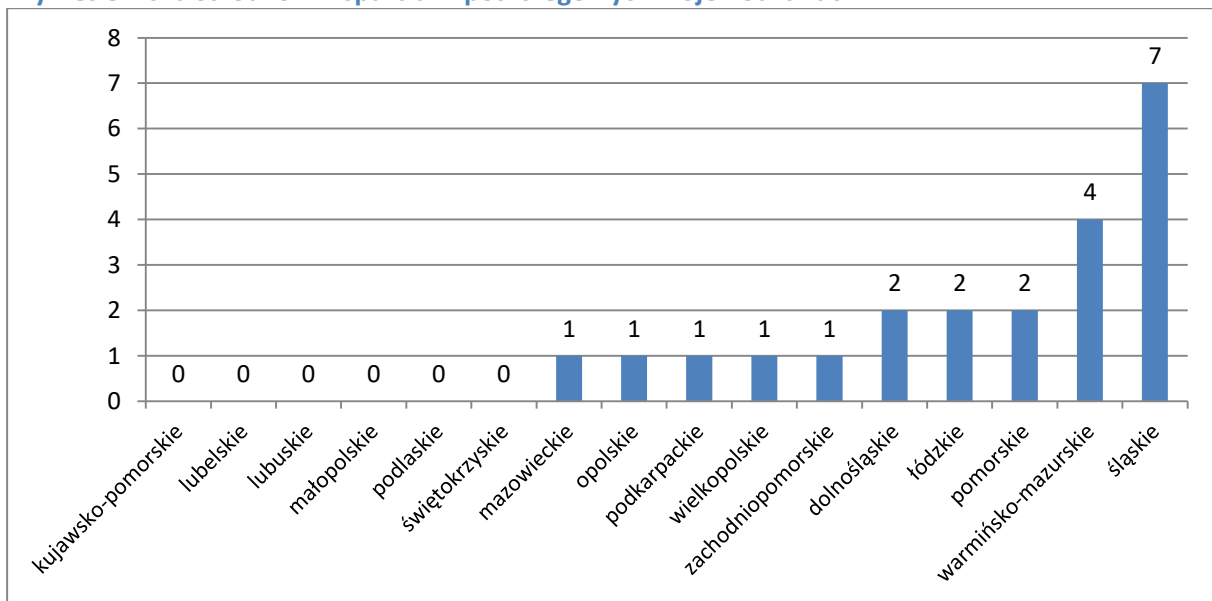
Na terenie kraju działa 22 ośrodków wsparcia. Najwięcej ośrodków wsparcia zlokalizowanych jest na terenie województw śląskiego (7 ośrodków wsparcia) oraz warmińsko-mazurskiego (4 ośrodki wsparcia). Liczbę ośrodków wsparcia w poszczególnych województwach prezentuje poniższa mapa.

Mapa 3 Liczba ośrodków wsparcia w poszczególnych województwach w 2016 r.

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2017 r., s. 71.

Wykres 8 Liczba ośrodków wsparcia w poszczególnych województwach

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r., Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2017 r.

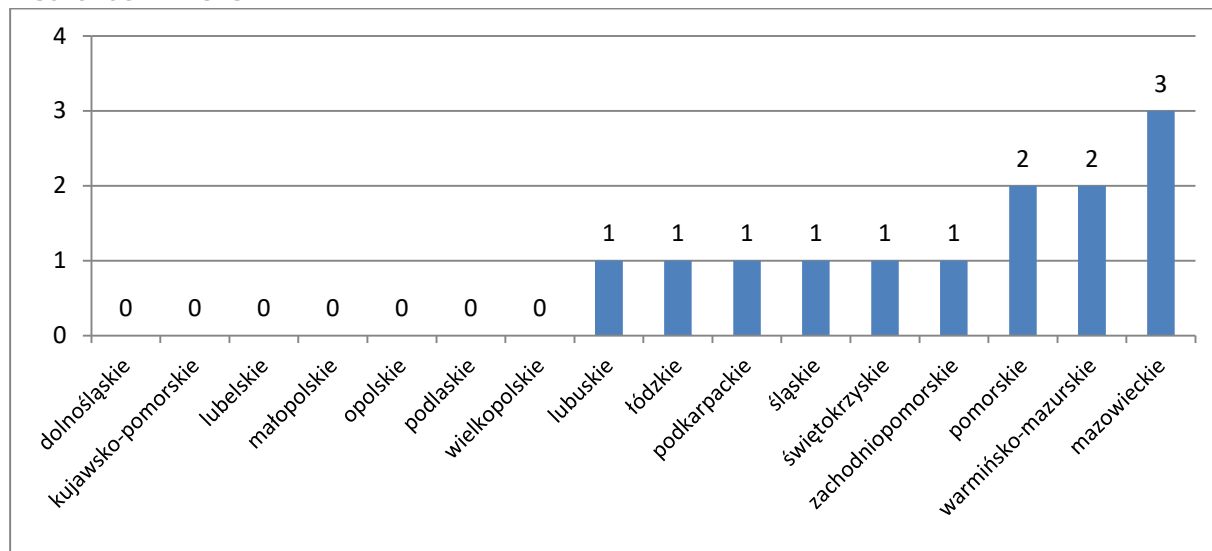
W przypadku domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży przeznaczonych dla osób doznających przemocy, 13 istniejących na terenie całej Polski placówek tego typu zlokalizowane jest w 9 województwach. Najwięcej tego typu placówek jest zlokalizowanych w województwie mazowieckim (3 domy), zaś po 2 placówki znajdują się w województwie pomorskim i warmińsko-mazurskim.

Mapa 4 Liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w poszczególnych województwach w 2016 r.

Źródło: Sprawozdanie z Realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2017 r., s. 73.

Wykres 9 Liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w poszczególnych województwach w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2017 r.

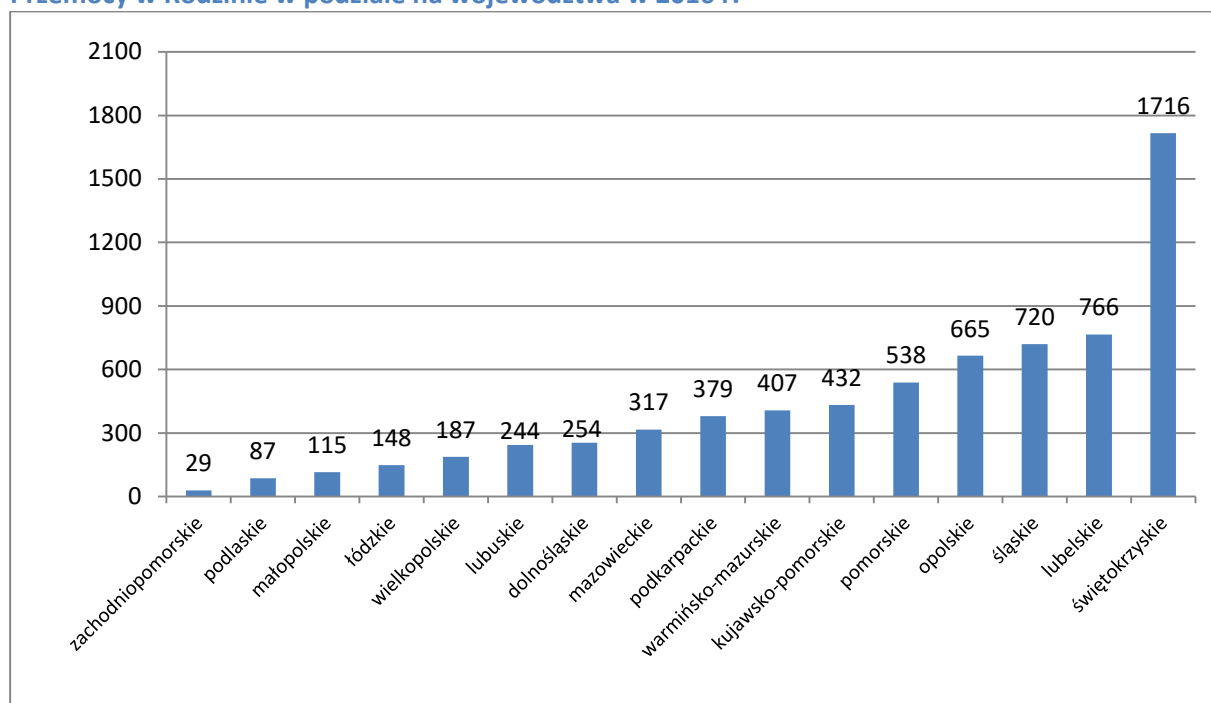
Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie

Jednym z zadań z zakresu administracji rządowej zleconych powiatowi na podstawie przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie jest tworzenie i prowadzenie Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie.

Głównym zadaniem Ośrodków jest zapewnienie bezpiecznego schronienia osobom dotkniętym przemocą domową. Ponadto, pracownicy diagnozują sytuację osoby doznającej przemocy oraz opracowują wspólnie plan pomocy, oferują przy tym wsparcie w przezwyciężeniu kryzysowej sytuacji życiowej. Ośrodki oferują jednocześnie pomoc medyczną, prawną, socjalną a także grupy wsparcia i grupy terapeutyczne³⁰. Świadczą zatem najbardziej kompleksową formę pomocy i wsparcia dla osób doznających przemocy.

Zamieszczona poniżej mapa pokazuje, że największa liczba Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie znajduje się na terenie województwa podkarpackiego (4 ośrodki).

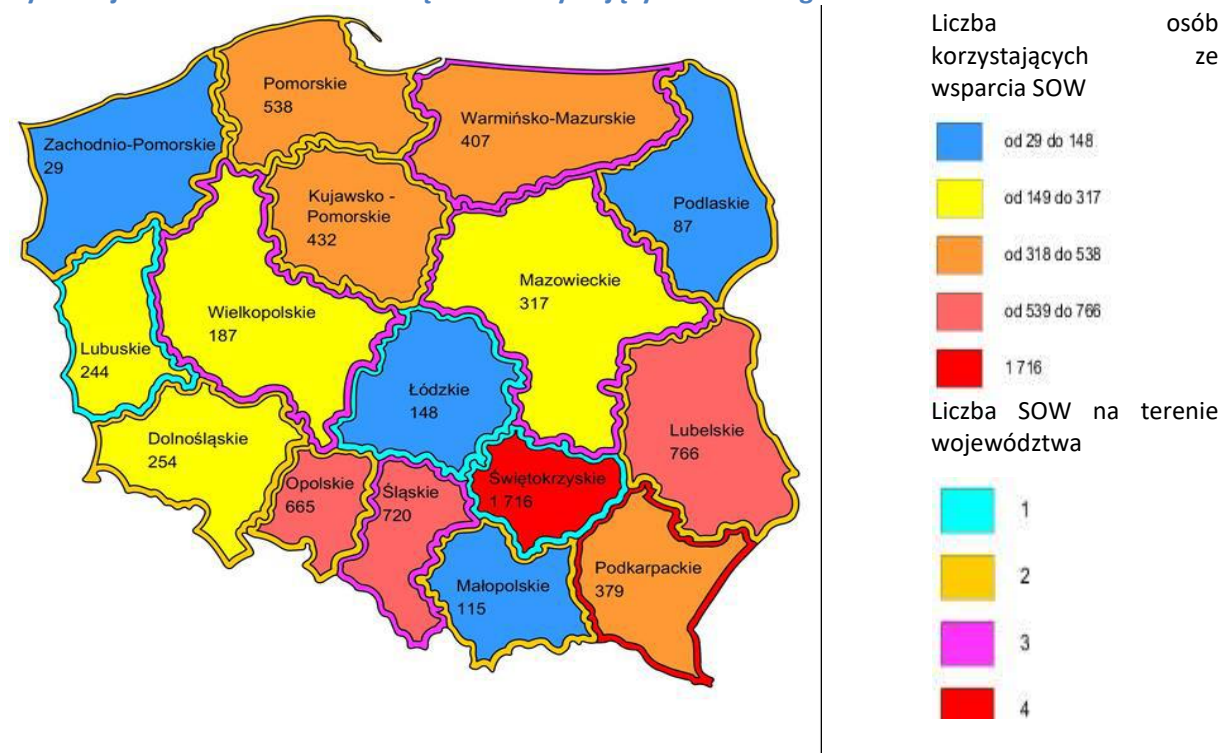
Wykres 10 Liczba osób korzystających we wsparcia Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w podziale na województwa w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016, Warszawa 2017 r.

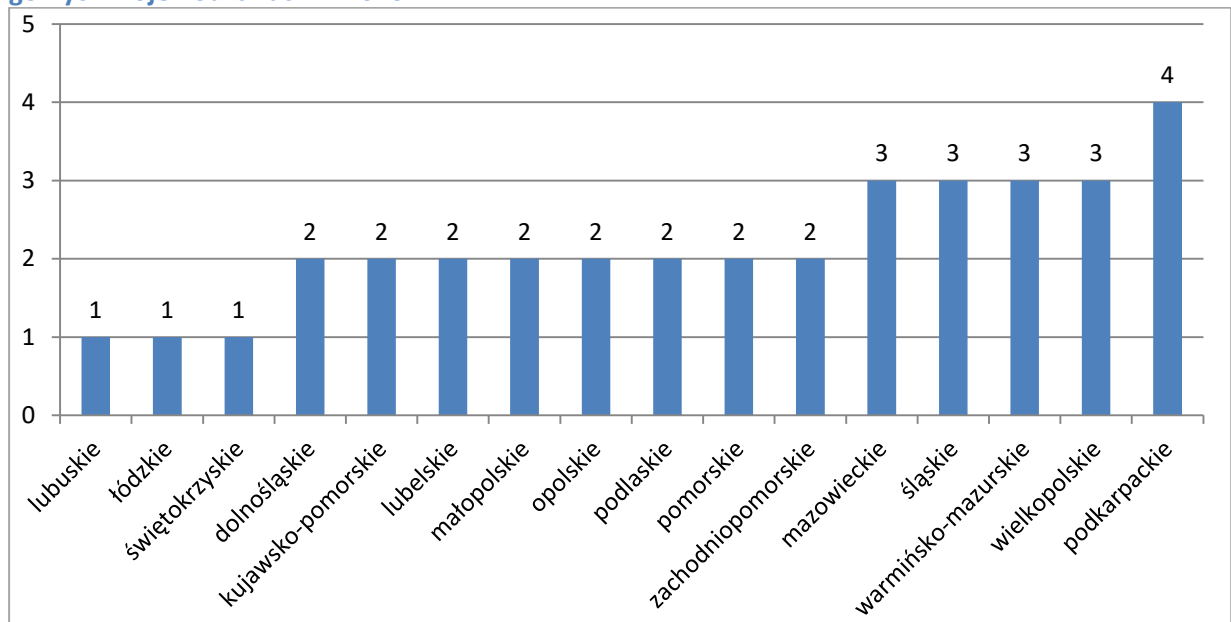
³⁰ Tamże, s. 72-73.

Mapa 5 Liczba Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w poszczególnych województwach wraz z liczbą osób korzystających z ich usług w 2016 r.

Źródło: Sprawozdanie z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r., Warszawa 2017 r.

Wykres 11 Liczba Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w poszczególnych województwach w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016, Warszawa 2017 r.

Tabela 2 Dane dotyczące skali przemocy w Polsce w podziale na województwa w 2016 r.

Województwo	Liczba gmin	Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta”	Liczba ośrodków wsparcia	Liczba ośrodków interwencji kryzysowej	Liczba Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie	Liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały ze Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie
dolnośląskie	169	7 199	2	15	2	254
kujawsko-pomorskie	144	5583	0	5	2	432
lubelskie	213	6612	0	6	2	766
lubuskie	83	2895	0	7	1	244
łódzkie	177	5800	2	19	1	148
małopolskie	182	6840	0	11	2	115
mazowieckie	314	11058	1	13	3	317
opolskie	71	2417	1	5	2	665
podkarpackie	160	5425	1	15	4	379
podlaskie	118	3989	0	5	2	87
pomorskie	123	4467	2	12	2	534
śląskie	167	10240	7	33	3	720
świętokrzyskie	102	4818	0	12	1	1716
warmińsko-mazurskie	116	8303	4	12	3	407
wielkopolskie	226	6236	3	19	3	187
zachodniopomorskie	114	5342	5	10	2	29
łącznie	2479	97224	28	199	35	7000

Źródło: opracowanie własne na podstawie Sprawozdania z realizacji Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 za okres od 1 stycznia do 31 grudnia 2016 r., Warszawa 2017 r.

Czym charakteryzują się osoby doznające przemocy, które korzystają z pomocy w ramach infrastruktury wsparcia (płeć, wiek, wykształcenie, aktywność zawodowa, sytuacja ekonomiczna, stopień pokrewieństwa ze sprawcą, miejsce zamieszkania, niepełnosprawność itp.)?

Wbrew przypuszczeniom, przedstawienie profilu osoby doznającej przemocy jest skomplikowane. Stereotypowy obraz osoby doznającej przemocy nie do końca odpowiada bowiem rzeczywistości, chociaż w dużym stopniu się w nią wpisuje.

Jak wspomniano już we wprowadzeniu, przemoc sama w sobie jest zjawiskiem bardzo skomplikowanym. Wyróżnić można jej wiele form, m. in. przemoc fizyczna, seksualna, psychiczna (emocjonalna), ekonomiczna. W zakres zachowań przemocowych wchodzi więc bardzo szerokie spektrum działań, począwszy od bicia, poprzez zmuszanie do niechcianych zachowań seksualnych, stosowanie gróźb i wyzwisk oraz ograniczanie dostępu do pieniędzy, skończywszy na wywoływaniu poczucia winy za niepowodzenia sprawcy przemocy³¹. Najczęstszym rodzajem przemocy, na jaki wskazują osoby doświadczające przemocy, jest przemoc psychiczna. Najmniejszy odsetek osób przyznaje się do doznawania przemocy seksualnej³².

Należy zauważyć, że przeprowadzone w 2010 roku badania pokazały, że wśród Polaków panuje przekonanie, że w stosunku do okresu 1995-2000 liczba zarówno mężczyzn, jak i kobiet, będących sprawcami przemocy wzrosła. Jednocześnie wzrosła liczba tak mężczyzn, jak i kobiet, doznających przemocy. Należy zatem zauważyć, że badania wskazały na dwa istotne trendy: nasilający się problem występowania przemocy domowej oraz zwiększenie świadomości społecznej na temat mężczyzn jako osób doznających przemocy domowej³³. Pomimo tego, badanie ukazuje wyraźną dysproporcję wobec uznania poszczególnych zachowań

³¹ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część I – raport z badań ogólnopolskich. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, listopad 2010 r., s. 6-7.

³² Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie – raport z badań ogólnopolskich. Raport cząstkowy – zadanie nr 1: Badania porównawcze oraz diagnoza skali występowania przemocy w rodzinie wśród osób dorosłych i dzieci, z podziałem na poszczególne formy przemocy wraz z opisem charakterystyki ofiar przemocy i sprawców. Wyniki badań PSDB dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2014 r., s. 68.

³³ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część I..., dz. cyt., s. 27-30.

za przemoc w zależności od tego, czy dane zachowanie stosowane jest wobec kobiet, czy wobec mężczyzn³⁴.

W przypadku osób dorosłych, niezaliczających się do osób z niepełnosprawnościami ani osób starszych, należy zwrócić uwagę na spadek w badanym okresie 2010-2014 odsetka osób przyznających, że doznają przemocy. Trend ten jest obserwowany w przypadku wszystkich rodzajów przemocy, zarówno w odniesieniu do kobiet, jak i do mężczyzn. Jedynym wyjątkiem jest w tym przypadku zwiększenie liczby mężczyzn przyznających się do doznawania przemocy fizycznej³⁵, co może świadczyć o postępującym zwiększaniu świadomości na temat przemocy domowej oraz przełamaniu panującej w tym względzie bariery wstydu. Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi w 2010 roku wskazuje się, że wśród osób dorosłych większość osób doznających przemocy stanowią kobiety, jednak odsetek mężczyzn jest znacznie wyższy, niż można by przewidywać, wynosi bowiem około 1/3 wszystkich osób doznających przemocy³⁶. Zgodnie z przytoczonymi badaniami, przemocy doświadczało wówczas 39% kobiet oraz 28% mężczyzn; spośród ogólnej liczby osób doświadczających przemocy 61% osób doznających przemocy stanowią kobiety, zaś 39% - mężczyźni³⁷. Najwyższy odsetek kobiet doznających przemocy zanotowano w przypadku przemocy seksualnej. Jest to jednocześnie rodzaj przemocy, do którego przyznaje się najmniejszy odsetek respondentów. Najbardziej rozpowszechniona jest przemoc psychiczna, z uwagi na różnorodność form, w jakich może się ona przejawiać³⁸. Jest to również jedna z najdotkliwszych form przemocy w opinii osób doznających przemocy³⁹. Warto ponadto wskazać, że w badaniu uwzględniono możliwość tego, że dana osoba mogła doświadczyć kilku rodzajów przemocy jednocześnie (np. przemocy fizycznej połączonej z seksualną). Wskazuje się, że przemoc w kilku formach jednocześnie występuje częściej, niż przemoc ograniczona do jednej tylko formy⁴⁰. W wyniku badań zauważono, że osobami doświadczającymi kilku rodzajów przemocy jednocześnie czę-

³⁴ Tamże, s. 36.

³⁵ Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie – raport z badań ogólnopolskich. Raport cząstkowy – zadanie nr 1..., dz. cyt., s. 68-73.

³⁶ Tamże, s. 112-113.

³⁷ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część I..., dz. cyt., s. 58.

³⁸ Tamże, s. 59-60.

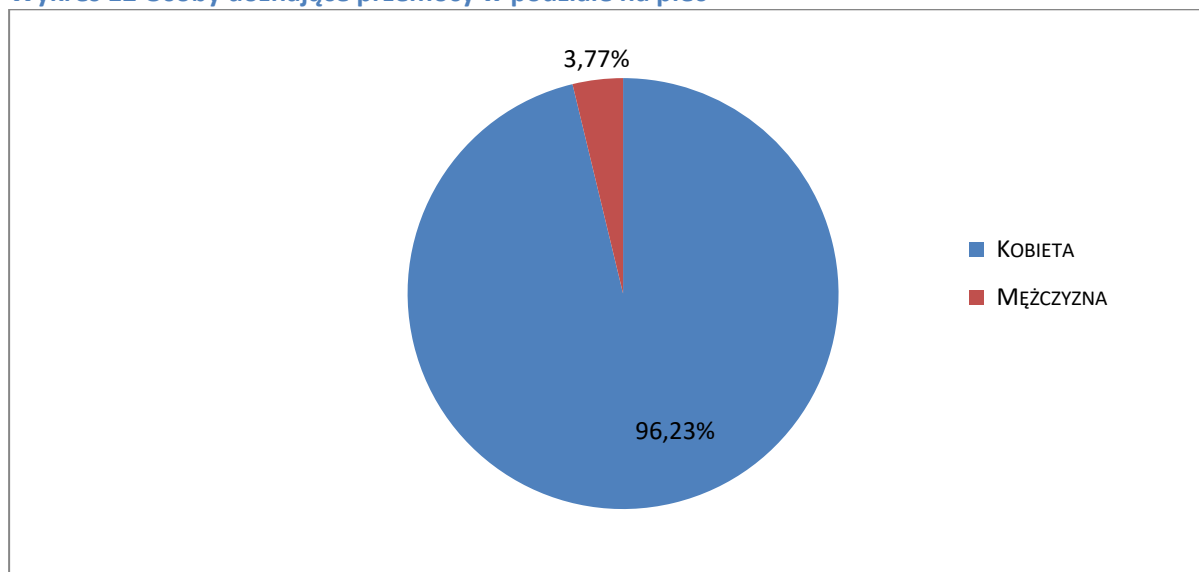
³⁹ Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Raport z badania, SWPS, Warszawa 2013, s. 32.

⁴⁰ Tamże, s. 34.

ściej są kobiety niż mężczyźni⁴¹. Liczba osób doświadczających przemocy jest najwyższa wśród osób młodych, w wieku 18-29 lat, od 30 roku życia skala przemocy maleje⁴².

Badania własne pokazały, że do doznawania przemocy przyznanie się niespełna 4% mężczyzn. Wynikać to może jednak z niechęci do przyznawania się przez mężczyzn, stereotypu dotyczącego tego, że mężczyzna powinien być silny oraz odporny na przemoc oraz ze społecznego tabu, jakie panuje w temacie przemocy stosowanej względem mężczyzn zwłaszcza, kiedy sprawcą przemocy jest kobieta.

Wykres 12 Osoby doznające przemocy w podziale na płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doświadczającymi przemocy

W badaniach przeprowadzonych w 2010 roku wskazano także, że najczęściej osobami doświadczającymi przemocy są kobiety w wieku 30-39 lat. Nadto, w przypadku kobiet, dotychczasowe badania nie wskazują na istotne różnice pomiędzy byciem osobą doświadczającą przemocy a miejscem zamieszkania. Najczęściej osobami doświadczającymi przemocy domowej są osoby młode, w wieku 25-34 roku życia. Stanowią oni blisko 40% wszystkich osób doświadczających przemocy. Kolejną grupę stanowią osoby w wieku 35-44 roku życia, które stanowią prawie 30% ogółu osób doświadczających przemocy domowej⁴³. Badania przeprowadzone na potrzeby niniejszego raportu potwierdziły, że najczęściej osobami doświadczającymi przemocy pada-

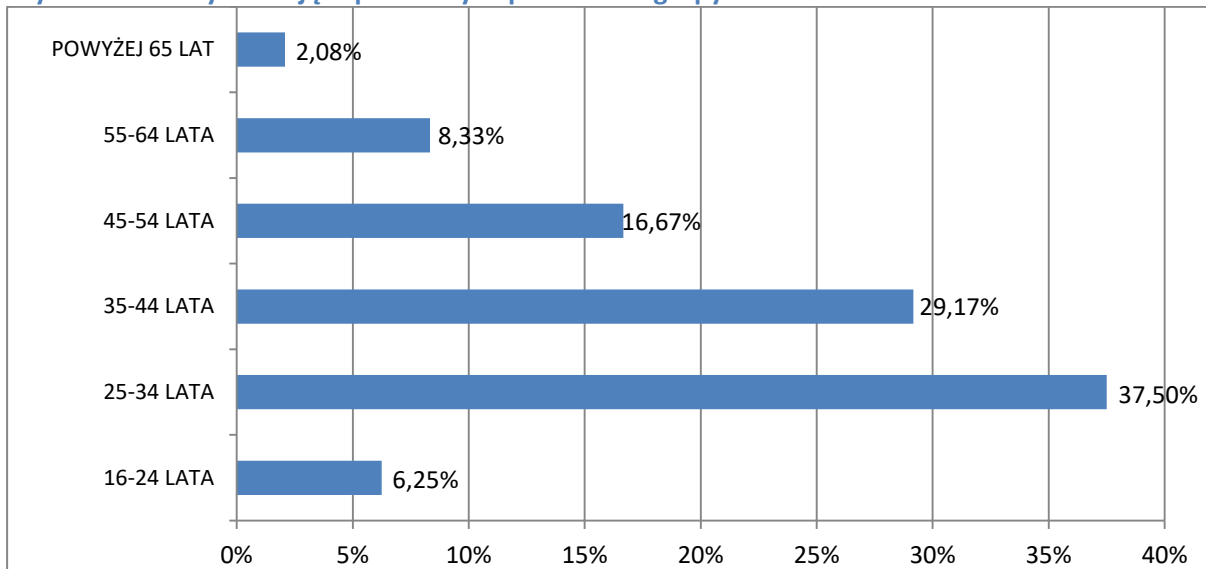
⁴¹ Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce wobec kobiet i wobec mężczyzn. Część I..., dz. cyt., s. 60.

⁴² Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie – raport z badań ogólnopolskich. Raport cząstkowy – zadanie nr 1..., dz. cyt., s. 115.

⁴³ Tamże, s. 98-99.

ją osoby młode, w wieku 25-34 lata oraz 35-44 lata. Stanowią one 2/3 wszystkich osób doświadczających przemocy domowej. Liczba osób doświadczających przemocy jest zatem największa w tych grupach wiekowych, jednak spada wraz z wiekiem respondentów.

Wykres 13 Osoby doświadczające przemocy w podziale na grupy wiekowe

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doświadczającymi przemocy

Zauważyć też trzeba, że nie występuje wyraźna zależność pomiędzy miejscem zamieszkania osób doświadczających przemocy, a skalą występowania zjawiska. Badania z 2014 roku pokazały, że największe nasilenie zjawiska występuje na wsiach; w miastach odsetek takich sytuacji rozłożony jest w miarę równomiernie, niezależnie od wielkości miejscowości⁴⁴. Badania własne potwierdziły, że największy odsetek osób doświadczających przemocy zamieszkuje na wsi (bliżej 25%), zaś wskaźnik w miastach, niezależnie od ich wielkości, jest w miarę jednolity i wynosi około 15-17%.

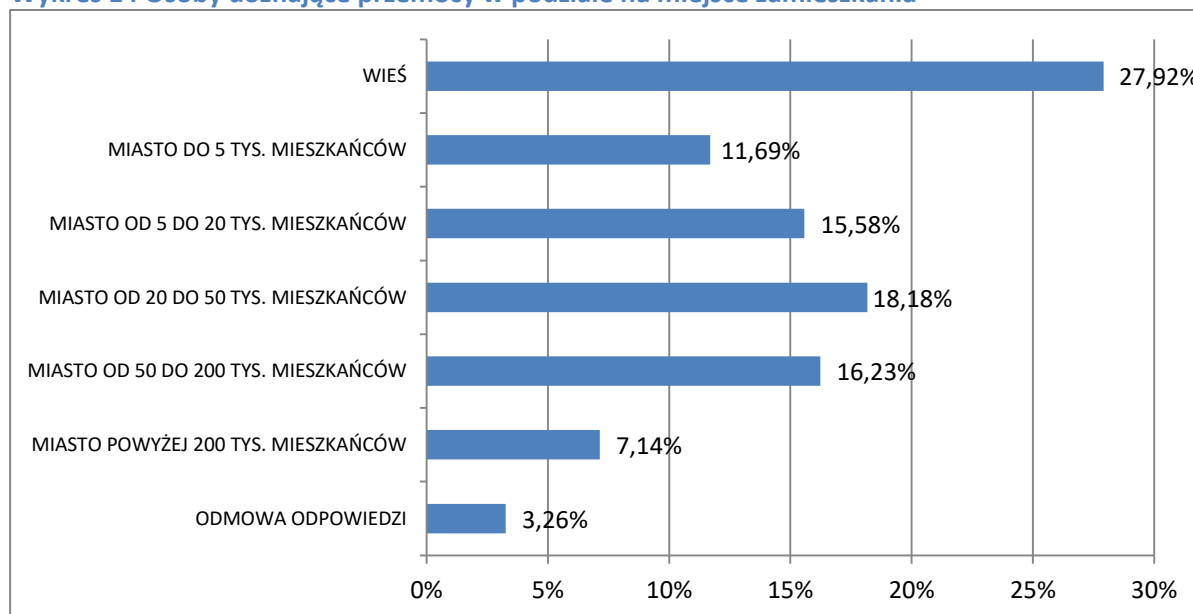
Poniższe wyniki należy zestawić z opiniami profesjonalistów, którzy deklarowali częstotliwość spotykania się z przypadkami przemocy domowej w podziale na wielkość i charakter miejscowości, w której dochodzi do aktów przemocy. Zgodnie z opiniami, profesjonaliści w swojej pracy zawodowej spotykają się z przemocą występującą najczęściej 1-3 razy w miesiącu. W miarę wzrostu wielkości miejscowości odsetek deklarujących taką częstotliwość stykania się w swojej pracy zawodowej z przemocą domową spada. Zauważyć można jednak niepokojący trend polegający na wzroście liczby przypadków przemocy wraz ze wzro-

⁴⁴ Tamże, s. 98-99.

stem wielkości miejscowości; odsetek występowania przemocy od kilkunastu do nawet 20 razy w miesiącu jest zatem tym wyższym, im większa miejscowość⁴⁵.

Z badań przeprowadzonych na potrzeby sporządzenia niniejszego raportu wynika, że skala przemocy pozostaje największa na obszarach wiejskich. Zamieszkuje tam co czwarty respondent. Znacząco mniejsza, w porównaniu pozostałych obszarów, jest liczba osób doznających przemocy w małych miastach (do 5 tys. mieszkańców) oraz w dużych miastach (powyżej 200 tys. mieszkańców). Wynikać to może z tego, że w małych miejscowościach może istnieć stosunkowo dobrze rozwinięty system kontroli społecznej, dlatego też liczba występowania przypadków przemocy jest mniejsza. Nie istnieje tam także swoiste przyzwolenie na stosowanie przemocy, jak na obszarach wiejskich. Wraz ze wzrostem liczebności miejscowości można zauważyć lepiej rozbudowany i bardziej dostępny system pomocy osobom doznającym przemocy, co również wyjaśniać może znacząco niższy odsetek osób doznających przemocy, zamieszkujących na tych obszarach.

Wykres 14 Osoby doznające przemocy w podziale na miejsce zamieszkania

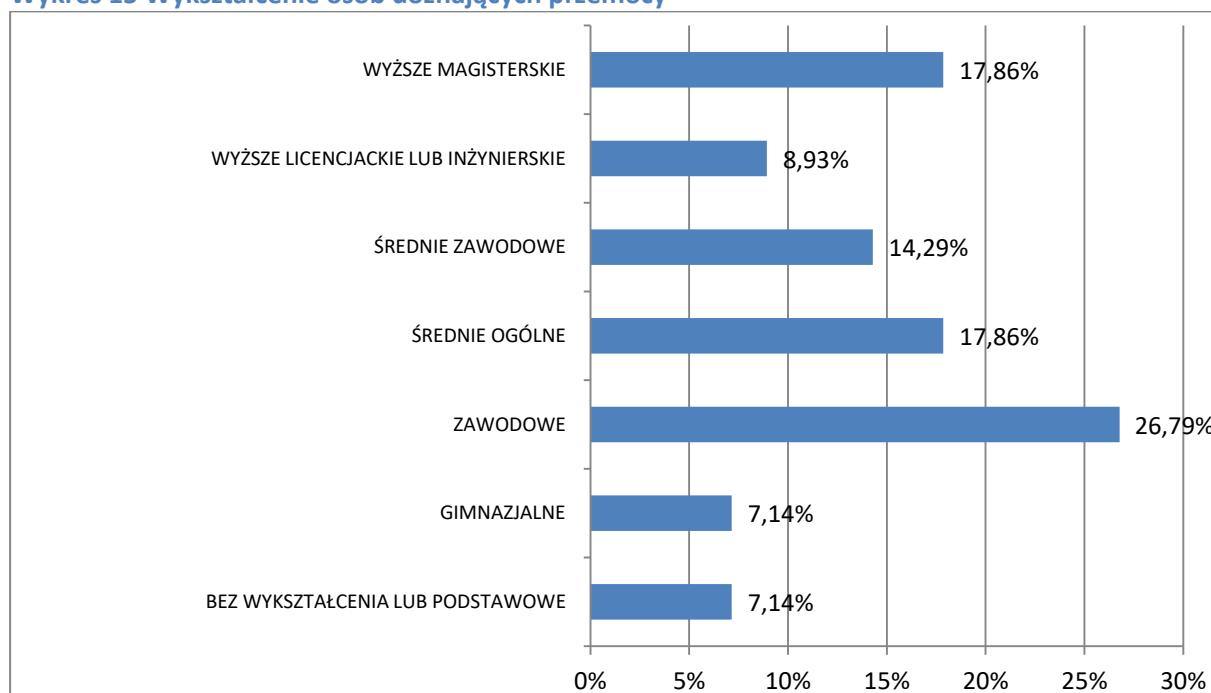
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Trudno wyciągać wnioski dotyczące zależności pomiędzy skalą występowania zjawiska a poziomem wykształcenia osób doznających przemocy. Najwyższy poziom zjawiska zanotowano bowiem wśród osób z wykształceniem średnim oraz wyższym magisterskim. Wśród

⁴⁵ Ocena efektywności systemu przeciwdziałania przemocy przez profesjonalistów. Raport, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2015, s. 43.

osób o innym poziomie wykształcenia skala zjawiska jest znacząco mniejsza⁴⁶. Odmienne trend pokazały jednak badania własne, które potwierdziły wysoki poziom występowania zjawiska przemocy wśród osób z wykształceniem wyższym oraz średnim, jednak wskazały także na wysoki odsetek osób z wykształceniem zawodowym, dotkniętych problemem przemocy domowej. Badania własne pokazały, że największy odsetek osób doznających przemocy posiada wykształcenie zawodowe oraz wyższe (po 26,79% respondentów). Niski jest odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym lub nieposiadających wykształcenia, jednak może to wynikać z bardzo dużego upowszechnienia edukacji oraz nikłego odsetka osób z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym w ogóle. Przeprowadzone badania pokazują, że zjawiska przemocy nie można przyporządkować do kategorii osób posiadających konkretne wykształcenie, dotyka ona bowiem zarówno osoby z wykształceniem wyższym, jak też zawodowym i niższym.

Wykres 15 Wykształcenie osób doznających przemocy

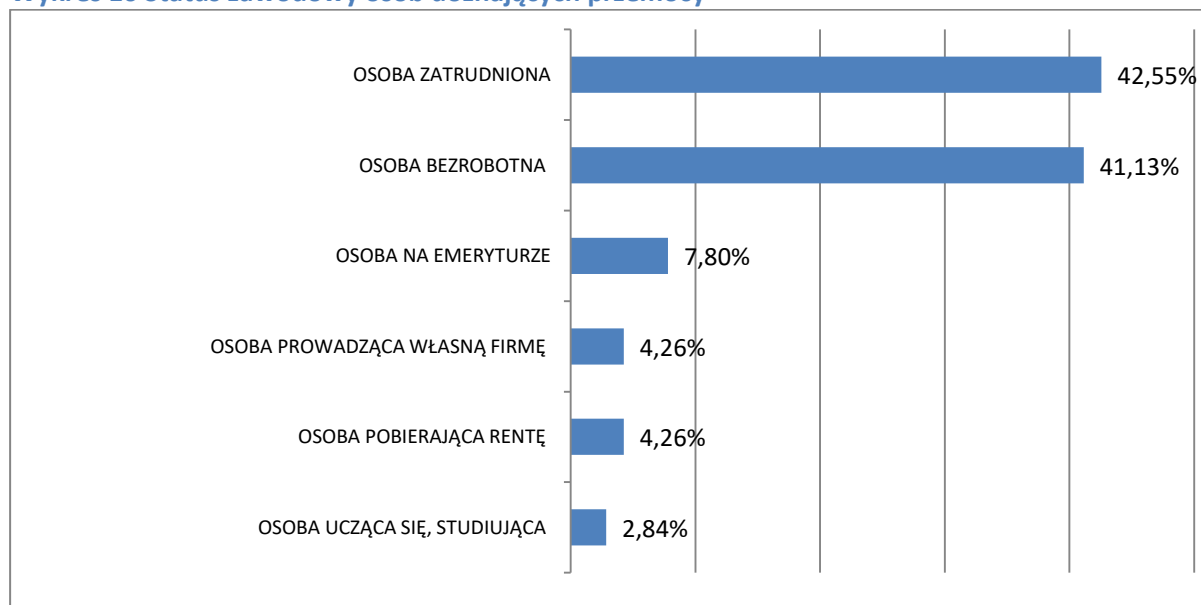
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Jednocześnie, najwyższy wskaźnik występowania zjawiska przemocy występował w przypadku osób uczących się, pracujących bądź aktywnie poszukujących pracy. W przypadku innych grup osób, np. biernych zawodowo, niewykonyjących pracy z uwagi

⁴⁶ Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie – raport z badań ogólnopolskich. Raport cząstkowy – zadanie nr 1..., dz. cyt., s. 117.

na niepełnosprawność czy długotrwałą chorobę, odsetek osób doznających przemocy domowej był dużo niższy⁴⁷. Badania przeprowadzone w związku z przygotowaniem niniejszego opracowania pokazały, że najczęściej przemoc dotykała zarówno osób zatrudnionych oraz bezrobotnych. W mniejszym stopniu zjawisko przemocy dotyczyło osób pobierających rentę lub emeryturę. Niewielki był także odsetek osób uczących się/studiujących bądź prowadzących własną działalność gospodarczą.

Wykres 16 Status zawodowy osób doznających przemocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Należy jednocześnie zaznaczyć, że istnieje pewna grupa osób, która stanowi jednocześnie zarówno sprawców, jak i osoby doznające przemocy domowej⁴⁸. Grupa ta zmalała w 2014 roku w stosunku do 2010 roku, jednak w dalszym ciągu szacuje się, że wynosi ona ok. 7%; w grupie tej więcej jest kobiet, aniżeli mężczyzn, zaś najczęstszą stosowaną formą przemocy ze strony takiej osoby, przyjmującej dwojaką rolę, jest przemoc psychiczna⁴⁹.

Istnieje ponadto tendencja polegająca na większej otwartości ze strony osób doznających przemocy wobec dzielenia się z innymi swoimi przeżyciami wraz z upływem czasu, który

⁴⁷ Tamże, s. 119.

⁴⁸ Zjawisko przemocy w rodzinie wobec kobiet i mężczyzn. Jakościowa część badania, TNS OBOP, 2011 r., s. 27.

⁴⁹ Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie – raport z badań ogólnopolskich. Raport cząstkowy – zadanie nr 1..., dz. cyt., s. 86-91.

upłynął od wystąpienia zjawiska przemocy do chwili rozmowy⁵⁰. Jednocześnie, osoby doświadczające przemocy w dużym stopniu wierzą, że wybuch agresji ze strony sprawcy nie powtórzy się. Odsetek osób deklarujących taką nadzieję wynosi od 50% do 70%, w zależności od rodzaju przemocy. Także sprawcy, choć rzadziej, wierzą, że zachowanie przemocowe z ich strony się nie powtórzy⁵¹.

Zjawisko przemocy znacznie częściej występuje w rodzinach, w których sytuacja materialna określana jest jako „średnia” lub „raczej dobra”, niż w przypadku rodzin o bardzo dobrej lub bardzo złej sytuacji materialnej⁵². Odrębną kategorią osób podlegających przemocy są przymusowi migranci. Jest to zagadnienie słabo zbadane w Polsce. Na podstawie dotychczasowych badań można jedynie stwierdzić, że przemocy względem tej grupy ludności motywowana jest ze względu na płeć (przemocy częściej podlegają kobiety) bądź z uwagi na uprzedzenia.⁵³ Ponadto, w trakcie badań respondenci wskazywali na pewne cechy osobowościowe, którymi charakteryzują się osoby doznające przemocy domowej. Według badanych są to przede wszystkim zatracenie poczucia godności, brak wiary we własne działanie, niska samoocena oraz niezdecydowanie⁵⁴. Cechy osobowościowe warunkowane są narażeniem tych osób na doznawanie przemocy i stosowaniem wobec nich agresji. W życiu osób dotkniętych zjawiskiem przemocy brak jest bowiem stabilizacji, co wynika z faz, przez które „przeprowadza” osobę doznającą przemocy sprawca tej przemocy. U osób doznających przemocy występuje bowiem faza narastania napięcia, faza eskalacji przemocy oraz faza spadku napięcia po wystąpieniu aktu agresji (tzw. faza „miodowego miesiąca”)⁵⁵. Tym samym, wielość zachowań sprawcy przemocy powoduje, że osoba doznająca przemocy, z jednej strony żywi nadzieję na zmianę zachowania sprawcy, z drugiej zaś niechętnie przyznaje się do wystąpienia problemu w swojej rodzinie. Potwierdzają to wyniki dotychczas prowadzonych badań,

⁵⁰ Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie – raport z badań ogólnopolskich. Raport cząstkowy – zadanie nr 1..., dz. cyt., s. 94; Polacy wobec zjawiska przemocy w rodzinie oraz opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, październik 2007 r., s. 38-40.

⁵¹ Tamże, s. 41-43.

⁵² Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie – raport z badań ogólnopolskich. Raport cząstkowy – zadanie nr 1..., dz. cyt., s. 100-101.

⁵³ W. Klaus, Migrantki przymusowe jako ofiary przemocy w Polsce, Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, „Analizy, Raporty, Ekspertyzy” 2014, nr 1.

⁵⁴ Zjawisko przemocy w rodzinie wobec kobiet i mężczyzn. Jakościowa część badania..., dz. cyt., s. 39.

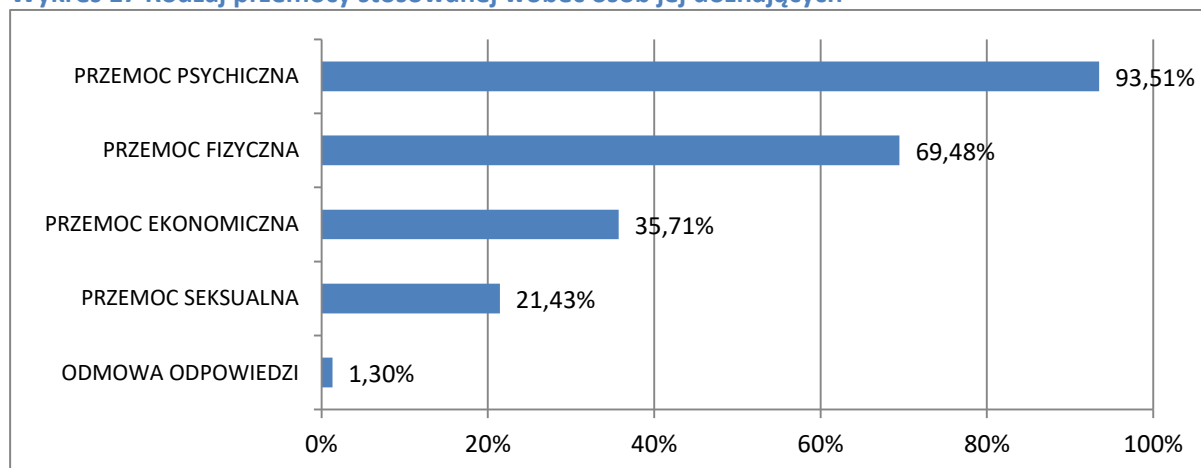
⁵⁵ K. Stanek, dz. cyt., s. 39-40.

w których przemoc w rodzinie dużo częściej była zauważana przez świadków, niż deklarowana przez osoby doznające przemocy bądź sprawców przemocy.

Należy podkreślić również, że zjawisko przemocy domowej (w każdej jej formie – również seksualnej) dotyczy zarówno osób dorosłych, jak i osób zależnych – starszych, niepełnosprawnych oraz dzieci.

Respondenci w trakcie przeprowadzonych badań wskazywali, jakiego rodzaju przemocy doświadczyli. Przeprowadzone badania potwierdzają wcześniej przeprowadzone, wskazujące, że najczęściej stosowaną formą przemocy jest przemoc psychiczna, zaś przemoc fizyczna występuje na drugim miejscu. Respondenci wskazywali, że często różne rodzaje przemocy wzajemnie współwystępowały. W większości przypadków przemoc psychiczna stanowiła nieodłączny element opisywanego zjawiska. Najmniejszy odsetek osób (co piąty badany) wskazywał, że doznali oni przemocy seksualnej. Specyfika tego rodzaju przemocy często wiąże się z przemocą fizyczną, należy jednak zaznaczyć, że przyznanie się do tego rodzaju przemocy wiąże się z dużym społecznym tabu i poczuciem wstydu, dlatego też często respondenci nie są skłonni do wskazywania, że doznali przemocy tego rodzaju, o czym wspomniano już w niniejszym raporcie. Niemniej jednak, wskazać należy, że odsetek osób doznających przemocy seksualnej w badaniach przeprowadzonych na potrzeby opracowania niniejszego raportu jest wyższy, niż w dotychczas opublikowanych badaniach z tego zakresu. Dlatego też można domniemywać, że społeczne tabu w tym względzie jest powoli przełamywane. Przynajmniej, jest to zasługa działań edukacyjnych (np. w postaci akcji informacyjnych) w zakresie przeciwdziałania zjawisku przemocy.

Wykres 17 Rodzaj przemocy stosowanej wobec osób jej doznających

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

W przypadku dzieci większość osób doznających przemocy fizycznej, psychicznej i ekonomicznej stanowią chłopcy. Najczęściej przemoc psychiczna i fizyczna stosowana jest wobec dzieci w wieku 7-10 roku życia, zaś przemoc ekonomiczna - wobec dzieci w wieku 16-18 roku życia⁵⁶. Dzieci najczęściej doświadczają przemocy ze strony ojca, rzadziej ze strony matki, niemniej, sprawcą zwykle jest osoba, od której dzieci pozostają zależne. W znikomych przypadkach jest to ojczym, macocha lub pozostali członkowie rodziny⁵⁷.

W przypadku dzieci, na dużo szerszą skalę rozpowszechniona jest przemoc wśród rówieśników, w ramach tzw. przemocy szkolnej. Dzieci i młodzież wskazują na różnorodne formy przemocy, jakie stosowane są w grupie rówieśniczej. Jednakże, dzieci i młodzież jako przemoc traktują jedynie zachowania charakterystyczne dla przemocy fizycznej. Dopiero przedstawienie otwartego katalogu problemów, jakie mogą występować w ramach zjawiska przemocy, pokazuje, jak duża jest skala problemu przemocy szkolnej⁵⁸. Największy odsetek uczniów doznających przemocy ze strony rówieśników występuje w szkole podstawowej. Wskazać także należy, że tak samo często chłopcy, jak też dziewczęta doznawali przemocy ze strony rówieśników. Różnice występują w sytuacji materialnej rodzin dręczonych uczniów. Dużo częściej przemocy doznają uczniowie z rodzin, których sytuację materialną można opisać jako złą, niż jako przeciętną lub dobrą; przemoc dotyka w największym stopniu tych uczniów, których rodzice nie interesują się sytuacją w szkole⁵⁹. Należy zwrócić uwagę na istotność problemu dla późniejszego życia społecznego takich dzieci, przemoc występująca na tak wczesnym etapie życia dziecka powoduje bowiem utrwalenie niepożądanych wzorców, które w późniejszym życiu taka osoba może wykorzystać jako sprawca przemocy. Niemniej, mimo znaczenia problemu, znaczna część nauczycieli deklaruje, że nie docierają do nich sygnały dotyczące występowania przemocy w grupie rówieśniczej⁶⁰. Odrębnym problemem jest przemoc, w tym przemoc fizyczna, ze strony uczniów wobec nauczycieli.

⁵⁶ Badanie dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie wobec dzieci. Opinie ofiar, sprawców i świadków o występowaniu i okolicznościach występowania przemocy w rodzinie wobec dzieci. Raport z badania TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, lipiec 2008, s. 29.

⁵⁷ Tamże, s. 34.

⁵⁸ Bezpieczeństwo uczniów i klimat społeczny w polskich szkołach. Raport z badania, Warszawa, lipiec 2015, s. 22-23.

⁵⁹ Tamże, s. 33-37.

⁶⁰ Tamże, s. 41; M. Wójcik, A. Hełka, B. Kozak, A. Wośko, M. Błońska, Postrzeganie przez nauczycieli problemu przemocy rówieśniczej i jej przeciwdziałania w środowisku szkolnym, "Czasopismo Psychologiczne – Psychological Journal" 2016, nr 22, s. 323-332.

Należy również wskazać na bezsilność dzieci wobec problemu przemocy. Większość dzieci za przemoc uznaje bowiem jedynie działania charakterystyczne dla przemocy fizycznej. Nie posiada zatem wiedzy na temat doświadczania przemocy w innych formach oraz skutecznego przeciwstawiania się jej⁶¹.

W przypadku osób starszych przemoc częściej stosowana jest poza rodziną (np. w domach opieki) niż w rodzinie, niemniej, przemocy dopuszczają się osoby, od których ludzie starsi pozostają zależni, z uwagi na m. in. choroby towarzyszące podeszłemu wiekowi. Najczęściej stosowaną formą przemocy wobec osób starszych jest przemoc ekonomiczna, następnie należy wskazać na przemoc psychiczną⁶².

W przypadku osób starszych przemoc fizyczna dotyczy w głównej mierze kobiet. Wykształcenie osób starszych doświadczających przemocy to najczęściej wykształcenie podstawowe. W odniesieniu do miejsca zamieszkania osób doświadczających przemocy domowej nie można wyciągnąć wniosków: zarówno osoby mieszkające na wsi, w małych miejscowościach, jak i w dużych miastach, podlegały przemocy w podobnym stopniu. Podobnie sytuacja przedstawia się w przypadku występowania przemocy psychicznej; również tutaj to kobiety stanowią większość osób doświadczających przemocy, wskazano jednak na dużo większe zróżnicowanie względem wykształcenia. Osobami doświadczającymi przemocy fizycznej są zarówno osoby z wykształceniem podstawowym, jak i średnim, a również wyższym. Istnieje również zależność pomiędzy skalą występowania przemocy a miejscem zamieszkania: im większa miejscowość, tym mniejszy odsetek przypadków występowania przemocy psychicznej⁶³. Takie same zależności występują w zakresie występowania przemocy ekonomicznej wśród osób starszych.

Kolejną, obok dzieci i osób starszych grupą zależną, są **osoby z niepełnosprawnościami**. W tym przypadku na występowanie problemu przemocy wskazuje się w około 30% przypadków⁶⁴. Badania przeprowadzone na potrzeby sporządzenia niniejszego opracowania pokazu-

⁶¹ Diagnoza zjawiska przemocy i możliwości uzyskania pomocy w sytuacji doświadczania przemocy w percepcji dzieci i młodzieży. Raport, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2015, s. 16.

⁶² Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Część I - Raport z badania ogólnopolskiego, Polska Akademia Nauk - Instytut Psychologii, Warszawa 2009, s. 20.

⁶³ Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Część II - Raport z badania profesjonalistów, Polska Akademia Nauk - Instytut Psychologii, Warszawa 2009, s. 9-10.

⁶⁴ Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Część I..., dz. cyt., s. 44.

ją natomiast, że około 14% osób doświadczających przemocy to osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności. Najczęściej stosowaną formą przemocy wobec osób niepełnosprawnych jest zabieranie pieniędzy, wytykanie niepełnosprawności oraz zmuszanie do wykonywania prac domowych⁶⁵.

W przypadku osób z niepełnosprawnościami dominującą grupę osób doznających przemocy stanowią kobiety oraz osoby z wykształceniem podstawowym. Trudno jednak wyciągać wnioski dotyczące zależności pomiędzy miejscem zamieszkania osoby doznającej przemocy a skalą zjawiska. Podobnie w przypadku przemocy psychicznej i ekonomicznej, z tą różnicą, że osoby doznające przemocy psychicznej posiadają zróżnicowany poziom wykształcenia⁶⁶. Niemniej jednak, w dalszym ciągu osoby doświadczające przemocy w większości posiadają wykształcenie podstawowe lub średnie, znikomy odsetek stanowią osoby z wykształceniem wyższym.

Zarówno w przypadku osób starszych, jak i osób niepełnosprawnych, w ostatnich latach zaobserwowano spadek liczby respondentów deklarujących, że w ich rodzinie występuje przemoc wobec takich osób, bądź, że w najbliższym otoczeniu osoby te zaobserwowały zachowania charakteryzujące przemoc wobec osób starszych lub niepełnosprawnych. Może to wynikać z dwóch zjawisk: bądź ze spadku aktów agresji względem takich osób, bądź z obojętności społeczeństwa na to, co dzieje się w ich otoczeniu⁶⁷. Z uwagi na znaczny odsetek osób obojętnych wobec problemu przemocy wobec tych grup osób przypuszczać można, że wzrósł stopień społecznej obojętności względem opisywanych zjawisk.

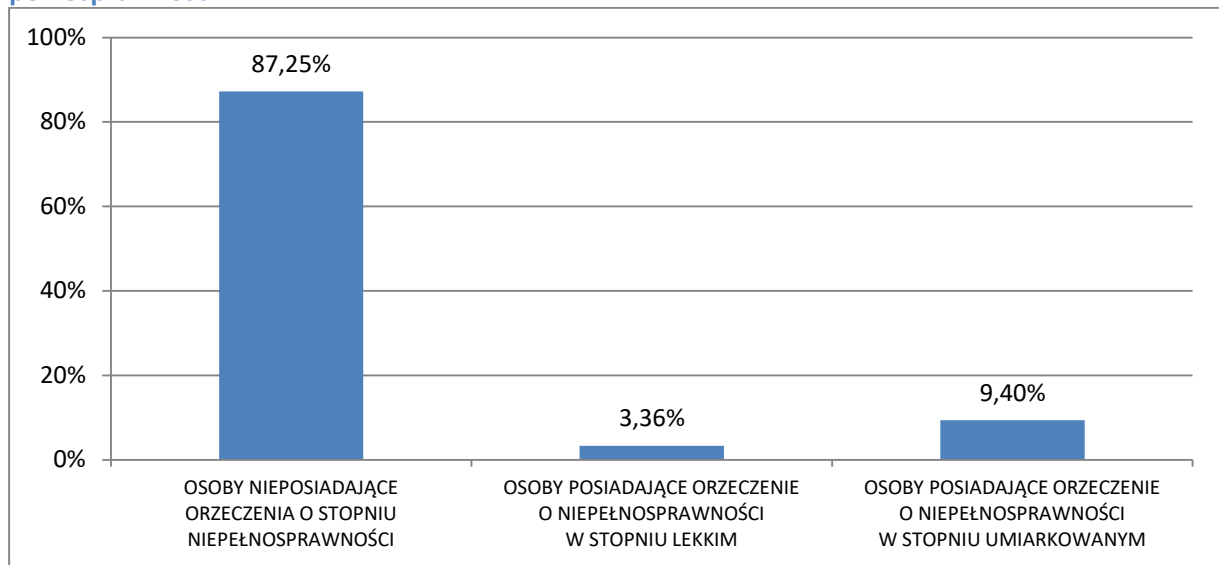
Badania przeprowadzone przez Wykonawcę pokazały, że znaczna większość osób doznających przemocy nie posiada orzeczenia o stopniu niepełnosprawności. Niemniej jednak, 12,76% osób posiada takie orzeczenie; co dziesiąty respondent posiada orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu umiarkowanym. Tym samym wskazać należy, że jest to kolejna grupa osób zależnych, wobec których stosowana jest przemoc.

⁶⁵ Tamże, s. 44.

⁶⁶ Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Część II..., dz. cyt., s. 40-44.

⁶⁷ Przemoc w rodzinie wobec osób starszych i niepełnosprawnych. Raport z badania ogólnopolskiego 2015 r. oraz badania porównawczego z lat 2009-2015, Polska Akademia Nauk - Instytut Psychologii, Warszawa 2015, s. 124.

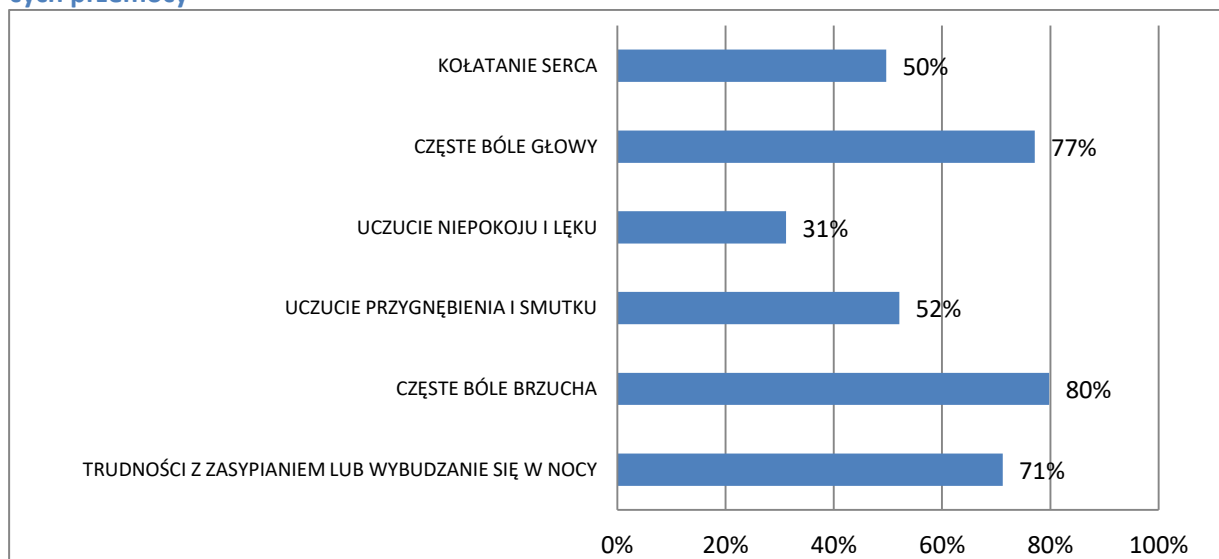
Wykres 18 Odsetek osób doznających przemocy deklarująca posiadanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Istotny jest także wpływ przemocy na zdrowie osób jej doświadczających. Wskazać należy, że osoby doznające przemocy uskarżają się w związku z dotykającą ich sytuacją kryzysową na różnorodne objawy psychosomatyczne. Przedstawiono je na poniższym wykresie. Objawy te stanowią zagrożenie dla stanu zdrowia osób, zwłaszcza osób zależnych – starszych i z niepełnosprawnościami, których stan zdrowia często, nawet w przypadku niewystępowania zjawiska przemocy, jest niezadowalający.

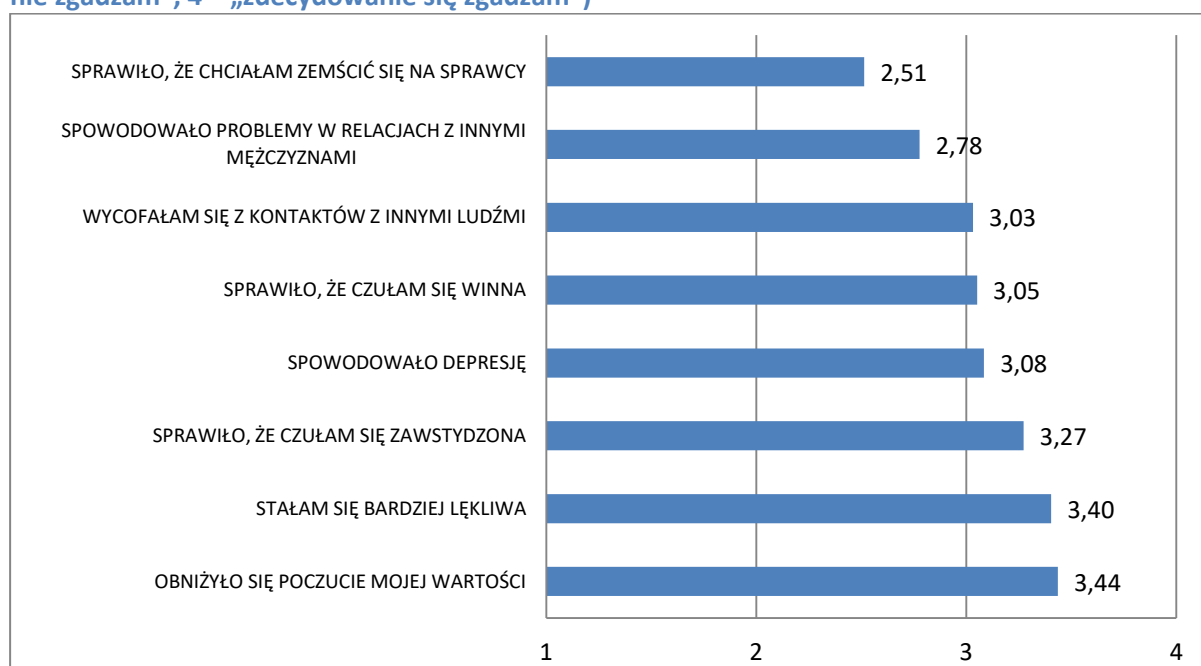
Wykres 19 Częstotliwość występowania objawów psychosomatycznych wśród osób doświadczających przemocy

Źródło: Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Raport z badania, SWPS, Warszawa 2013, s. 61.

Prócz dolegliwości psychosomatycznych osoby doświadczające przemocy zmieniają również swoje zachowanie; następuje to nie tylko w odniesieniu do sprawcy, ale również wobec całego otoczenia, w którym funkcjonują. Doświadczenie przemocy powoduje, że poczucie wartości osób doznających przemocy ulega obniżeniu, osoby takie stają się również bardziej lękliwe i zawstydzone, czują się odmienne od pozostałych osób w swoim otoczeniu. Często efektem występowania przemocy była choroba depresyjna oraz (w przypadku kobiet) problemy w relacjach z mężczyznami. Należy zauważyć, że wśród osób doznających przemocy chęć zemsty znalazła się na ostatnim miejscu spośród wymienionych konsekwencji bycia doznawania przemocy. Podane cechy osobowościowe są charakterystyczne dla zespołu stresu pourazowego (PTSD), istnieje ryzyko, że u osób doświadczających przemocy może rozwinąć się pełnoobjawowy PTSD⁶⁸.

Wykres 20 Psychologiczne konsekwencje doświadczania przemocy (1 – „zdecydowanie się nie zgadzam”, 4 – „zdecydowanie się zgadzam”)

Źródło: Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD) z perspektywy osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Raport z badania, SWPS, Warszawa 2013, s. 65.

O określenie grup osób najczęściej korzystających ze wsparcia instytucjonalnego poproszono również ekspertów, w ramach przeprowadzonego panelu. W znacznym stopniu zdania eks-

⁶⁸ Ewaluacja lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie – doświadczenia dotyczące sposobów pomagania i nasilenia stresu pourazowego (PTSD)…, dz. cyt., s. 66-69.

pertów były ze sobą zbieżne, charakteryzując osoby najczęściej korzystające ze wsparcia instytucjonalnego jako kobiety w wieku powyżej 30 lat, niepracujące i wychowujące dzieci. Zdaniem ekspertów, osoby doznające przemocy zazwyczaj doznają jej ze strony swojego partnera (żony/konkubiny, męża/konkubenta). Podkreślano, że osoby doznające przemocy zazwyczaj cechują się niskim poczuciem własnej wartości oraz wysokim poczuciem winy i bezradności. Badani zauważyli, że osobami korzystającymi ze wsparcia instytucjonalnego są zazwyczaj osoby z wykształceniem podstawowym bądź zawodowym, lecz ich zdaniem wynika to z faktu korzystania z pomocy prywatnej przez osoby z wykształceniem wyższym. Eksperci biorący udział w panelu przyznali, że w swojej praktyce spotykali się zazwyczaj z osobami doznającymi przemocy zamieszkującymi średnie i duże miasta, lecz ich zdaniem wynika to z faktu braku wiedzy o możliwości uzyskania pomocy w mniejszych miejscowościach i problemach w dostępie do instytucji oferujących wsparcie.

Jakie grupy osób najczęściej korzystają ze wsparcia instytucjonalnego? (proszę uwzględnić cechy społeczno-demograficzne takie jak: płeć, wiek, wykształcenie, aktywność zawodowa, sytuacja ekonomiczna, stopień pokrewieństwa ze sprawcą przemocy, miejsce zamieszkania, niepełnosprawność itp.)?

-Kobiety, w wieku 35-55l, wykształcenie średnie lub podstawowe, brak zatrudnienia, ew. prace dorywcze, wychowujące dzieci (stąd brak doświadczenia i aktywności zawodowej). Zazwyczaj są to żony/ konkubiny osoby stosującej przemoc, zamieszkujące duże lub średnie miasta (w małych miejscowości i wioskach często jest brak wiedzy oraz brak instytucji, w których można uzyskać pomoc a brak środków uniemożliwia dojazd). Są to osoby z wysokim poczuciem winy oraz poczuciem bezradności, bezsensowności. Pełne strachu i niskim poczuciem własnej wartości. Pozbawione poczucia sprawstwa. Coraz częściej zgłaszają się osoby starsze, które doświadczają przemocy ze strony swoich dorosłych dzieci. Dużą grupą są też dzieci.

-Płeć: W ogromnej większości to kobiety są osobami, które korzystają z pomocy psychologicznej, prawnej. Mężczyźni to niewielki procent osób zgłaszających się z tego rodzaju problemem (do 5% przypadków zgłaszających się). Wiek: zazwyczaj są to osoby około 30-50 lat, które przyprowadzają również swoje dzieci, żeby również one skorzystały z pomocy psychologicznej. Są to zazwyczaj osoby w związku małżeńskim i mają dzieci z osobą, którą stosuje przemoc. Osoby między 18 a 25, to są to zazwyczaj kobiety zgwałcone przez przypadkowe osoby. Mężczyźni korzystający z pomocy, to osoby między 40, a 50 r.ż. i doświadczają zazwyczaj przemoc psychicznej. Wykształcenie: Do MOPR zgłaszają się głównie osoby z wykształceniem podstawowym, zawodowym bądź ponadgimnazjalnym. W mniejszym procencie są to osoby z wyższym wykształceniem (z mojego doświadczenia wynika, że takie osoby często korzystają z pomocy prywatnej, za którą płacą). Sytuacja ekonomiczna: osoby zgłaszające są bardzo często w złej sytuacji ekonomicznej, są to osoby niepracujące, bądź pracujące dorywczo. Bardzo zmieniła się sytuacja ekonomiczna odkąd pojawił się program „500+”.

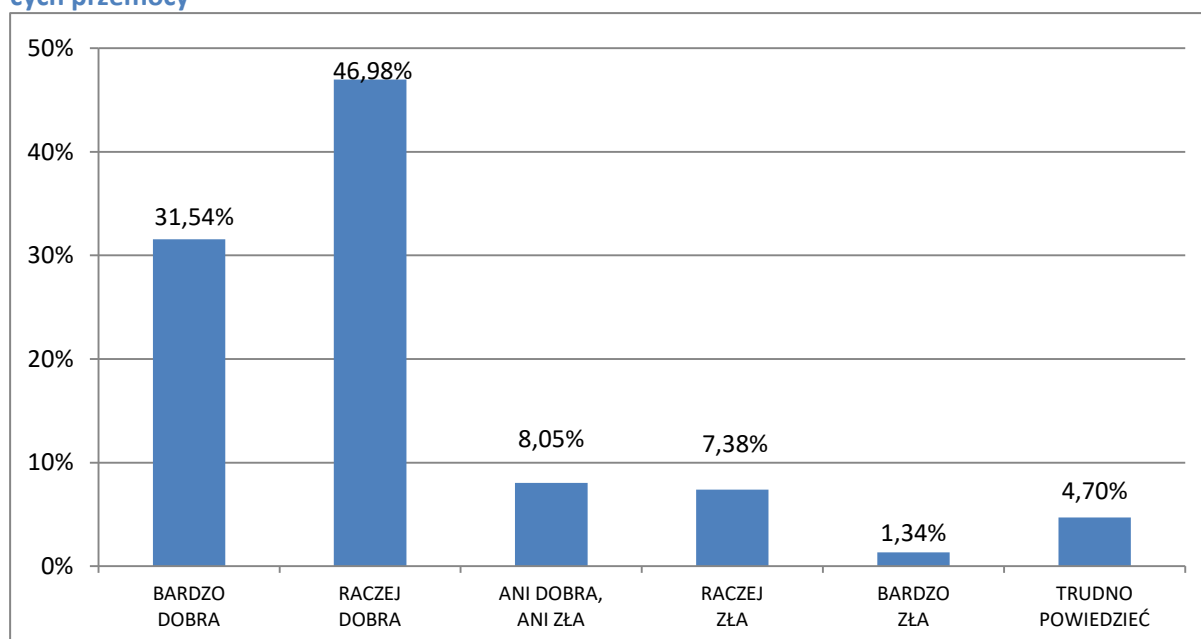
Osoby z wyższym wykształceniem zazwyczaj mają pracę, ale są to kwoty trochę ponad średnią krajową. Stopień pokrewieństwa ze sprawcą przemocy: są to zazwyczaj żony bądź konkubiny (ale mające dzieci z osobami, którzy tę przemoc stosują). Osoby nie mające dzieci łatwiej się rozstają. Lub mężowie/konkubenci. Pojawiają się również matki dorosłych synów, którzy wspólnie z nimi mieszkają i nierzadko mają problem z alkoholem. Miejsce zamieszkania: Osoby mające problemy finansowe mieszkają w mieszkaniach socjalnych/komunalnych i uciekają przed osobami stosującymi przemoc, np. do mieszkań chronionych lub hotelu interwencyjnego MOPR. Pomimo umowy najmu na osoby doświadczające przemocy, to one decydują się na opuszczenie lokalu. Jeśli są to osoby majątne zazwyczaj są w stanie wynająć sobie i dzieciom mieszkanie. Albo decydują się na prawne eksmitowanie OSP. Niepełnosprawność: bardzo rzadko się pojawiają. W mojej 10 letniej praktyce miałam dosłownie kilka przypadków osób z niepełnosprawnościami.

Źródło: Panel ekspertów

Jaka jest dostępność poszczególnych działań pomocowych w stosunku do potrzeb osób doznających przemocy?

Osoby doznające przemocy domowej mogą skorzystać z różnorodnych form wsparcia. Należy jednak zaznaczyć, że nie wszystkie osoby doznające przemocy domowej zdają sobie sprawę z możliwości pomocowych, oferowanych przez instytucje zajmujące się udzielaniem pomocy osobom doznającym przemocy. Niemniej jednak, znaczna większość respondentów, będących osobami doznającymi przemocy (blisko 80%) ocenia dostępność informacji na temat oferowanych form pomocy dobrze bądź bardzo dobrze.

Wykres 21 Ocena dostępności informacji na temat oferowanych form pomocy dla osób doznających przemocy

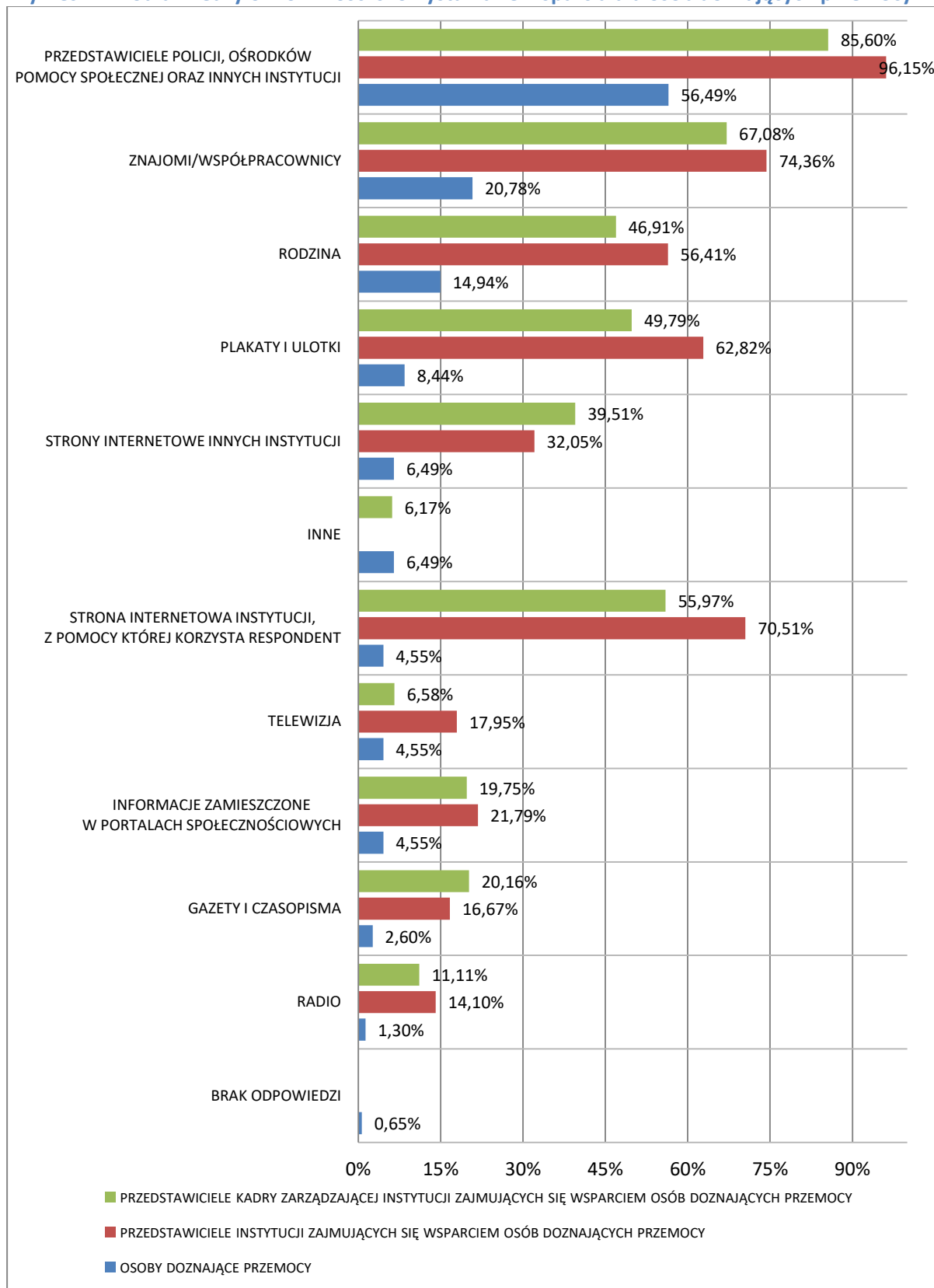

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Informacje na temat wsparcia respondenci pozyskiwali często z kilku źródeł jednocześnie. Badani wskazali, że informacje na temat możliwości uzyskania pomocy uzyskali przede wszystkim od przedstawicieli instytucji zajmujących się pomocą (pracownicy socjalni, policjanci itp.) – miało to miejsce w ponad 60% przypadków. Informacje przekazywane były takim osobom również przez rodzinę, znajomych albo współpracowników. W mniejszym stopniu do uzyskania informacji przyczyniły się media (zarówno tradycyjne, jak też elektroniczne). Uwagę zwrócić trzeba na rozbieżność, jaka pojawiła się w odpowiedziach poszczególnych grup respondentów. Przedstawiciele instytucji zajmujących się udzielaniem wsparcia osobom doznającym przemocy oraz pracownicy tych instytucji dużo częściej, niż osoby doznające prze-

mocy wskazywały na to, że źródłem wiedzy o możliwości skorzystania ze wsparcia mogą być strony internetowe oraz materiały informacyjne w postaci plakatów, ulotek oraz zamieszczone w różnego rodzaju mediach. Przedstawiciele instytucji w dużo większym stopniu wskazywali także, że informacje te są czerpane przez osoby doznające przemocy od członków rodziny, znajomych albo współpracowników. Należy jednak podkreślić dużą rolę mediów, które osobom doznającym przemocy umożliwiają samodzielne pozyskanie informacji na temat pomocy, jaką mogą zostać objęci. Problem doświadczania przemocy jest dla takich osób bardzo często sprawą niezwykle wstydliwą, do której niektóre osoby nie chcą się przyznać przed współpracownikami, znajomymi, ani nawet przed rodziną. Należy wskazać, że ponad 27% wskazań wśród osób doznających przemocy dotyczyło informacji pozyskanej za pomocą mediów. Niemniej jednak, rozbieżności, które pojawiły się w odpowiedziach poszczególnych grup sugerują, że należy w dalszym ciągu kłaść duży akcent na kwestie informowania osób, co do których istnieje podejrzenie o doświadczaniu przez nie przemocy lub które takiej przemocy doświadczają, o możliwościach skorzystania z pomocy przez przedstawicieli służb i instytucji, które z taką osobą posiadają kontakt. Są to także osoby, które dysponują szeroką wiedzą na temat zjawiska przemocy oraz możliwości reagowania na nią i wsparcia osób doznających tejże przemocy.

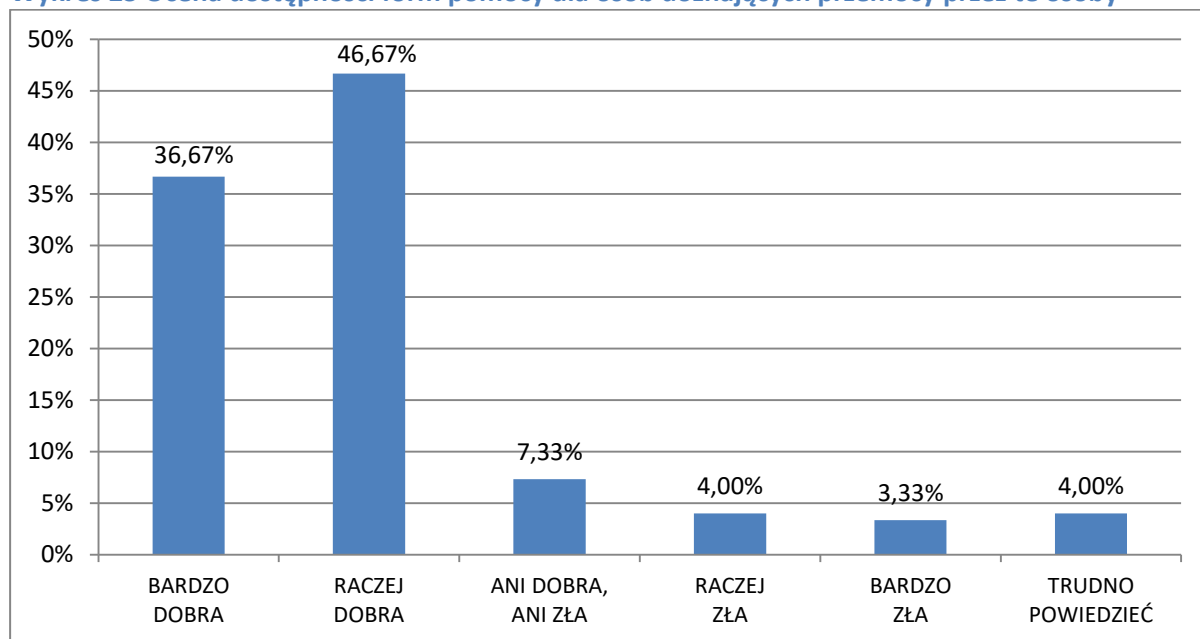
Wykres 22 Źródła wiedzy o możliwości skorzystania ze wsparcia dla osób doznających przemocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy, z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy oraz z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Badani wskazali, że nie tylko dostępność informacji na temat możliwości wsparcia dla osób doznających przemocy, ale także dostępność różnego rodzaju form pomocy dla osób doznających przemocy można ocenić dobrze bądź bardzo dobrze. Ponad 80% osób doznających przemocy, które wzięły udział w badaniach wskazało na dobrą bądź bardzo dobrą dostępność form pomocy ogółem. Jedynie niewiele ponad 7% respondentów oceniło dostępność jako złą bądź bardzo złą.

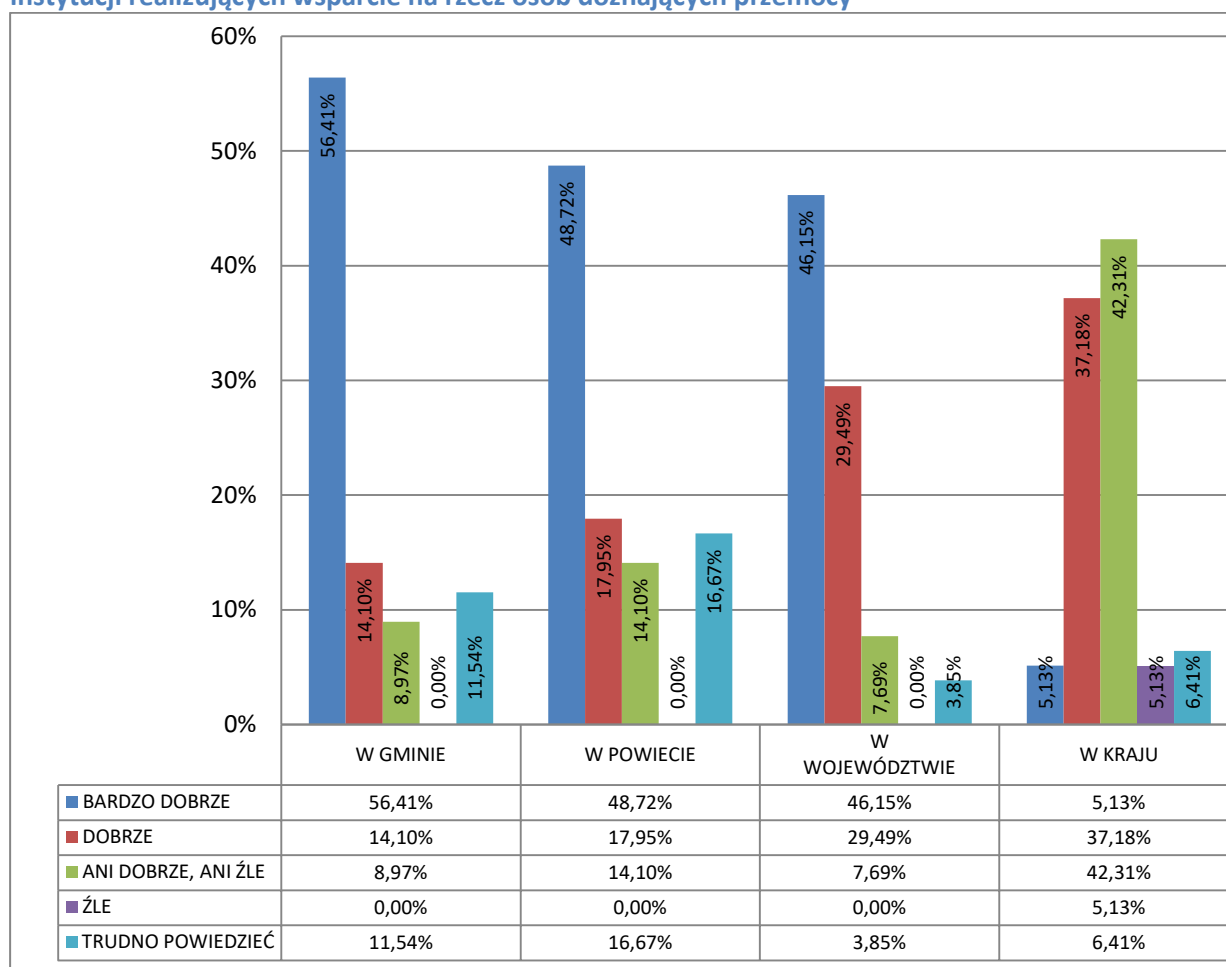
Wykres 23 Ocena dostępności form pomocy dla osób doznających przemocy przez te osoby

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Zauważyć należy, że również wśród odpowiedzi pracowników instytucji dotyczących ich oceny dostępności udzielanych form wsparcia przeważały oceny pozytywne. Respondenci w najmniejszym stopniu ocenili pozytywnie dostępność form wsparcia w skali całej Polski. Obszar kraju był jedynym badanym wymiarem, w którym pojawiły się odpowiedzi negatywnie oceniające dostępności form wsparcia dla osób doznających przemocy oraz jedynym, w którym odsetek osób oceniających dostępność form wsparcia jako przeciętną przekroczył 40% wszystkich badanych. Na obszarze gminy, powiatu oraz województwa skala ocen bardzo dobrych oraz dobrych przeważała nad ocenami osób niezdecydowanych i oceniających dostępność wsparcia przeciętnie lub negatywnie. Poszczególne oceny prezentuje poniższy wykres.

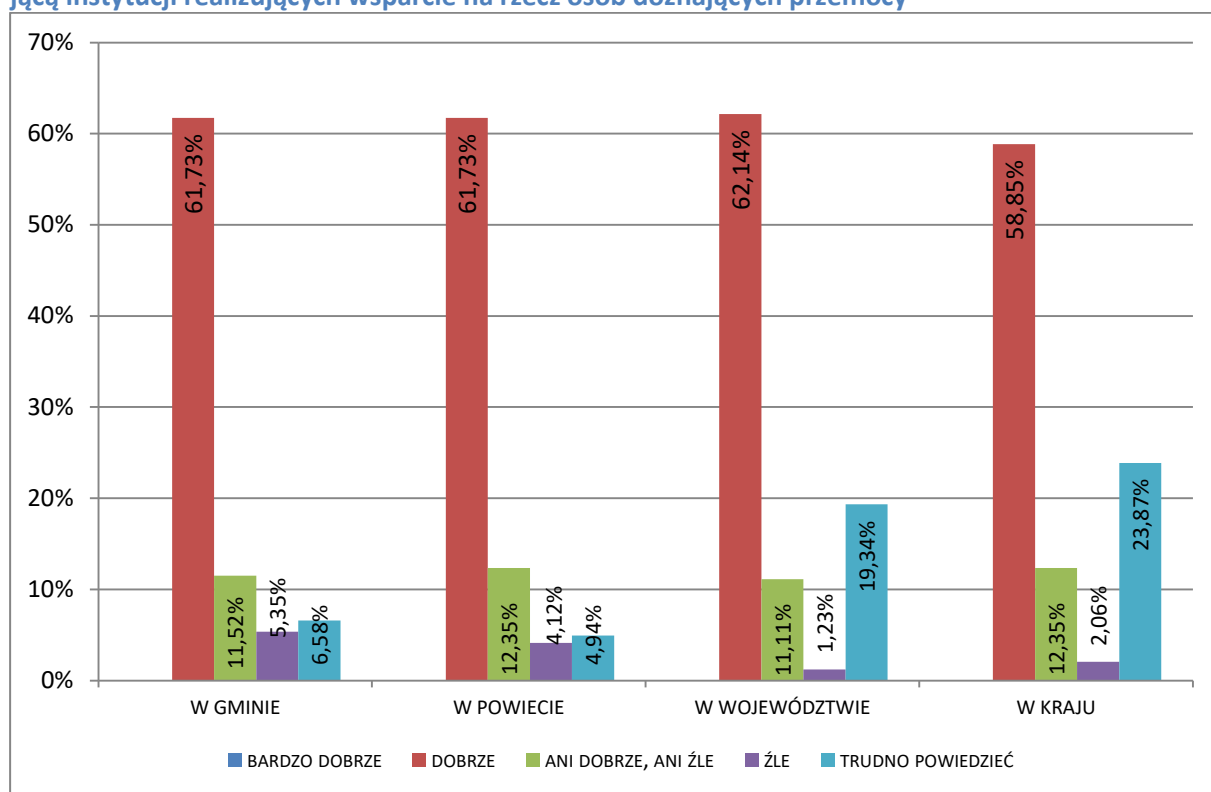
Wykres 24 Ocena dostępności form pomocy dla osób doznających przemocy przez pracowników instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

W przypadku przedstawicieli kadry zarządzającej w instytucjach odpowiedzialnych za udzielanie wsparcia na rzecz osób doznających przemocy ocenili oni w większości przypadków dostępność form wsparcia jako dobrą. Ponadto, przedstawiciele kadry zarządzającej instytucji gorzej niż pracownicy tychże ocenili dostępność form wsparcia dla osób doznających przemocy. Zwrócić należy uwagę, że żaden z respondentów, reprezentujących kadrę zarządzającą ww. instytucji nie ocenił dostępności wsparcia, na żadnym poziomie jego funkcjonowania, jako bardzo dobrego. Prócz tego częściej, niż w przypadku odpowiedzi udzielanych przez pracowników instytucji, pojawiały się odpowiedzi wskazujące na złą dostępność wsparcia. Ponadto należy zauważyć, że wraz ze wzrostem zasięgu działania ocenianej infrastruktury wsparcia wzrastał odsetek respondentów, którzy nie potrafili ocenić jego dostępności – najwyższy odsetek osób, które nie potrafiły ocenić dostępności wsparcia, dotyczył obszaru całego kraju.

Wykres 25 Ocena dostępności form pomocy dla osób doznających przemocy przez kadre zarządzającą instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania CAWI i CATI z kadra zarządzającą instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Badani przedstawiciele instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy poproszeni zostali o wskazanie, jakiego rodzaju formy pomocy dla osób dotkniętych przemocą są realizowane w reprezentowanych przez nich ośrodkach oraz do jakich grup są kierowane. W większości przypadków badani wymieniali szeroki wachlarz form pomocy i grup, do których formy te są skierowane, m.in. wsparcie dla kobiet w ciąży i matek z małymi dziećmi, terapie krótkoterminowe, porady prawne, doradztwo, pomoc socjalno-bytowa, wsparcie psychologiczne i inne formy wsparcia miękkiego. Niemniej jednak, badani często podkreślali, że oferowane przez nich wsparcie nie jest rzeczywiście ograniczone do określonych grup, a wsparcie może w ramach ich ośrodka uzyskać każda osoba, która się zwróci z prośbą o pomoc. Badani stwierdzili również, że najczęściej z oferowanego wsparcia korzystają kobiety, lecz mężczyźni również występują w grupie odbiorców oferowanej przez nich pomocy.

Jakiego rodzaju formy pomocy dla osób dotkniętych przemocą są realizowane w Państwa instytucji? Na czym polegają te formy pomocy i do jakich grup osób doznających przemocy są one kierowane?

-Nasz ośrodek, świadczy usługi w zakresie wczesnej interwencji, pomocy psychologicznej, doradztwa pedagogicznego, prawnego, terapii krótkoterminowej, poradnictwa, także przez telefon, pomocy socjalno-bytowej.

-Przed wszystkim jako ośrodek wsparcia dla kobiet w ciąży i matek z małutkimi dziećmi, zapewniamy im schronienie, odizolowanie sprawców przemocy od ofiar, zapewnienie wsparcia bytowego i socjalne wsparcie psychologiczne, warsztaty, opiekę medyczną gdy kobieta jest w ciąży, wsparcie prawne jako takiego prawnika nie mamy zatrudnionego część personelu jest wykwalifikowana przez nabycie doświadczeń.

-Nasz ośrodek interwencji, świadczy usługi w zakresie terapii krótkoterminowej, porad , doradztwa, pomocy psychologicznej, socjalno-bytowej, porad telefonicznych.

-Adresowane są do wszystkich doznających przemocy. Przed wszystkim opierają się na wsparciu psychologicznym, prawnym bieżącej pomocy emocjonalnej, wsparcie doradcze, mówimy tu generalnie o wszystkich miękkich formach wsparcia.

-Do każdego kto się zgłosi, nawet do dzieci , bez względu na wiek.

-grupy w każdym wieku. Np. dla dzieci mamy socjoterapię i to już od najmłodszego wieku, już od 3 roku życia. Starsze dzieci mają konsultacje indywidualne z pedagogiem, psychologiem. Mamy asystenta rodziny, który naszym paniom pomaga odnaleźć się w nowej sytuacji, bo panię często nie potrafią gotować, zaopiekować się dziećmi bo to nie było ich celem dotychczas w życiu.

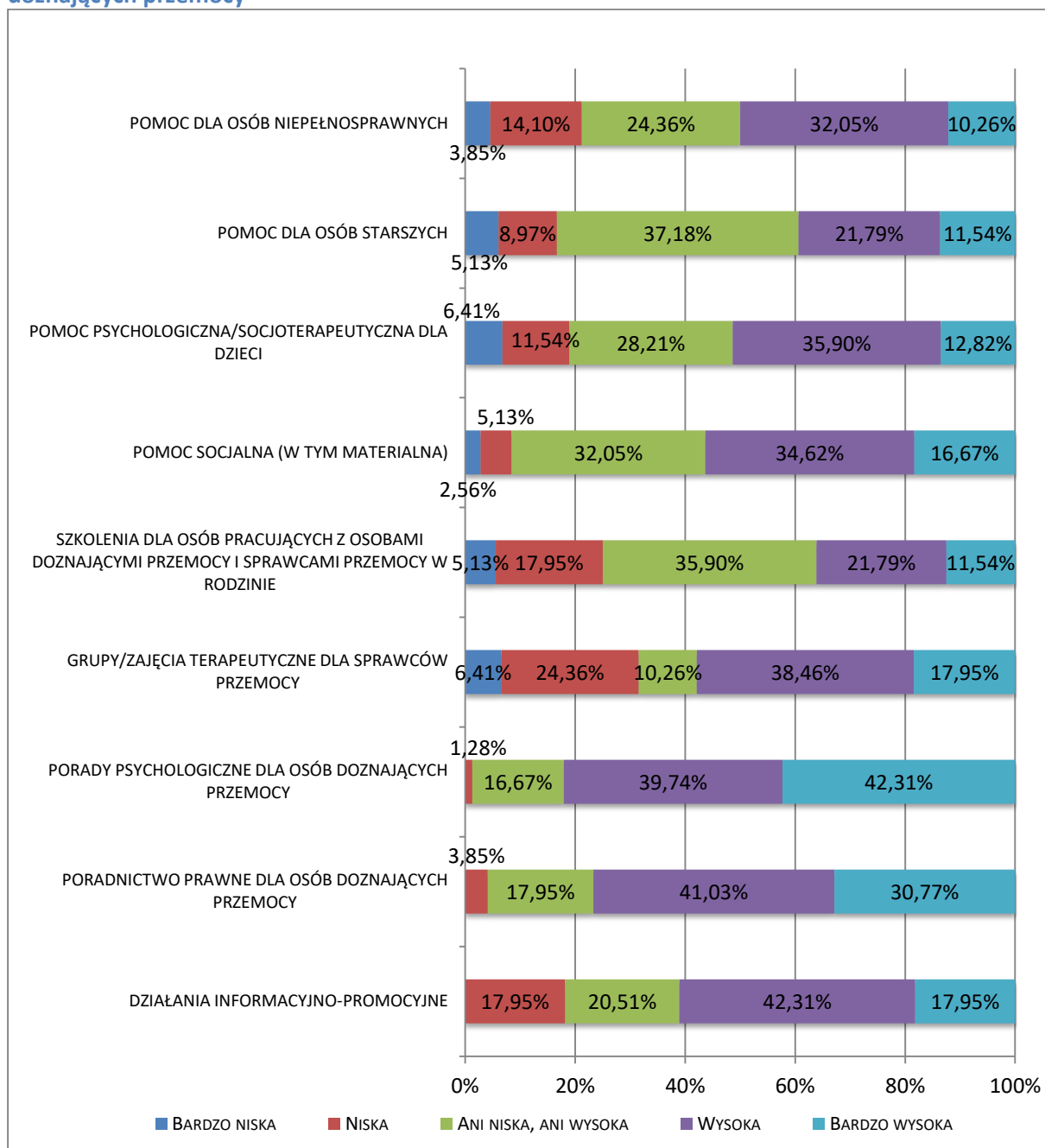
Pomoc psychologiczna, pedagogiczna, socjalna, prawna, mediacyjna, terapia, grupy wsparcia dla dzieci, grupy psychoedukacyjne dla młodzieży, grupy terapeutyczne i wsparcia dla dorosłych. Wszelka pomoc jest bezpłatna. My głównie kładziemy nacisk na osoby mieszkające w ośrodku czyli mieszkaniach chronionych, ale również przyjmujemy osoby interwencyjne i poradnictwo seksuologiczne. Przyjmujemy osoby z zewnątrz. Nagłe przypadki też.

Jeśli ktoś chodzi na terapię jest z zewnątrz nie chce iść gdzieś i mówić, że jest ofiarą przemocy, czy jak doznają kryzysu i jest w obniżonym nastroju przychodzą do nas. Jedna Pani przychodzi za 15 siódma, bo nie chce żeby ja ktoś widział, i przychodzi po pomoc. Nie ma czegoś takiego, że dla kobiet czy dla mężczyzn - dla wszystkich. Głównie przychodzą kobiety ale absolutnie nie chcą dyskryminować. Przyjmujemy wszystkich, czasami mieszkają tu też mężczyźni.

Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione przedstawicielami instytucji realizującymi wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Dostępność form pomocy dla osób doznających przemocy oceniona została przez respondentów badania jako wysoka. Najwyżej pod względem ich dostępności ocenione formy pomocy to poradnictwo psychologiczne oraz poradnictwo prawne dla osób doznających przemocy oraz poradnictwo prawne, które uzyskały odpowiednio 82,05% oraz 71,8% sumy ocen wysokich i bardzo wysokich. Najniżej pod względem dostępności zostały ocenione grupy/zajęcia terapeutyczne dla sprawców przemocy oraz szkolenia dla osób pracujących z osobami doznającymi przemocy i sprawcami przemocy w rodzinie (kolejno 30,77% i 23,08% dla sumy ocen niskich i bardzo niskich).

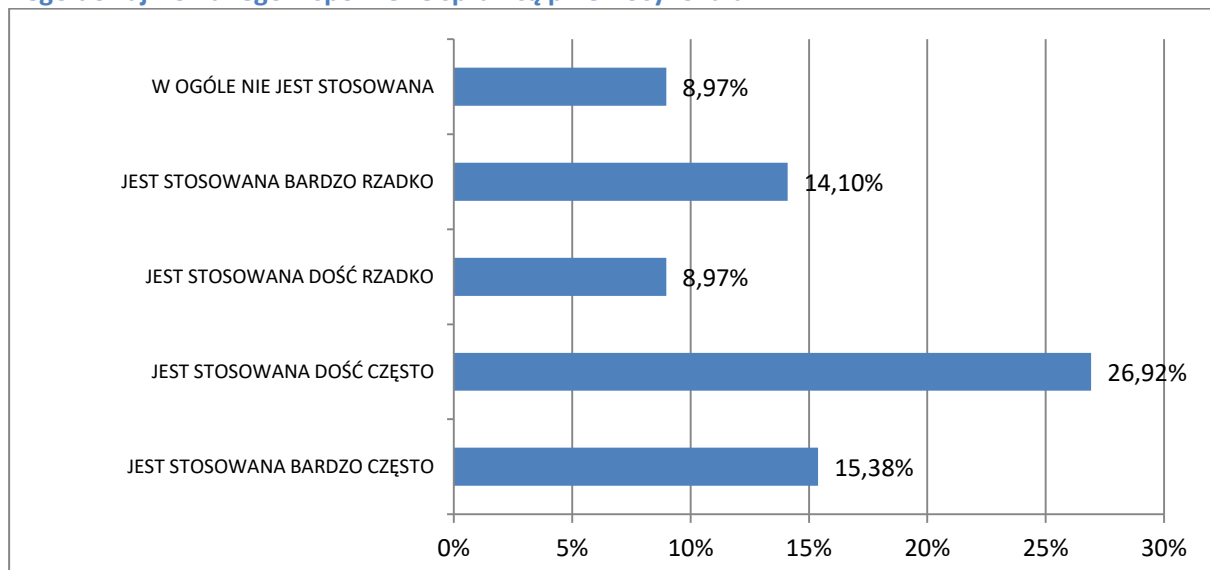
Wykres 26 Ocena dostępności poszczególnych form przeciwdziałania przemocy i pomocy dla osób doznających przemocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Kolejną poruszoną kwestią było udzielanie pomocy w formie uzyskania mieszkania osobie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu. Badani pracownicy instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy (w ramach badania PAPI) stwierdzili, że pomoc tego rodzaju udzielana jest często bądź bardzo często (42% odpowiedzi). Oceny opowiadające się za rzadkim stosowaniem tej formy pomocy (bądź jej całkowity brakiem) stanowiły łącznie około 30% odpowiedzi.

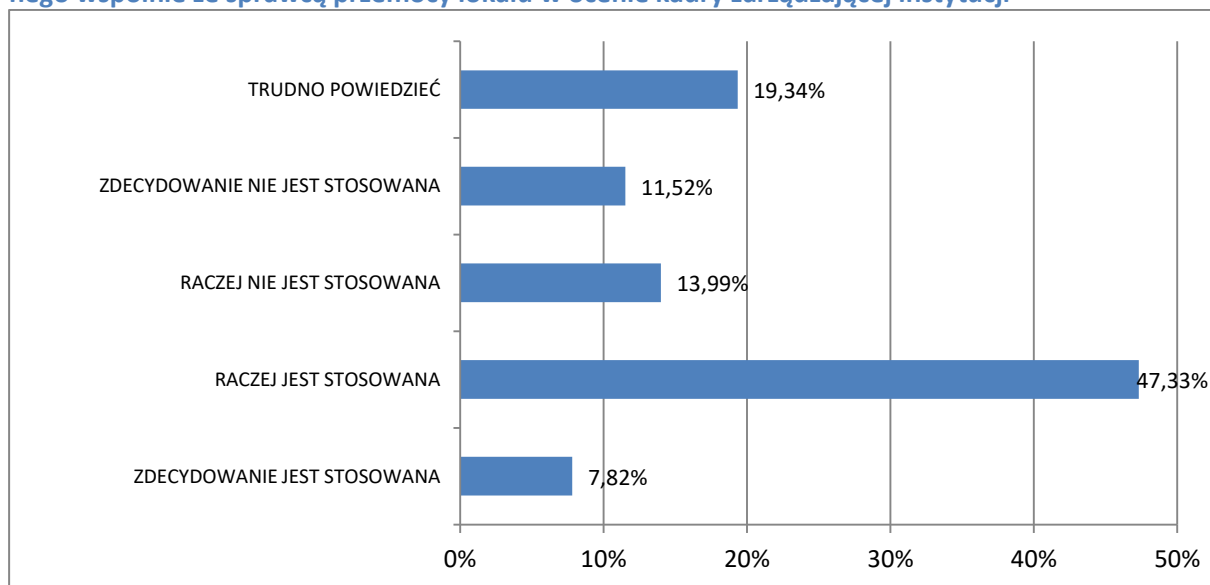
Wykres 27 Częstotliwość udzielania przez pracowników instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy pomocy w uzyskaniu mieszkania dla osoby, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań PAPI z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Przedstawiciele kadry zarządzającej zapytani o stosowanie tej formy wskazywali dużo częściej niż pracownicy instytucji na to, że forma ta jest stosowana, opowiadało się za tym blisko 50% respondentów. Należy jednak wskazać, że co piąty badany nie był w stanie ocenić efektywności, z jaką ta forma pomocy jest udzielana.

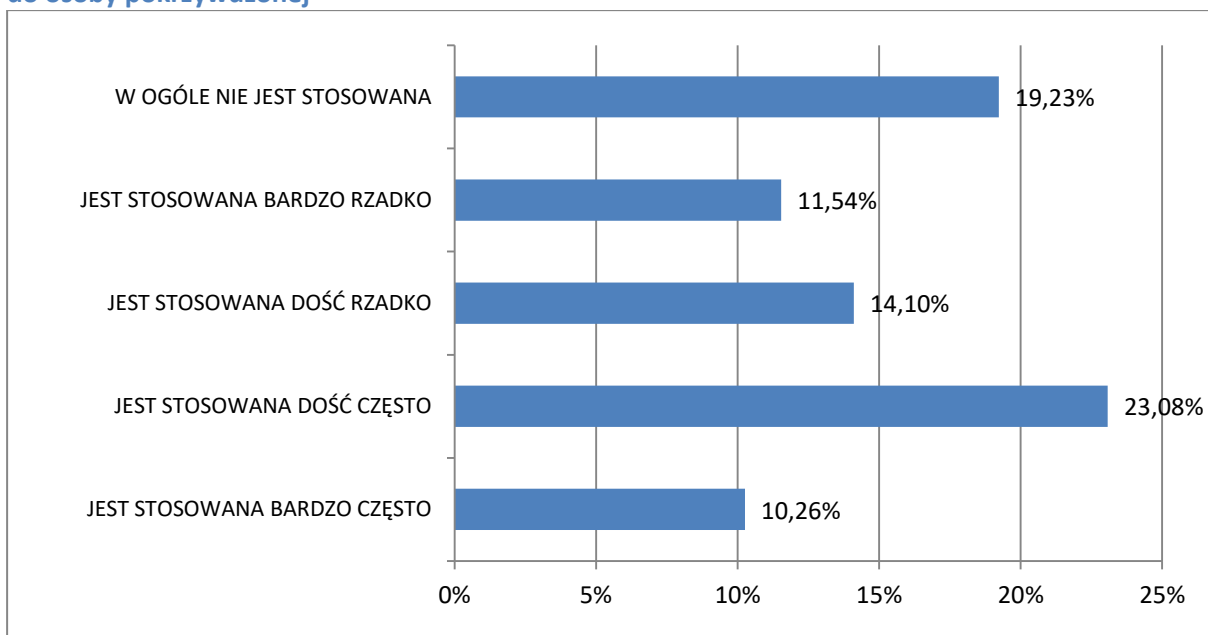
Wykres 28 Efektywność udzielania przez instytucje realizujące wsparcie na rzecz osób doznających przemocy pomocy w uzyskaniu mieszkania dla osoby, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu w ocenie kadry zarządzającej instytucji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Jednocześnie respondenci wskazali, że stosowana jest forma pomocy polegająca na uniemożliwieniu kontaktowania oraz zbliżania się sprawcy przemocy do osób, wobec których przemoc była stosowana. Na stosowanie tej formy wsparcia często bądź bardzo często wobec osób doznających przemocy wskazał co trzeci badany. Blisko 25% badanych wskazało jednak na rzadkie bądź bardzo rzadkie stosowanie tej formy wsparcia, zaś 20% respondentów odparło, że forma ta nie jest w stosowana.

Wykres 29 Częstotliwość udzielania przez instytucje realizujące wsparcie na rzecz osób doznających przemocy ochrony przed dalszym krzywdzeniem poprzez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystanie ze wspólnie zajmowanego mieszkania oraz zakaz kontaktowania się i zbliżania do osoby pokrzywdzonej

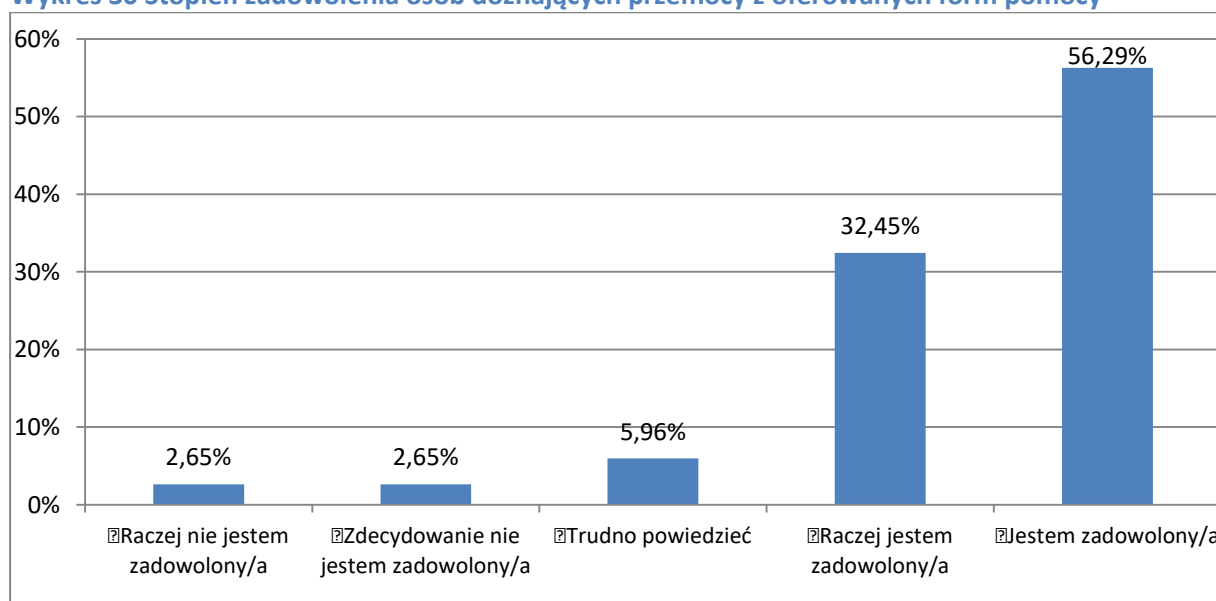

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Badani wskazywali w przeważającej mierze, że są zadowoleni w dużym bądź bardzo dużym stopniu z oferowanych form pomocy. Jedynie 5% ankietowanych wskazało, że nie są zadowoleni z otrzymanego wsparcia. Badani twierdzili przy tym, że ich niezadowolenie wynika z faktu, że świadczone usługi „nie są dla wszystkich”. Twierdzenie takie wiązać się może z koniecznością podjęcia działań przeciwko sprawcy i ujawnieniem przez osoby doznające przemocy tego, co dzieje się w czterech ścianach domu lub mieszkania. Osoby doznające przemocy domowej chciałyby bowiem skorzystać ze wsparcia, jednak bez konieczności oficjalnego zgłaszania przemocy. Osoby niezadowolone ze wsparcia wskazywały także, że oferowana pomoc jest krótkotrwała i doraźna, ponieważ osoba doznająca przemocy i tak wraca do sprawcy. Sugerować to może, że konieczne jest położenie większego nacisku na działania

związane z pomocą psychologiczną, celem uświadomienia osobom doznającym przemocy możliwości i zalet wynikających z uniezależnienia się od sprawcy przemocy oraz zwiększenia wiary w siebie oraz własną samodzielność. Niemniej jednak, wskazywać to może także na inne kwestie, które o tym decydują – może to być zależność osoby doznającej przemocy od sprawcy, przejawiająca się m. in. w braku mieszkania bądź braku pracy, które często – pomimo świadomości problemu, uniemożliwiają osobie doznającej przemocy na uniezależnienie się.

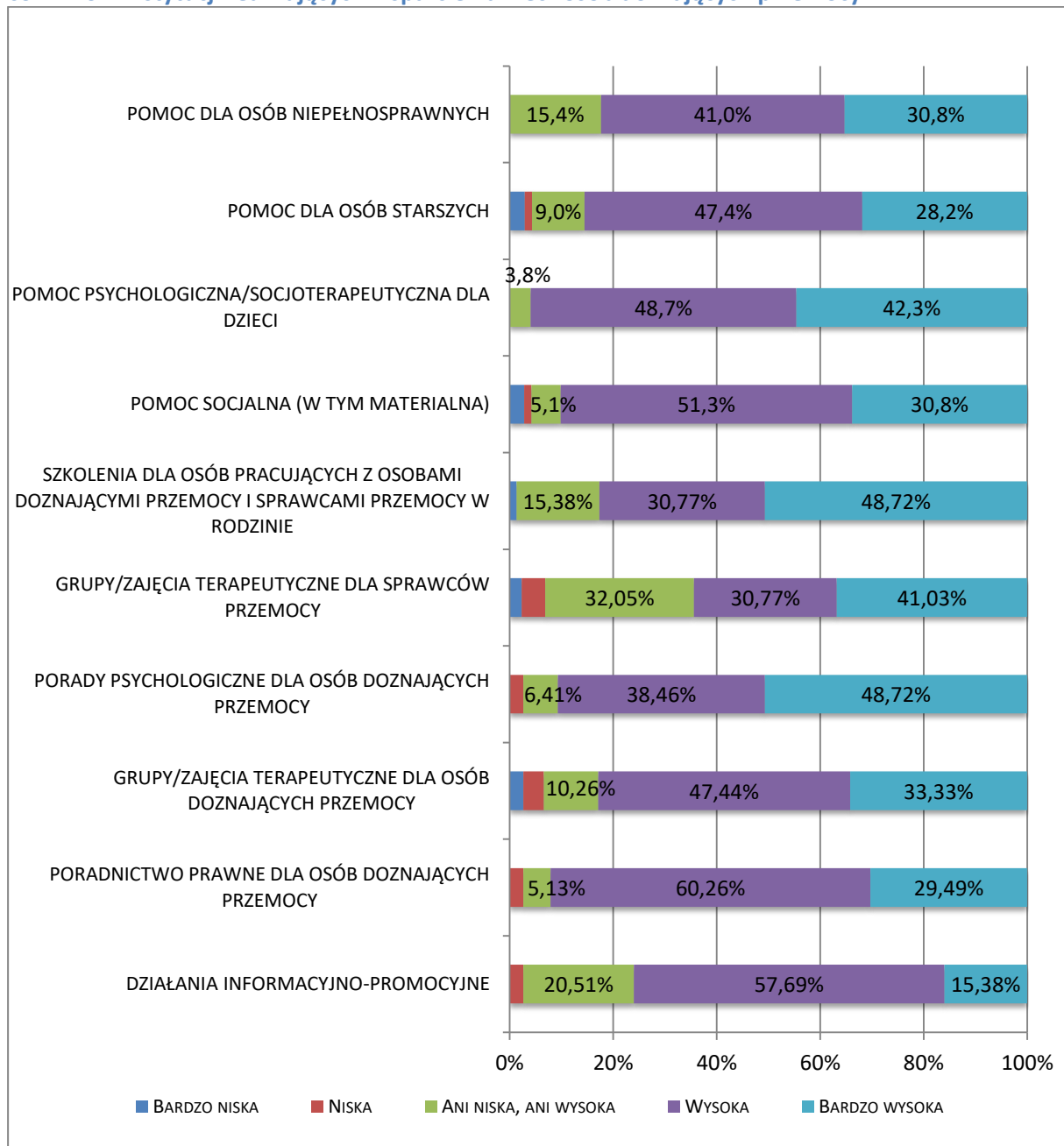
Wykres 30 Stopień zadowolenia osób doznających przemocy z oferowanych form pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Pracownicy instytucji realizujących wsparcie dla osób doznających przemocy domowej wskazali, że istnieje duże zainteresowanie na wszelkie formy udzielanego wsparcia. Z ich doświadczenia wynika, że największe zapotrzebowanie dotyczy poradnictwa prawnego dla osób doznających przemocy oraz pomocy psychologicznej/socjoterapeutycznej dla dzieci doznających przemocy (po blisko 90% ocen wysokich oraz bardzo wysokich). Jednocześnie pracownicy instytucji wskazali, że najmniejsze zapotrzebowanie dotyczy działań informacyjno-promocyjnych w zakresie udzielanego wsparcia oraz grup terapeutycznych dla sprawców przemocy. Niemniej jednak, warto zauważyć, że w przypadku każdej ze wskazanych form wsparcia co najmniej 70% ankietowanych przyznało, że zapotrzebowanie na poszczególne wsparcie jest wysokie lub bardzo wysokie, co świadczy o dużej potrzebie kontynuacji, a nawet zwiększenia skali świadczonego wsparcia.

Wykres 31 Ocena zapotrzebowania na poszczególne formy przeciwdziałania przemocy według pracowników instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

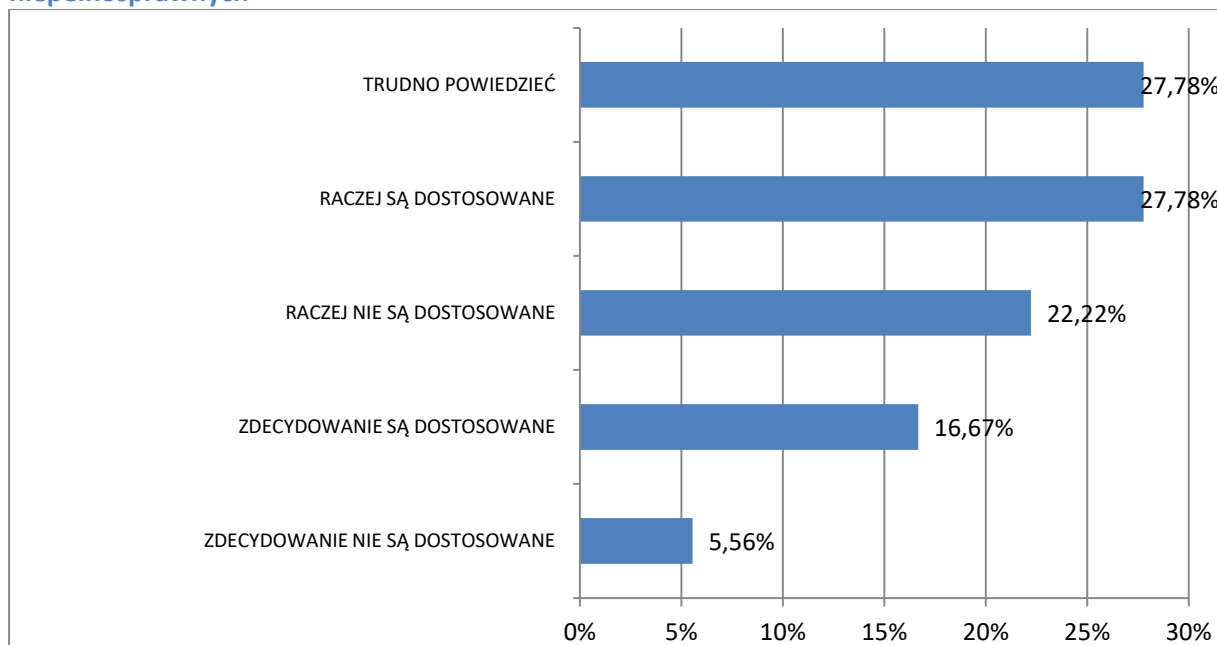

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Respondenci wskazywali także na stopień dostosowania istniejących form pomocy do potrzeb osób niepełnosprawnych. Jest to kwestia istotna, gdyż, jak pokazały przeprowadzone na potrzeby sporządzenia niniejszego raportu badania, ponad 10% osób doznających przemocy posiada orzeczenie o stopniu niepełnosprawności. Głównym podnoszonym przez respondentów problemem było istnienie barier budowlanych, powodujących niedostosowanie

budynków i pomieszczeń do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (np. poprzez brak wind dla osób mających problemy z poruszaniem się).

Wykres 32 Stopień dostosowania formy pomocy dla osób doznających przemocy do potrzeb osób niepełnosprawnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Zdecydowana większość badanych przedstawicieli instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy potwierdziła adekwatność oferowanego przez ich placówkę wsparcia do potrzeb osób doznających przemocy. Podkreślano ofertę kompleksowej pomocy, obejmującej pełen wachlarz form poradnictwa i pomocy. Niemniej jednak, zaznaczano przy tym, że stopień udzielonego wsparcia zależy również od drugiej strony, tj. chęci skorzystania przez osobę doznającą przemocy z potrzebnego wsparcia. Ponadto, badani zauważyli, że pomoc osobom doznającym przemocy jest trudnym i długotrwałym procesem, w ramach którego ciężko mówić o jednoznacznym, uniwersalnym dostosowaniu oferty wsparcia do potrzeb. Duże znaczenie w udzielanej pomocy ma nie tylko oferta ośrodka, lecz mentalność osób korzystających z pomocy (tj. chęć jej uzyskania i determinacja w dążeniu do zmiany swojej sytuacji życiowej).

W jakim stopniu poszczególne działania pomocowe są adekwatne do potrzeb osób doznających przemocy?

-Myślę, że są jak najbardziej adekwatne, bo otrzymują pełen wachlarz porad i pomocy. Jest to pomoc kompleksowa.

-W mojej ocenie są one zadowolające.

-Nie, nie wystarczają uważam. W każdej gminie powinna być terapia psychologiczna, pedagogiczna, rodzinna terapia i poradnictwo na zasadzie wsparcia czy to lekarskiego, psychologicznego, prawnego. Tego nie ma, a to jest bardzo ważne.

-Są adekwatne, czasami jednak osoby rezygnują z pomocy prawnej, bo kilka dni oczekiwania to dla nich za długo.

-Są adekwatne, pomoc którą oferujemy jest dostosowana do potrzeb danej osoby.

-W stopniu na 5 w skali 1-5, no może 4, bo brak hostelu ale są specjaliści.

-Trudno jest mi powiedzieć za te osoby, ale głównie jeżeli chodzi o poradnictwo, to taka pomoc przy sporządzeniu pism do sądu wydaje mi się, że to jest wystarczające. Chociaż niektórzy życzyli by sobie, ale to nie jest w naszych kompetencjach, żeby reprezentować ich w sądzie. Jeżeli chodzi o przemoc to obawiają się dalszych konsekwencji tych działań prawnych, nie są w stanie siebie reprezentować. Tego im brakuje. Są nieporadne, często się wycofują.

-Staramy się żeby były adekwatne.

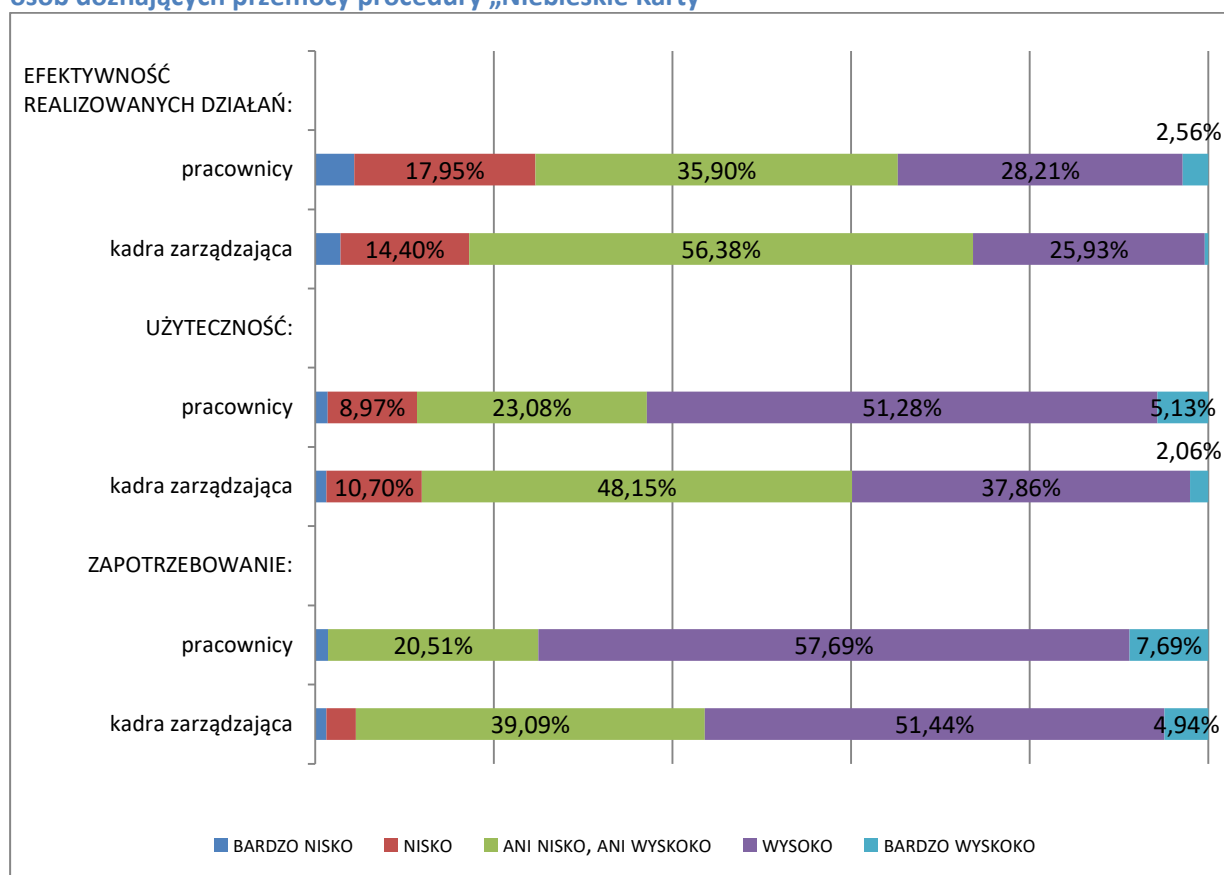
-Jeżeli ktoś korzysta z pomocy jak najbardziej są adekwatne, dopasowane, ale to wszystko zależy od klienta. My nie zmienimy jego myślenia, absolutnie to jest tylko jego decyzja. Ale jakby ktoś chciał korzystać to jak najbardziej.

-Tak jak powiedziałam to jest proces, który cały czas się dokonuje. Musi się jeszcze wiele zmienić. To co jest moim dużym problemem, to że przychodzi do mnie ofiara przemocy, a sprawca jest bezkarny. To ofiara opuszcza miejsce zamieszkania, a nie sprawca. Jest to trudny proces w ludzkich głowach a przede wszystkim w naszym prawodawstwie.

Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione przedstawicielami instytucji realizującymi wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

W ramach badania przedstawiciele kadry zarządzającej oraz pracownicy instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy zostali poproszeni o ocenę procedury „Niebieskie Karty”. Najwyżej ocenione zostało zapotrzebowanie na procedurę: blisko 51% odpowiedzi respondentów przypadło na oceny wysokie i bardzo wysokie. W przypadku pracowników instytucji odsetek ten był wyższy i wyniósł ponad 65%. W przypadku efektywności i użyteczności procedury oceny były niższe zarówno wśród przedstawicieli kadry zarządzającej, jak i reprezentantów pracowników instytucji udzielających wsparcia dla osób doświadczających przemocy. Należy jednak zauważyć, że pracownicy instytucji lepiej oceniali poszczególne aspekty związane z procedurą „Niebieskie Karty”. Szczegółowy rozkład odpowiedzi przez przedstawicieli obydwu grup prezentują poniższe wykresy.

Wykres 33 Ocena przez kadre zarządzającą i pracowników instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy procedury „Niebieskie Karty”

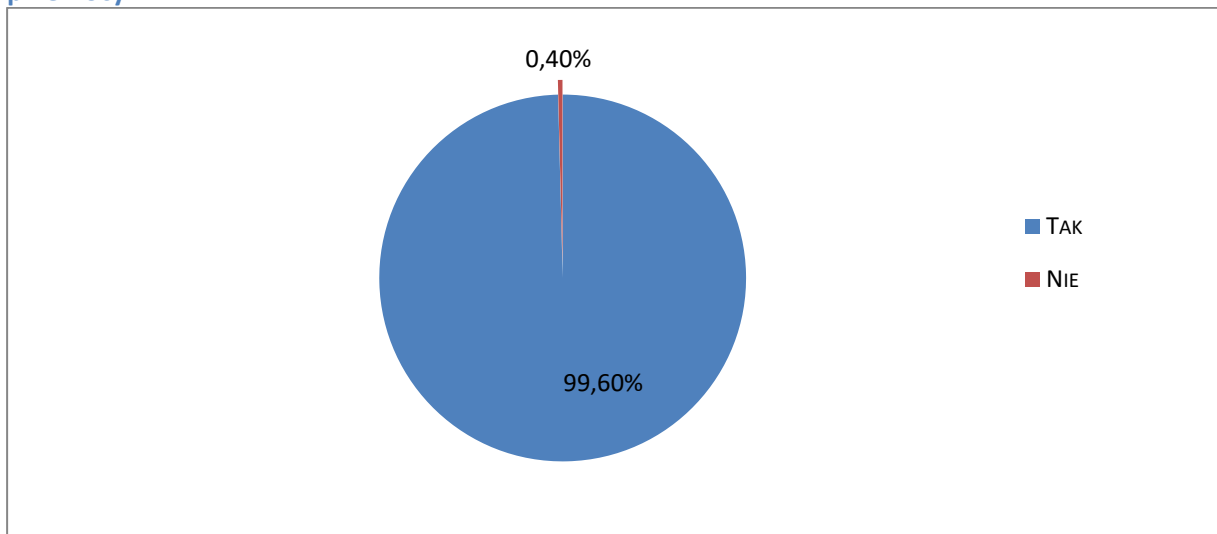

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy oraz badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy.

Jakie formy wsparcia są dostępne dla osób doznających poszczególnych rodzajów przemocy?

W celu oceny dostępności poszczególnych form wsparcia dla osób doznających przemocy przedstawiciele kadry zarządzającej zostali poproszeni o dokonanie oceny poszczególnych aspektów związanych z funkcjonowaniem kierowanych przez nich placówek. Znamienita większość badanych przedstawicieli potwierdziła, że kierowana przez nich placówka współpracuje z innymi instytucjami przy realizacji działań na rzecz osób doznających przemocy.

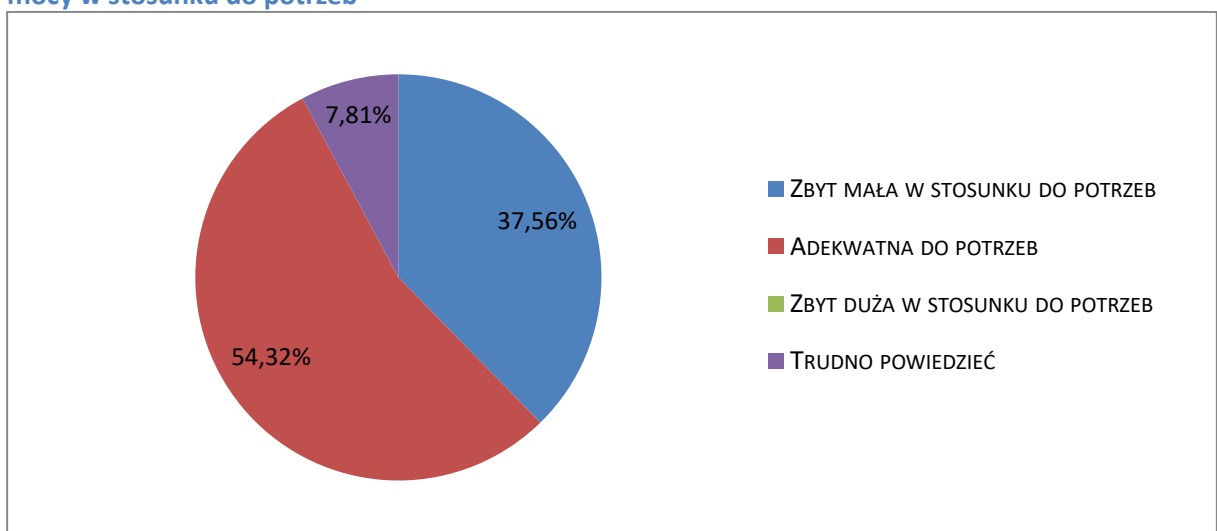
Wykres 34 Współpraca pomiędzy instytucjami przy realizacji działań na rzecz osób doznających przemocy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy.

Jednocześnie ponad 54% badanych stwierdziła, że liczba pracowników w kierowanych przez nich placówkach jest wystarczająca w stosunku do potrzeb. Niemniej jednak, ponad jedna trzecia respondentów wskazała, że liczba pracowników w ich jednostce jest zbyt mała w stosunku do potrzeb. Nie pojawiły się odpowiedzi wskazujące, że liczba pracowników jest większa, niż potrzeby jednostki.

Wykres 35 Liczba pracowników instytucji udzielających wsparcie na rzecz osób doznających przemocy w stosunku do potrzeb

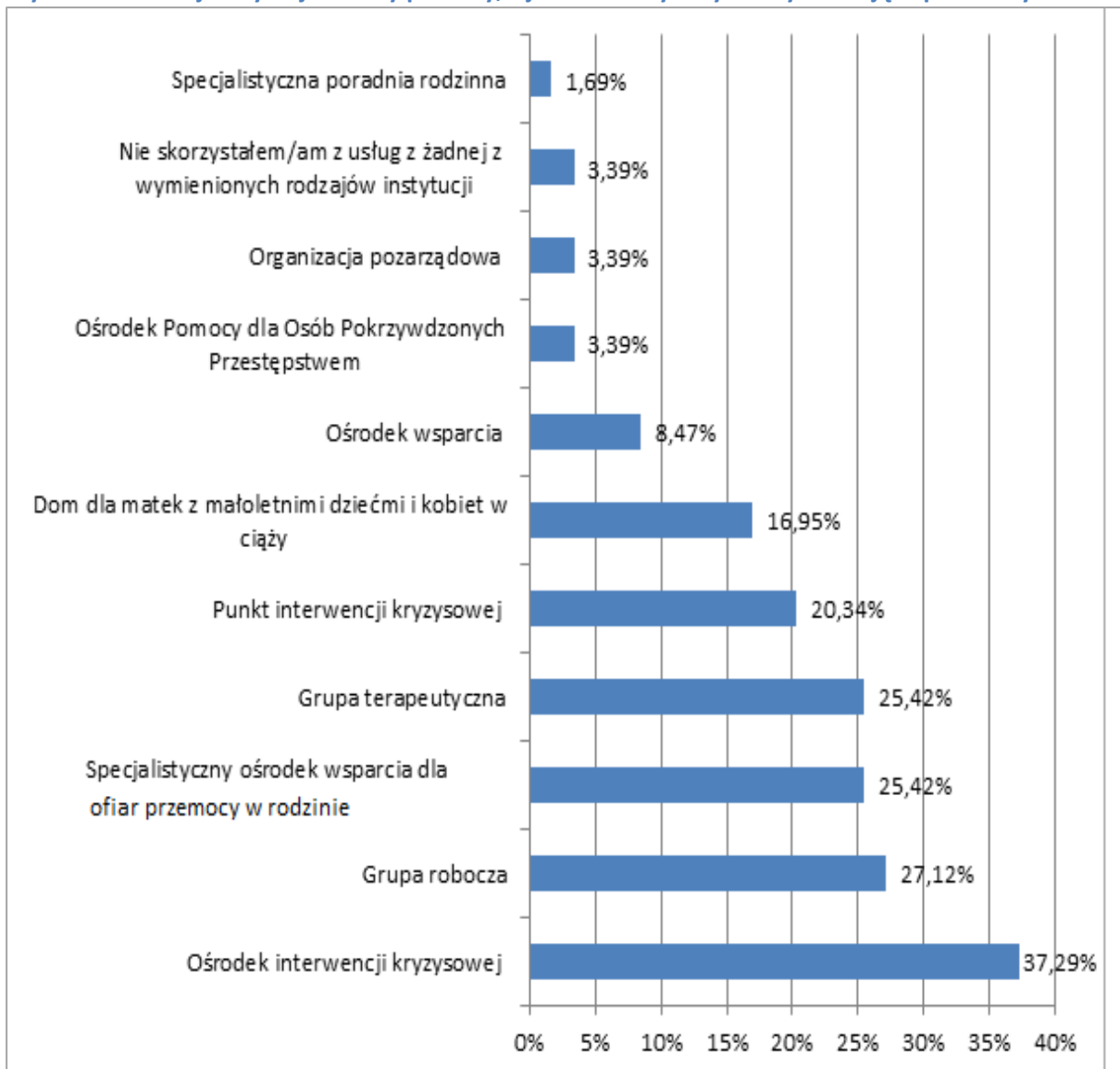

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy.

Respondenci, będący osobami doznającymi przemocy, w trakcie badań wskazywali, że skorzystali z różnych form wsparcia, oferowanych przez instytucje zajmujące się pomocą oso-

bom doznającym przemocy. Największy odsetek osób skorzystał z usług oferowanych przez Ośrodki Interwencji Kryzysowej, Punkty Interwencji Kryzysowej, Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, grupy robocze oraz grupy terapeutyczne. Najmniejszy odsetek respondentów wskazał, że skorzystał z usług oferowanych przez specjalistyczne poradnie rodzinnej, organizacji pozarządowej bądź nie skorzystał ze wsparcia.

Wykres 36 Rodzaj instytucji i formy pomocy, z jakich skorzystały osoby doznające przemocy

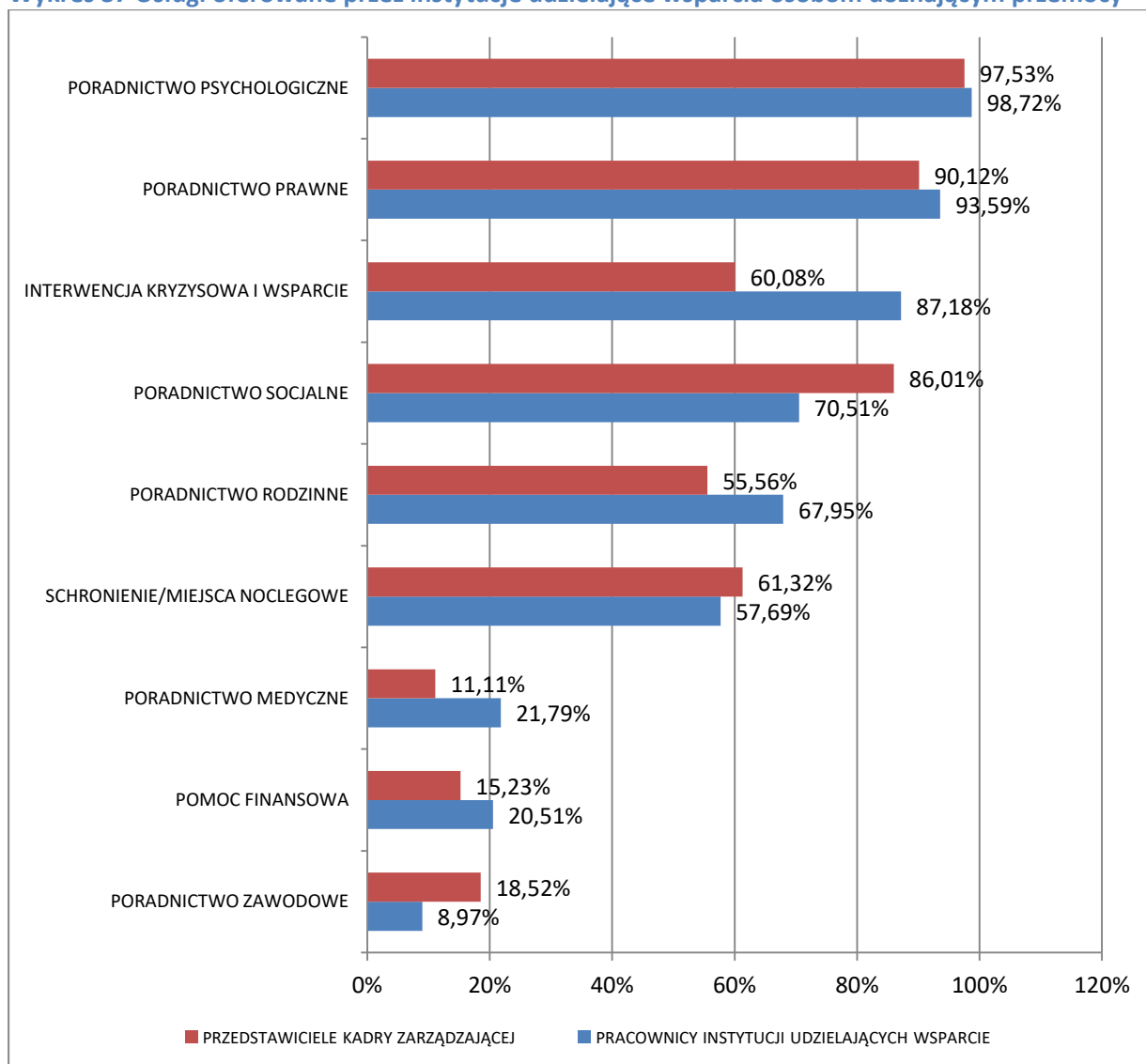

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Jednocześnie należy wskazać, że pracownicy instytucji oferujących wsparcie wskazali na szeroki wachlarz wsparcia oferowanego przez reprezentowane przez nich instytucje. Największy odsetek respondentów wskazał na poradnictwo psychologiczne, poradnictwo prawne oraz poradnictwo socjalne. Wśród odpowiedzi „inne” ankietowani wskazywali na:

- poradnictwo pielęgniarские;
- punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych od środków psychoaktywnych i ich rodzin (głównie dzieci i młodzież);
- punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych behawioralnie (głównie dzieci);
- programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc;
- pomoc rzeczowa;
- pomoc terapeutyczne dla dorosłych;
- poradnictwo pedagogiczne;
- grupy terapeutyczne.

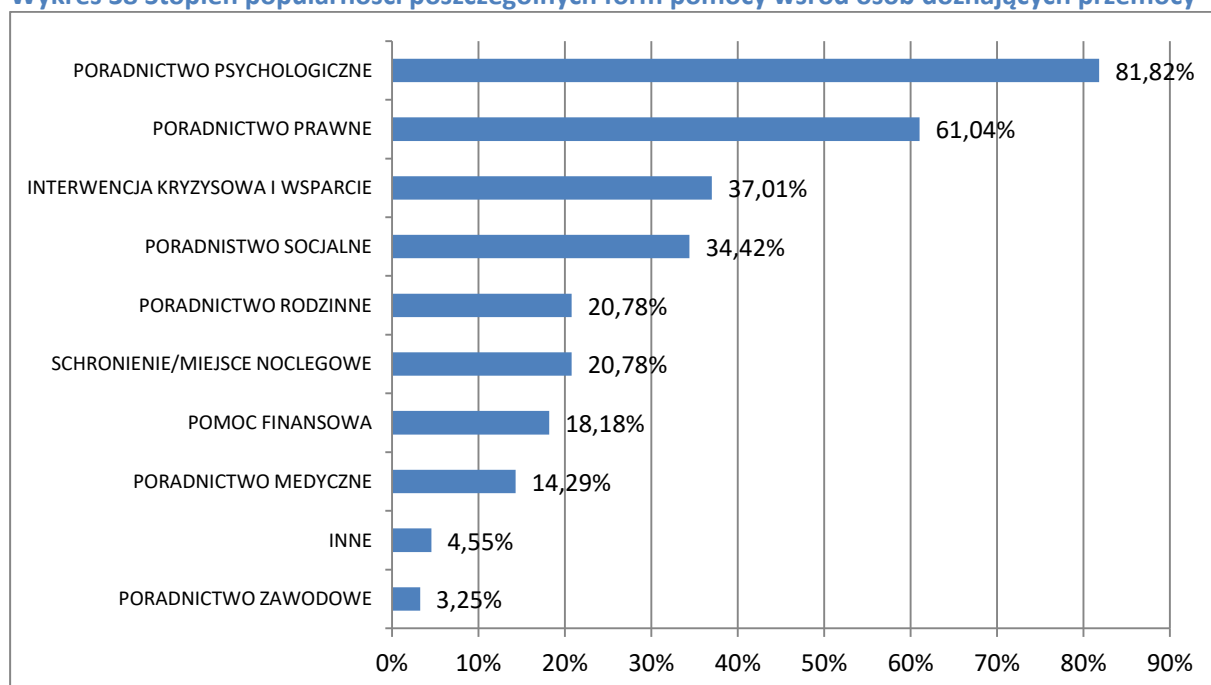
Wykres 37 Usługi oferowane przez instytucje udzielające wsparcia osobom doznającym przemocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Jednocześnie należy zauważyć, że najmniejszy odsetek respondentów wskazał na poradnictwo medyczne, zawodowe oraz na pomoc finansową. Sugerować to może konieczność podjęcia kroków zmierzających do zapewnienia tej formy wsparcia w szerszym zakresie. Jak bowiem wskazano już wcześniej, wsparcie kierowane do osób doznających przemocy, powinno mieć charakter holistyczny, obejmujący wszystkie aspekty życia osoby doznającej przemocy, łącznie z zapewnieniem jej wsparcia w dążeniu do samodzielności poprzez poradnictwo zawodowe. Sami przedstawiciele instytucji oferujących wsparcie dla osób doznających przemocy (oraz kadra zarządzająca tych instytucji) wskazali, że reprezentowana przez nich placówka nie świadczy tego rodzaju wsparcia. Instytucje zajmujące się udzielaniem pomocy osobom doznającym przemocy w przeważającej mierze nie świadczą tego typu usług, w przypadku chęci bądź potrzeby skorzystania z tych usług, osoby poszkodowane w wyniku przemocy domowej odsyłane są do urzędów pracy bądź do szpitali/przychodni. Badani w małym stopniu korzystali także z pomocy finansowej, jednak wskazywali, że skorzystali z pomocy rzeczowej (np. żywność, odzież). Brak specjalistów zajmujących się niektórymi rodzajami poradnictwa w instytucjach zajmujących się pomocą osobom doznającym przemocy potwierdza raport Najwyższej Izby Kontroli z 26 kwietnia 2016 r.⁶⁹.

Wykres 38 Stopień popularności poszczególnych form pomocy wśród osób doznających przemocy

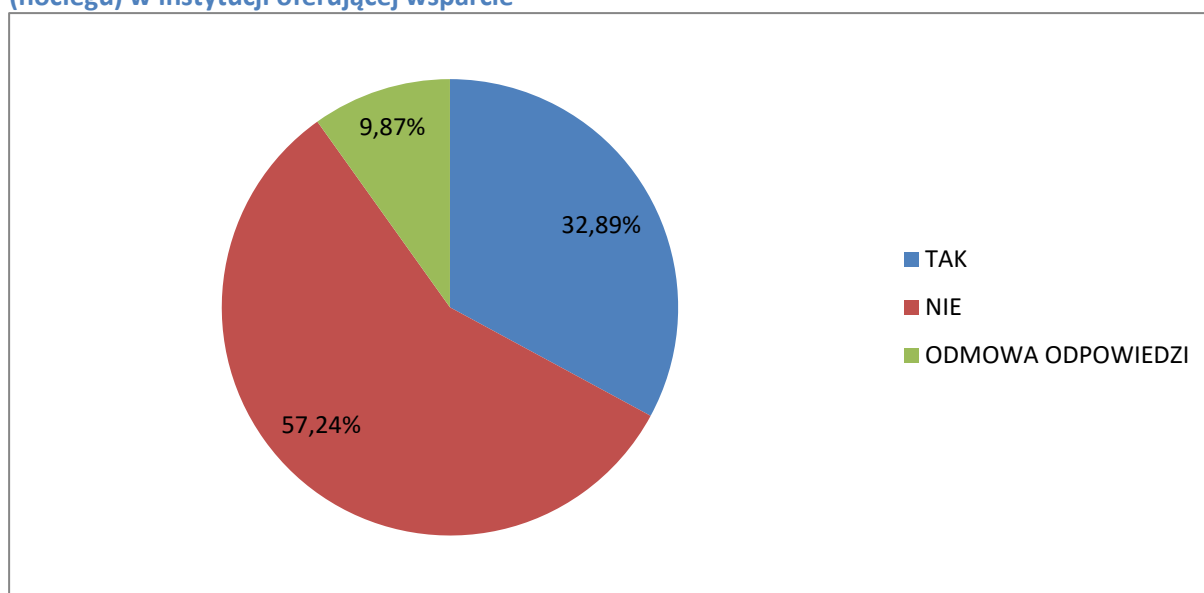

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

⁶⁹ Pomoc osobom dotkniętym przemocą domową. Informacja o wynikach kontroli KPS.410.004.00.2015, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2016 r.

Warto zauważyć, że jedynie co piąty badany wskazał, że skorzystał ze schronienia bądź oferowanego miejsca noclegowego. Nie świadczy to jednak o braku problemu bowiem występowanie przemocy domowej często wiąże się z koniecznością wyprowadzki osoby doznającej przemocy z dotychczasowego miejsca zamieszkania, celem odizolowania się od sprawcy przemocy. Badani wskazywali na tą kwestię jako na istotną, zaznaczali jednak, że nie skorzystali z możliwości uzyskania schronienia, gdyż pomoc tego typu zaoferowała rodzina bądź znajomi.

Wykres 39 Odsetek osób doznających przemocy, korzystających z możliwości zakwaterowania (noclegu) w instytucji oferującej wsparcie

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Badani przedstawiciele instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy poproszeni zostali o ocenę, czy oferowane w Polsce formy pomocy pozwalają na dostosowanie wsparcia do potrzeb konkretnych grup osób. Zdania w tym zakresie uznać można za zróżnicowane. Nie brakowało głosów opowiadających się za odpowiednim dostosowaniem tychże form do potrzeb, podkreślając przy tym postępującą indywidualizację wsparcia i dostosowanie działań do aktualnych wymogów. Niemniej jednak, znaczna część respondentów zauważyła, że w tym zakresie jest jeszcze wiele do poprawy. Wskazywano na niedostateczną liczbę miejsc noclegowych i grup wsparcia w stosunku do potrzeb, problemy w dojeździe (osoby z mniejszych miejscowości miewają problemy z dotarciem do placówki), braki kadrowe uniemożliwiające indywidualne dostosowanie wsparcia oraz ograniczenia prawne, nie dające odpowiednich narzędzi wsparcia do osób doznających przemocy

(np. niedostateczne uwzględnienie ośrodków interwencji kryzysowej w zapisach ustawy o pomocy społecznej). Wskazywano również na złe pojmowanie „interwencji kryzysowej”, która w społeczeństwie nie jest utożsamiana z faktycznie udzielaną pomocą.

Czy oferowane w Polsce formy pomocy pozwalają na dostosowanie wsparcia do konkretnych grup osób? Jeżeli tak, to w jaki sposób? Jeżeli nie, to dlaczego nie?

-Tak. Wydaje mi się, że jest szereg instytucji, w miastach wojewódzkich te ośrodki wsparcia czy specjalistyczne ośrodki dla osób przemocy, czy takie kampanie na temat świadomości dla ofiar przemocy, że ta świadomość w kobietach, ofiarach przemocy jest zaawansowana tam lepiej jest uzyskać pomoc niż w małych gminach jest to trudniejsze.

-Myślę, że tak, jest indywidualizacja pomocy, nie szeregowanie, tylko szukanie różnych form adekwatnych do potrzeb.

-Myślę, że nie, bo brak miejsc noclegowych, grup wsparcia.

-Pozwalają na dostosowanie do każdej osoby, która się zgłosi.

-Z perspektywy naszego powiatu wydaje się, że są wystarczające.

-W większych miastach tak, w miastach, natomiast w mniejszych miejscowościach, w małych wioskach, gdzie wszyscy się znają i nie koniecznie są dla siebie wsparciem... Tam jest stereotypowe podejście, stygmatyzowanie, nie jest tak prosto.

-Wydaje mi się, że pozwalają, bo my stawiamy np. na poradnictwo indywidualne, bo każdy jest inny, każdego sytuacja jest inna, staramy się za tym podążać.

-Ja mam wrażenie, że daleko odbiegamy od potrzeb osób potrzebujących, od tego co naprawdę powinniśmy zrobić dla osób potrzebujących. Musielibyśmy dużo więcej czasu poświęcić, aby wyczerpać temat. Na pewno brakuje nam pomocy dla osób, które są z przemocy w rodzinie. Ponieważ te kobiety, muszą opuścić dom w takim stanie jakie są, nie jesteśmy w stanie skutecznie wyeliminować przyczyny tej pomocy, często męża, partnera, który się odgraża. Często to one muszą opuszczać swój dom, jeśli ktoś nie dysponuje autem, to też często jest mu trudno tutaj dotrzeć. Na pewno brakuje nam tutaj skuteczności w eliminacji przyczyny tych zagrożeń.

-Mamy jeszcze bardzo dużo do zrobienia. W obszarze prawa musi się jeszcze wiele zmienić. Ośrodki interwencji kryzysowej są bardzo poszkodowane, w zasadzie jeśli chodzi o ośrodki interwencji to jest tylko jeden artykuł w ustawie o pomocy społecznej. Nie mamy standardów, procedur. Każdy ośrodek sam sobie tworzy. Jeśli mamy pomagać osobom objętym kryzysem, to musimy przede wszystkim zadbać o swój organizm i o jego standardy. Bo interwencja kryzysowa jest źle pojmowana, mylona z innymi ośrodkami. Musi być ściśle określone jak pomagamy dzieciom, młodzieży, seniorom.

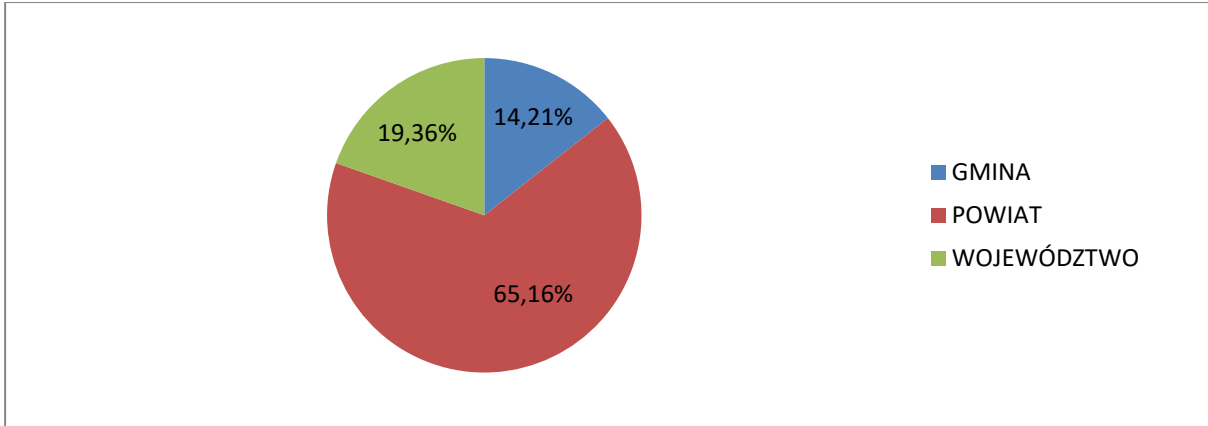
Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione przedstawicielami instytucji realizującymi wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Jaka jest skala udzielanej pomocy dla osób doznających poszczególnych rodzajów przemocy?

W kolejnej części badania przedstawiciele kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy oraz pracownicy tych instytucji zostali poproszeni o wskazanie, jaki zasięg działania ma reprezentowana przez nich instytucja. Przedstawiciele reprezentowali instytucje o różnym stopniu zasięgu terytorialnego. Największy odsetek badanych reprezentował instytucje o zasięgu powiatowym (ponad 65% respondentów).

14% respondentów reprezentowało instytucje działające na terenie gminy, zaś 19% badanych – instytucje obejmujące swym działaniem zasięg województwa.

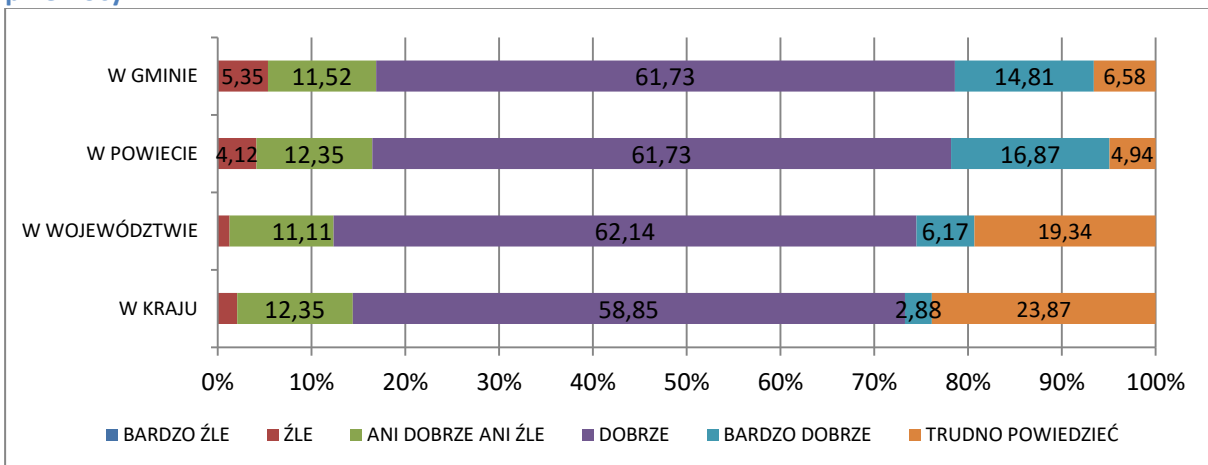
Wykres 40 Terytorialny zasięg oddziaływania badanych instytucji w zakresie przeciwdziałania przemocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy oraz badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Dostępność form pomocy dla osób doznających przemocy oceniona została przez respondentów badania CATI i CAWI jako dobra (na ocenę tą przypadło od 58% do 62% wskazań, w zależności od tego, jakiego zakresu terytorialnego dotyczyła ocena). W przypadku ocen dotyczących sytuacji gminy i powiatu zauważyć można również stosunkowo wysoki udział ocen bardzo dobrych. Biorąc pod uwagę kilkunastoprocentowy udział wskazań przypadający na ocenę przeciętną, oceny negatywne stanowiły bardzo niski odsetek ogółu udzielonych ocen.

Wykres 41 Ocena dostępności form pomocy dla osób doznających przemocy przez osoby doznające przemocy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

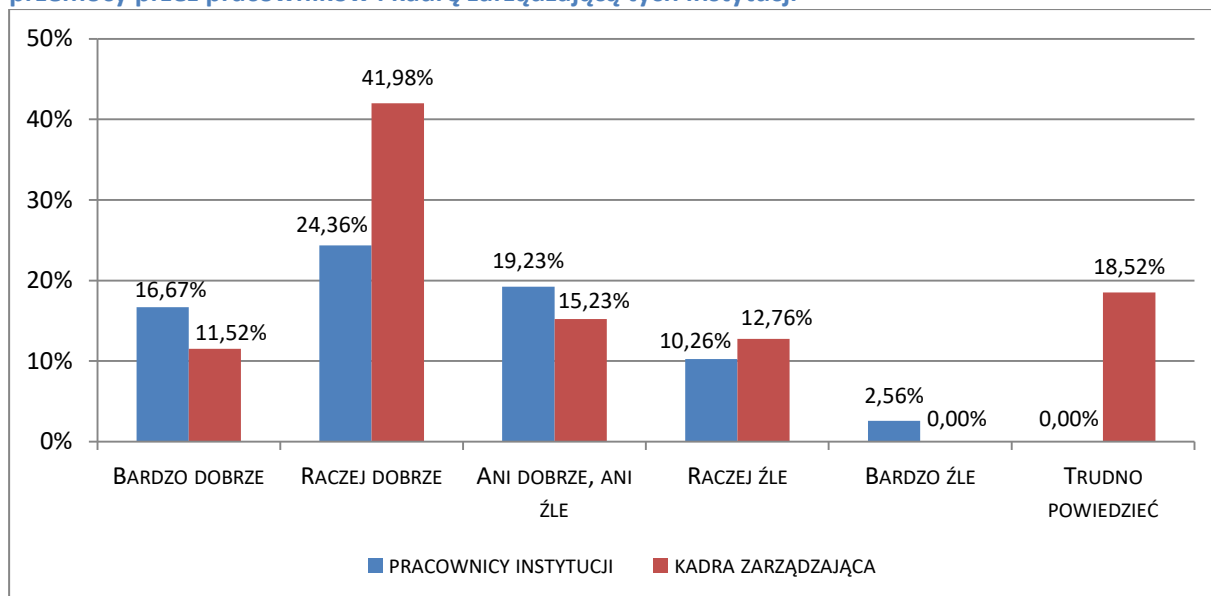
Respondentów którzy udzielili negatywnych odpowiedzi poproszono o uzasadnienie opinii. Badani wskazywali w tym przypadku przede wszystkim na takie problemy, jak zbyt niskie środki przeznaczone na funkcjonowanie ośrodków, niejednoznaczne przepisy, ograniczony dostęp do informacji, niewystarczająca liczba placówek oferująca miejsca noclegowe dla osób doznających przemocy oraz nietrafne zapisy planów i strategii.

Biorąc pod uwagę ogół udzielonych odpowiedzi, zauważyć można również znaczny wzrost udziału wskazań przypadających na wariant „trudno powiedzieć” w przypadku pytania o dostępność pomocy na terenie województwa i kraju.

Ocena dostępnej infrastruktury wsparcia

Przedstawiciele kadry zarządzającej instytucji zajmujących się udzielaniem wsparcia osobom doznającym przemocy dużo lepiej, niż pracownicy tych instytucji ocenili zasoby infrastrukturalne reprezentowanych przez siebie placówek. Niemniej jednak warto wskazać, że wśród przedstawicieli kadry zarządzającej blisko co piąty respondent nie potrafił ocenić zasobów infrastrukturalnych. Znaczna jest także liczba osób oceniających zasoby infrastruktury wsparcia przeciętnie (odpowiednio 19,23% dla przedstawicieli pracowników oraz 15,23% dla przedstawicieli kadry zarządzającej).

Wykres 42 Ocena zasobów infrastrukturalnych w zakresie instytucji wsparcia osób doznających przemocy przez pracowników i kadre zarządzającą tych instytucji

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy oraz badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Badani przedstawiciele instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy pozytywnie ocenili posiadane zasoby infrastrukturalne w kontekście zakresu i zasięgu prowadzonej działalności. Większość opinii zebranych podczas przeprowadzonego badania IDI świadczy o wystarczających zasobach infrastrukturalnych ośrodków. Podkreślano przy tym, że zasoby te są wystarczające m.in. ze względu na dobrze rozwiniętą współpracę międzyinstytucjonalną. Niemniej jednak, mimo pozytywnych ocen, znaczna część badanych wskazała na pewne braki w tym zakresie. Zdaniem niektórych badanych brakuje pomieszczeń przeznaczonych na przyjęcia interwencyjne pozwalające na doraźne przyjęcie dodatkowej osoby, w tym m.in. występują potrzeby w zakresie dostępu do miejsc noclegowych przeznaczonych dla osób z interwencji (oraz innych miejsc noclegowych, dostępnych całodobowo). Ponadto, odnotowano opinie świadczące o potrzebach w zakresie mieszkań readaptacyjnych, do których trafić by mogły osoby po pobycie w hostelu (w którym mogą przebywać do 3 miesięcy).

W jakim stopniu posiadane przez Państwa zasoby infrastrukturalne są wystarczające w kontekście zakresu i zasięgu prowadzonej działalności?

Czy dostrzegają Państwo braki w zakresie infrastruktury utrudniające realizację działań na rzecz osób doznających przemocy? Jeśli tak to jakie?

-Wydaje mi się, że w sposób wystarczający, aczkolwiek z pewnym zaznaczeniem, że placówka jest przystosowana na 60 osób. Jeżeli mamy komplet tych 60 osób to nie możemy mieć wtedy takiego pokoju interwencyjnego np. na przyjęcie dodatkowej osoby. Gdyby była jakaś ofiara pomocy do przyjęcia interwencyjnego w tej chwili nie ma takiej możliwości.

-Są wystarczające, bo współpraca międzyinstytucjonalna układa się bardzo dobrze.

-Jeżeli chodzi o nasz ośrodek, to powiat jest odpowiednim zasięgiem oddziaływania.

-Zasoby są dość dobre, jedyny brak jaki odczuwamy i który jest oczekiwany to mieszkanie readaptacyjne, gdzie osoby po pobycie w hostelu, (mogą tam być do trzech miesięcy, a nie mogą wrócić do domu), mogłyby skorzystać z pobytu w takim właśnie mieszkaniu.

-W stopniu wystarczającym.

-Są wystarczające jednak brakuje nam Ośrodka Interwencji Kryzysowej oraz miejsc noclegowych do umieszczania osób z interwencji.

-My przy powiatowym centrum pomocy rodzinie prowadzimy punkt interwencji kryzysowej w ramach tego punktu realizujemy poradnictwo specjalistyczne. M.in dla osób doznających przemocy. Jeżeli chodzi o specjalistów, to wydaje mi się, że tych specjalistów, których mamy to jest wystarczające, jeżeli chodzi o szerszą pomoc wspierają nas ośrodki pomocy społecznej czy ośrodek uzależnień.

-Brak Ośrodka z miejscami noclegowymi.

-Brak jest całodobowej bazy-schronienia.

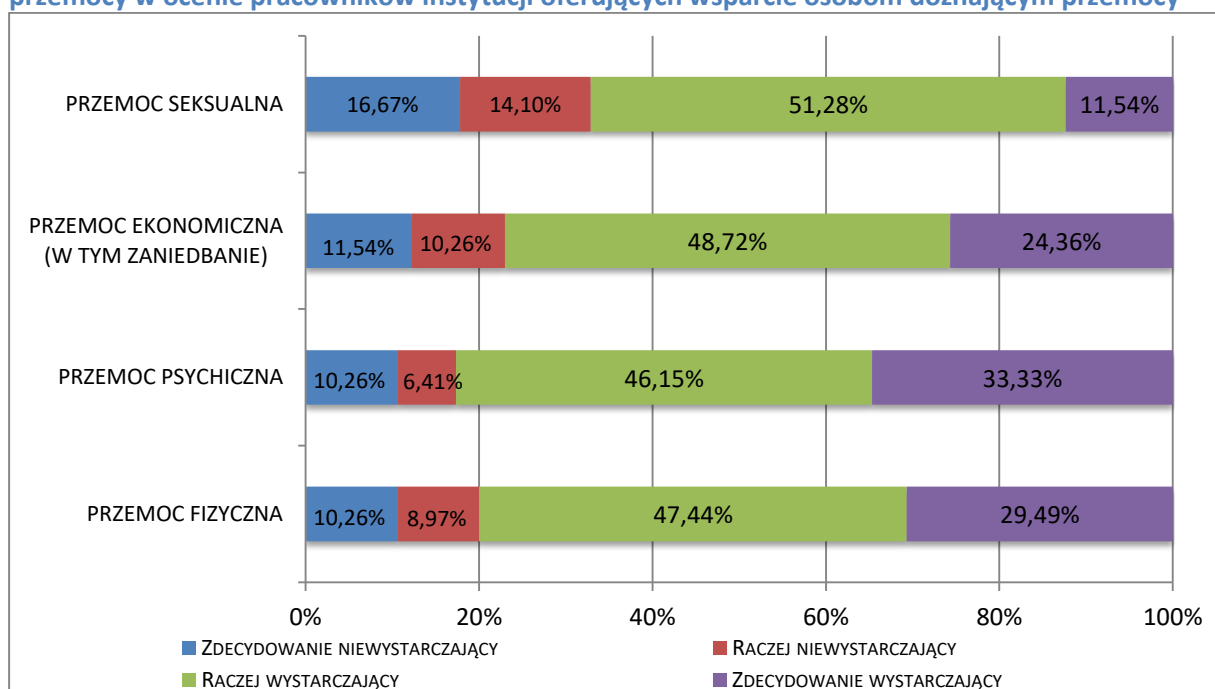
- Tak, że mogłyby istnieć dodatkowe miejsca interwencyjne.

Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione przedstawicielami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Pracownicy instytucji zajmujących się udzielaniem wsparcia osobom doznającym przemocy oraz kadra zarządzająca tych instytucji zostali również poproszeni o ocenę zakresu form pomocy oferowanych dla osób doznających poszczególnych rodzajów przemocy. Przedstawiciele kadry zarządzającej dużo bardziej pozytywnie ocenili zakres stosowanych form pomocy dla osób doznających przemocy niż pracownicy tych instytucji.

Przemoc seksualna stanowi formę przemocy, w zakresie której usługi oferowane przez instytucje są oceniane najślabiej przez pracowników instytucji (30,77% wskazań „zdecydowanie niewystarczający” i „raczej niewystarczający”). Wśród przedstawicieli kadry zarządzającej odsetek ten wynosi 13,99%. W drugiej kolejności pracownicy instytucji wskazali na niewystarczający zakres oferowanej pomocy w zakresie przemocy ekonomicznej, w tym zaniedbania. Odsetek respondentów twierdzących, że zakres oferowanej pomocy w przypadku przemocy ekonomicznej wyniósł 21,80% w grupie pracowników instytucji oraz 15,22% w grupie przedstawicieli kadry zarządzającej.

Wykres 43 Ocena zakresu oferowanych przez form pomocy, w zakresie poszczególnych rodzajów przemocy w ocenie pracowników instytucji oferujących wsparcie osobom doznającym przemocy

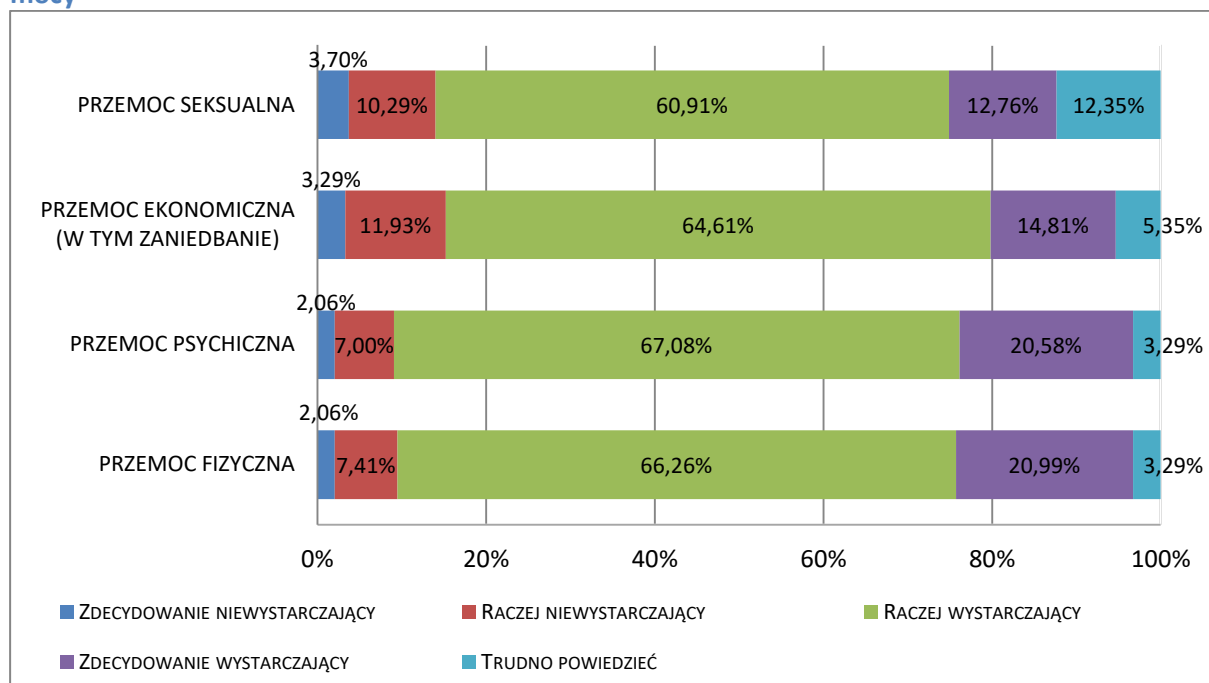

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Zdaniem przedstawicieli obydwu badanych grup, instytucje udzielające pomocy osobom doznającym przemocy najlepiej przygotowane są do wsparcia osób doznających przemocy psy-

chicznej (87,66% wskazań „zdecydowanie wystarczające” i „raczej wystarczające” w grupie przedstawicieli kadry zarządzającej oraz 79,48% wskazań w grupie pracowników instytucji).

Wykres 44 Ocena zakresu oferowanych przez form pomocy, w zakresie poszczególnych rodzajów przemocy w ocenie kadry zarządzającej instytucji oferujących wsparcie osobom doznającym przemocy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

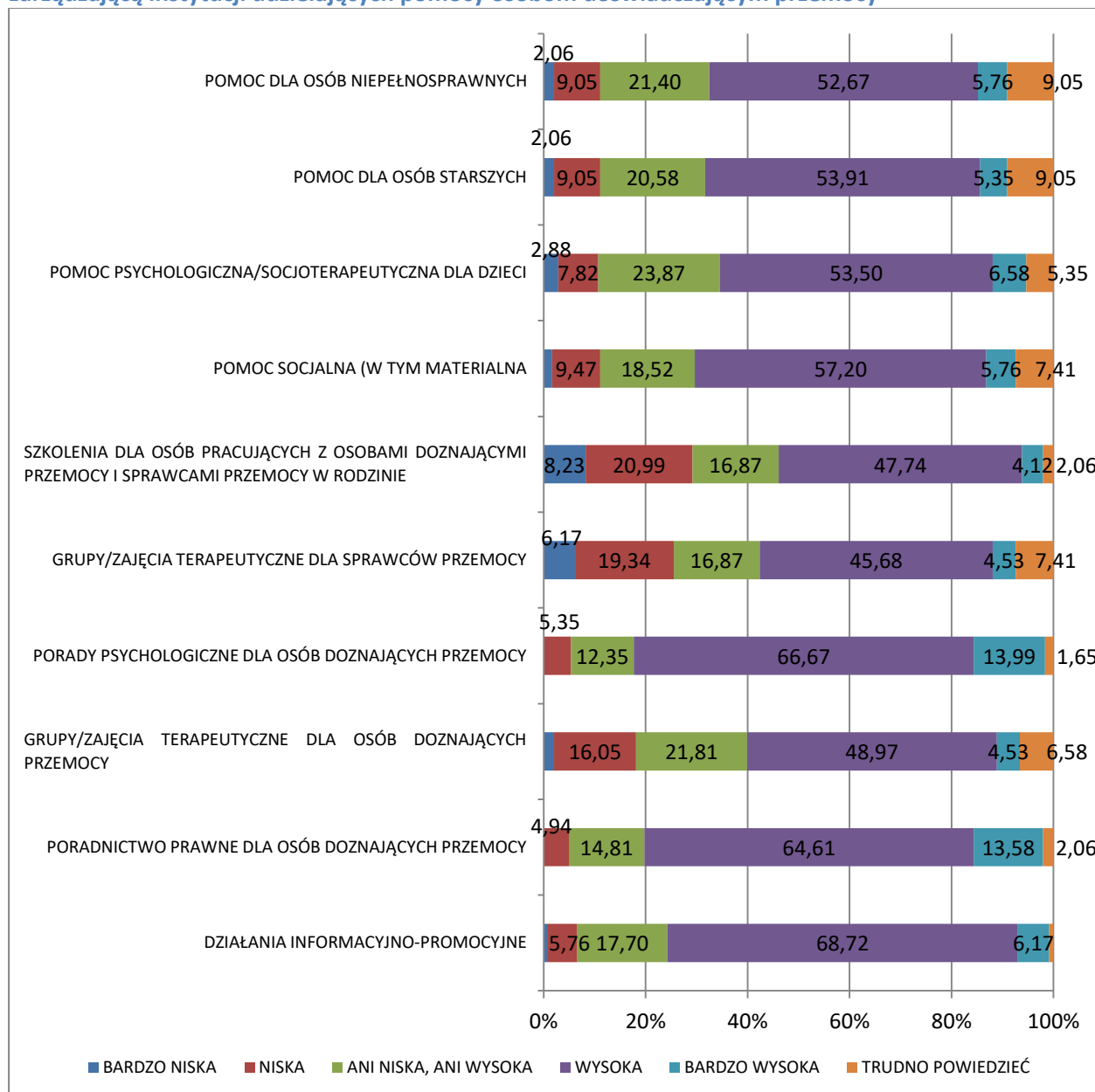
Jakie oczekiwania dotyczące form pomocy zgłaszają osoby doznające przemocy? Które formy pomocy są najbardziej potrzebne?

W celu zbadania oczekiwań dotyczących form pomocy dla osób doznających przemocy poproszono przedstawicieli kadry zarządzającej oraz pracowników instytucji udzielających wsparcia osobom doznającym przemocy o wskazanie oceny zapotrzebowania oraz ich opinii na temat trafności poszczególnych form udzielanej pomocy. W następnej kolejności odpowiedzi te zostaną zestawione z opiniami osób doznających przemocy, co pozwoli zauważyć punkty wspólne oraz rozbieżności w twierdzeniach badanych na badany temat.

Przedstawiciele kadry zarządzającej w przeważającej mierze ocenili zapotrzebowanie na poszczególne formy przeciwdziałania przemocy jako wysokie bądź bardzo wysokie. Formami przeciwdziałania przemocy, które uzyskały największy odsetek wskazań dotyczących niskiego bądź bardzo niskiego zapotrzebowania, były szkolenia dla osób pracujących z osobami doznającymi przemocy i sprawcami przemocy w rodzinie (29,22% - suma wskazań „niskie”

i „bardzo niskie”) oraz grupy/zajęcia terapeutyczne dla sprawców przemocy (25,51%) oraz dla osób doznających przemocy (18,11%).

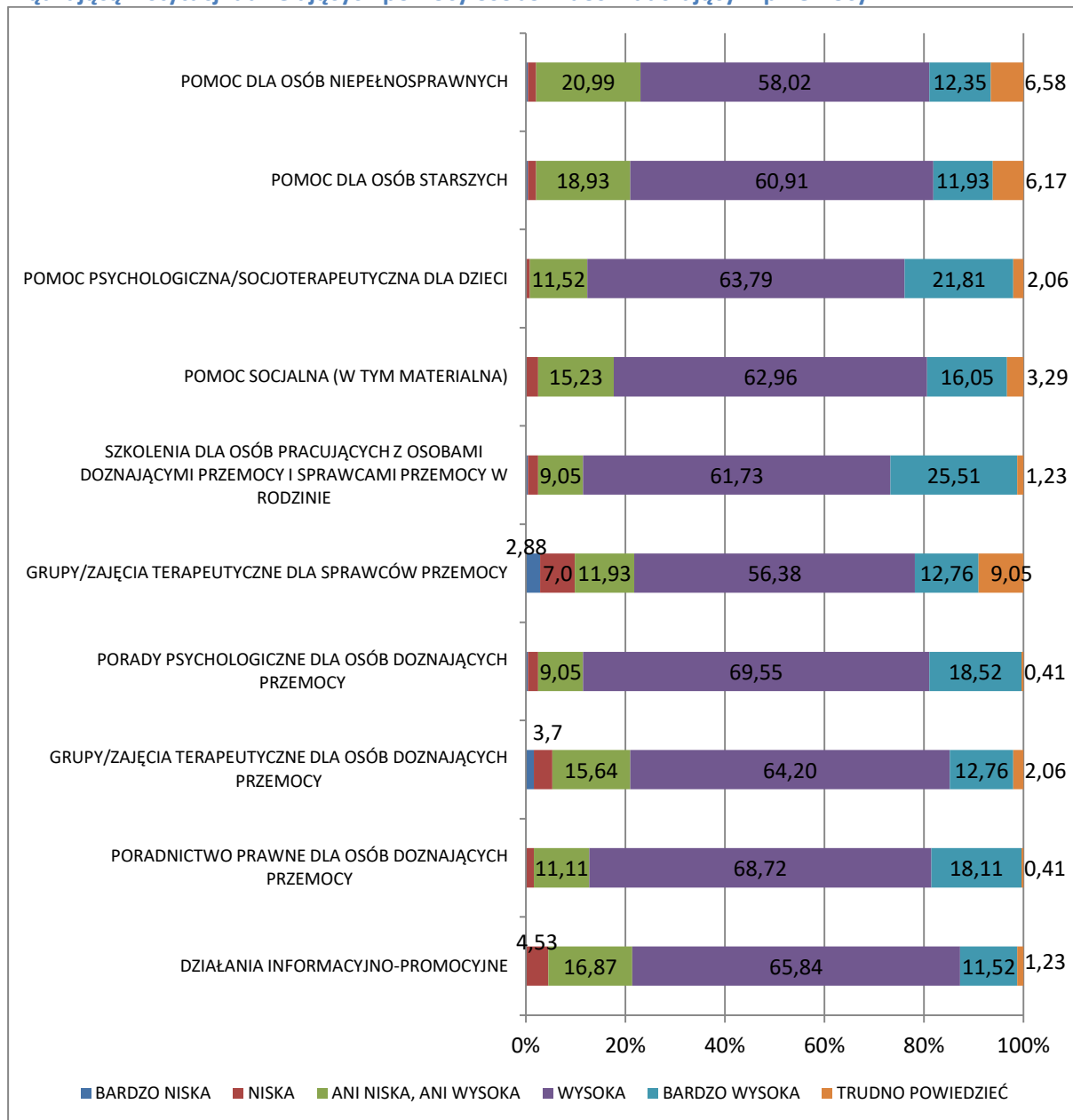
Wykres 45 Ocena zapotrzebowania na poszczególne formy przeciwdziałania przemocy przez kadre zarządzającą instytucji udzielających pomocy osobom doświadczającym przemocy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Kadra zarządzająca instytucji odpowiedzialnych za udzielanie wsparcia osobom doznającym przemocy wskazywała też, jaką użytecznością cechują się poszczególne formy przeciwdziałania przemocy. Oceny użyteczności były w dużym stopniu skorelowane z ocenami zapotrzebowania na poszczególne formy. Rozkład odpowiedzi dotyczących użyteczności poszczególnych form przeciwdziałania przemocy prezentuje zamieszczony poniżej wykres.

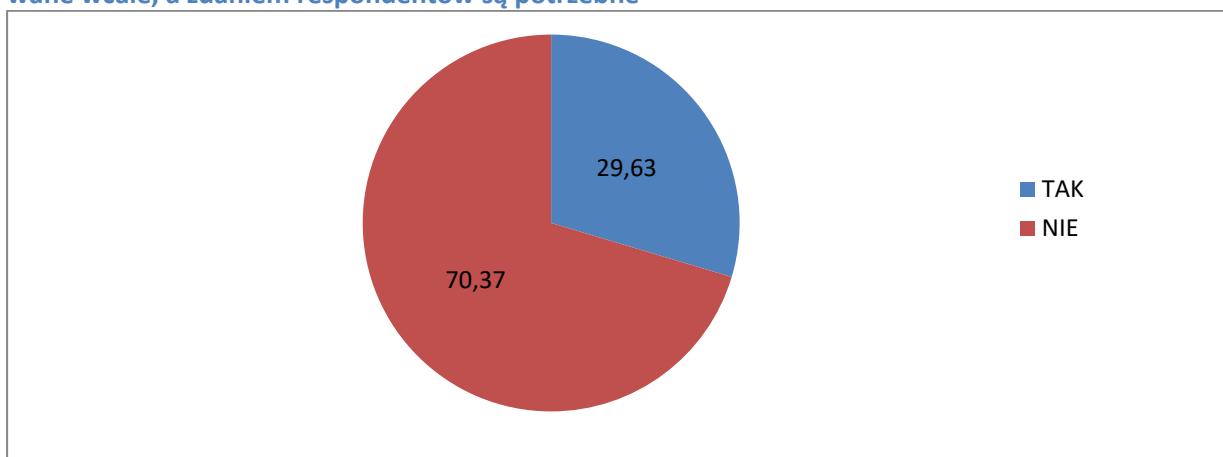
Wykres 46 Ocena użyteczności na poszczególne formy przeciwdziałania przemocy przez kadre zarządzającą instytucji udzielających pomocy osobom doświadczającym przemocy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doświadczających przemocy

Zdecydowana większość uczestników badania (70,37%) zapytana o potrzebę realizacji form przeciwdziałania przemocy, które obecnie są rzadko stosowane lub nie są stosowane wcale, wskazała odpowiedź przeczącą, natomiast potrzebę stosowania takich działań wskazało blisko 30% ankietowanych.

Wykres 47 Formy przeciwdziałania przemocy, które obecnie są rzadko stosowane lub nie są stosowane wcale, a zdaniem respondentów są potrzebne

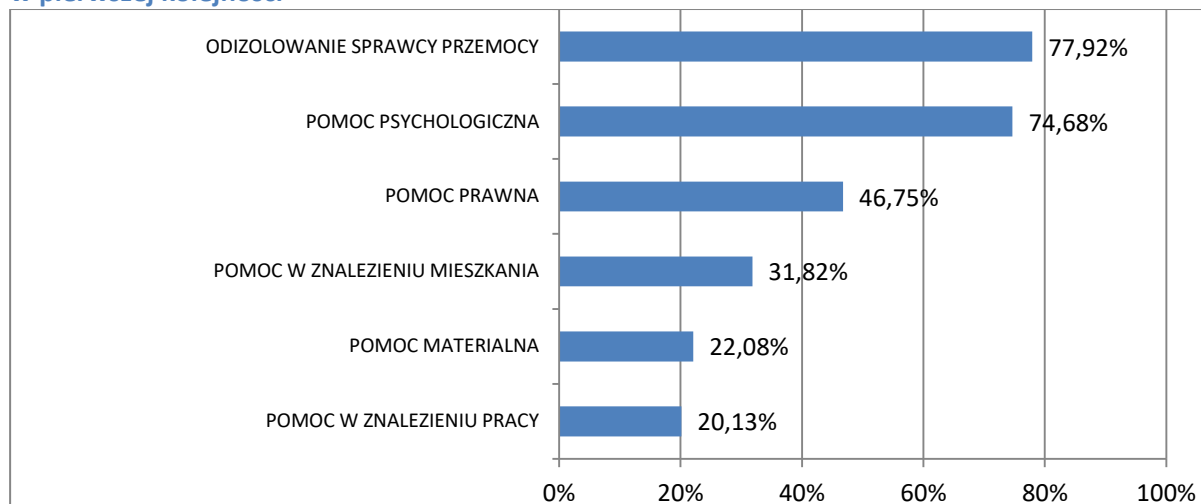

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Osoby doznające przemocy, biorące udział w badaniu wskazały, że w przypadku zaistnienia przemocy, niezależnie od rodzaju przemocy, kluczową potrzebą jest odizolowanie sprawcy przemocy od osoby, wobec której stosowana była przemoc – zapotrzebowanie na taką pomoc wskazało blisko 80% respondentów. Za równie ważną potrzebę uznano pomoc psychologiczną, za czym opowiedziało się blisko 3/4 badanych. Prawie połowa ankietowanych duże znaczenie przypisywała pomocy prawnej. Na dalszych miejscach znalazły się: pomoc w znalezieniu mieszkania, wsparcie materialne (w tym finansowe) oraz pomoc w znalezieniu pracy. Tym samym, można zauważyć zbieżność w odpowiedziach respondentów wszystkich badanych grup. Osoby doznające przemocy, podobnie jak pracownicy i kadra zarządzająca instytucji zajmujących się udzielaniem pomocy osobom doznającym przemocy nie uznali za podstawową formę pomocy wsparcia materialnego. Działanie to zostało uznane za niezbędne jedynie przez co piątego respondenta będącego osobą doznającą przemocy. Jednocześnie jednak należy zwrócić uwagę na pomoc w znalezieniu pracy. Odpowiedź taka została wskazana także przez 20% badanych, jednak jedynie 25% przedstawicieli pracowników instytucji odpowiedzialnych za udzielanie wsparcia osobom doznającym przemocy wskazało, że jest to forma pomocy ważna bądź bardzo ważna, 5% uznało ją za nieistotną, zaś blisko 70% respondentów nie potrafiło ocenić jej przydatności). Należy zatem zauważyć, że przedstawiciele instytucji nie zdają sobie sprawy ze znaczenia tej formy wsparcia dla osób doznających przemocy. Należy zatem podjąć działania w celu zwiększenia skali oferowanego w tym zakresie wsparcia oraz uwrażliwić pracowników i kadre zarządzającą instytucji oferujących wsparcie dla osób doznających przemocy w zakresie potrzeby i znaczenia poradnictwa zawodowego,

które często może pomóc osobie doznającej przemocy na finansowe uniezależnienie się od sprawcy przemocy.

Wykres 48 Potrzeby uznane przez osoby doznające przemocy, za konieczne do zaspokojenia w pierwszej kolejności

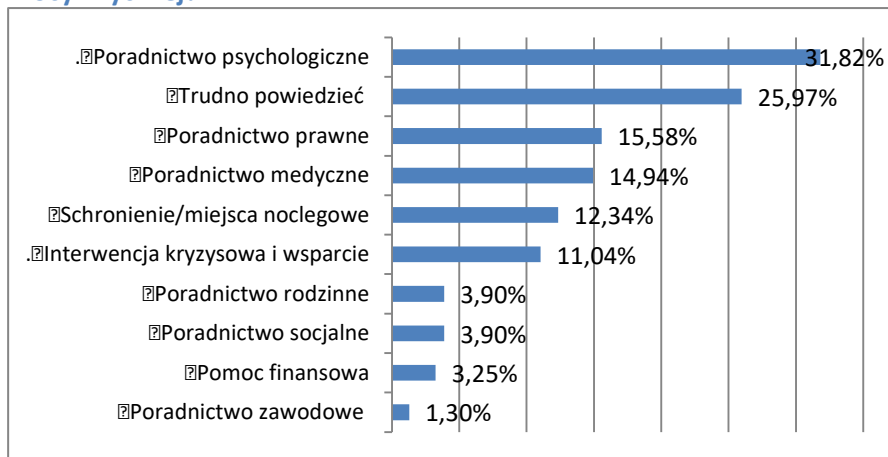
Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Respondenci zostali poproszeni także o wskazanie, jakie, ich zdaniem, są najskuteczniejsze rodzaje pomocy w przypadku wystąpienia określonego rodzaju przemocy: przemocy fizycznej, psychicznej, ekonomicznej oraz seksualnej.

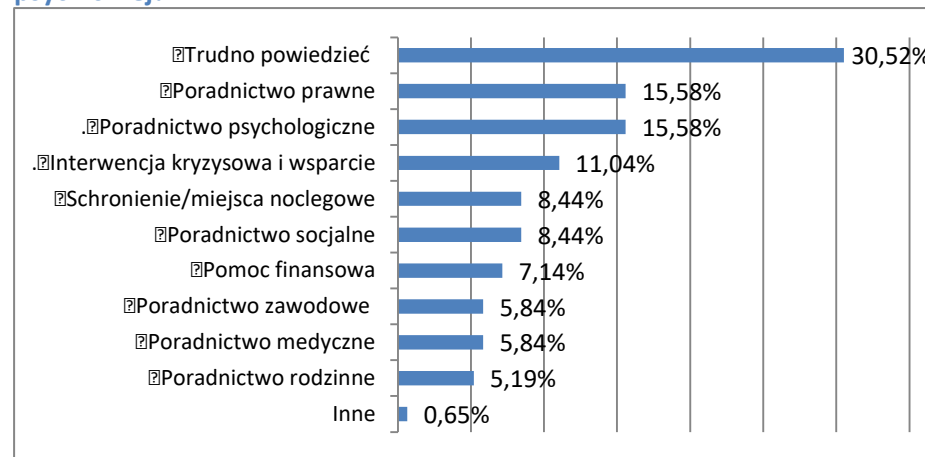
W przypadku przemocy fizycznej ponad 25% badanych nie potrafiło wskazać, który rodzaj pomocy jest najskuteczniejszy. Jedynie 31,82% badanych stwierdziło, że skuteczną pomocą jest pomoc psychologiczna, 15,58% poradnictwo prawne, 14,94% poradnictwo medyczne, 12,34% schronienie/miejsce noclegowe.

Badani mieli także problem ze wskazaniem form pomocy, które mogą być skuteczne w przypadku wystąpienia przemocy psychicznej. Badani wskazali w małym stopniu na konieczność pomocy prawnej, psychologicznej i socjalnej. W przypadku przemocy seksualnej wskazano na istotną rolę poradnictwa psychologicznego, prawnego i medycznego. Niemniej, duży odsetek wskazań jako istotne uzyskały wszystkie formy wsparcia. Podobnie jest w przypadku wystąpienia przemocy ekonomicznej; badani uznali, że wszystkie formy pomocy należy uznać za istotne. Wśród najskuteczniejszych wymieniono jednak poradnictwo prawne, psychologiczne oraz pomoc finansową. Wyniki powyższych badań przedstawiono na poniższych wykresach.

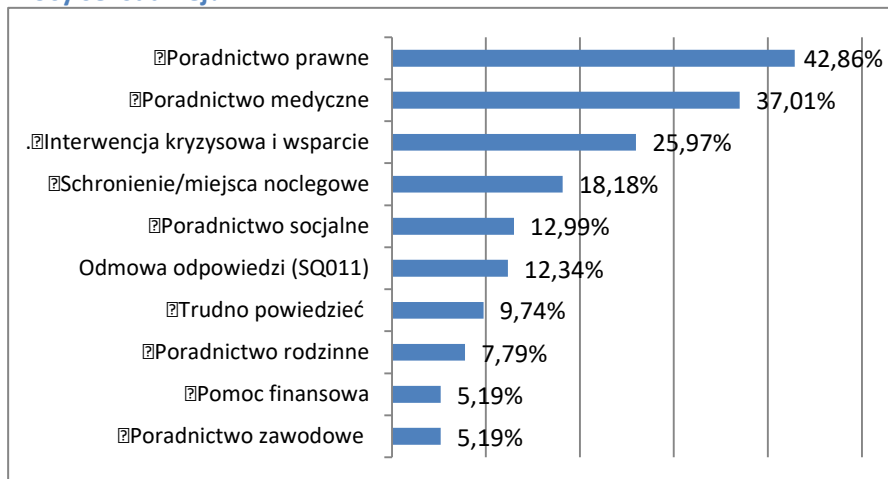
Wykres 49 Które formy pomocy są najskuteczniejsze w przypadku przemocy fizycznej?

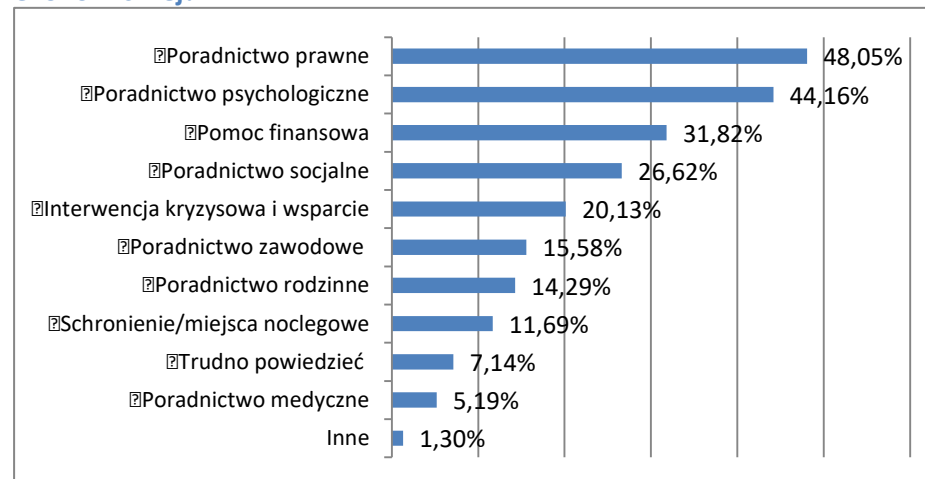
Wykres 50 Które formy pomocy są najskuteczniejsze w przypadku przemocy psychicznej?

Wykres 51 Które formy pomocy są najskuteczniejsze w przypadku przemocy seksualnej?

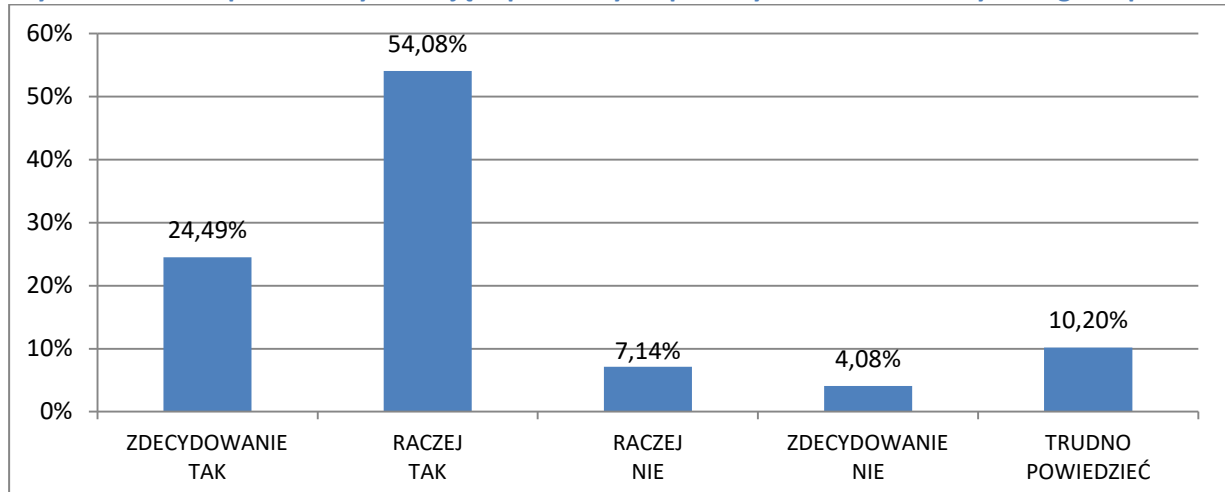
Wykres 52 Które formy pomocy są najskuteczniejsze w przypadku przemocy ekonomicznej?

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Przeprowadzone badania pokazują, że oferowana pomoc spełnia w znacznym stopniu oczekiwania osób doznających przemocy. Blisko 80% osób twierdzi, że otrzymana przez nich pomoc była wystarczająca. Co dziesiąty badany jest zdania, że otrzymana przez niego pomoc była niewystarczająca, podobny odsetek osób ocenia otrzymaną pomoc przeciętnie.

Wykres 53 Ocena przez osoby doznające przemocy stopnia wystarczalności otrzymanego wsparcia

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Badani respondenci badania IDI (przedstawiciele instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy) za najbardziej potrzebne formy wsparcia uważają kontakt indywidualny (pozwalający na zapoznanie się z każdym przypadkiem i zaoferowanie odpowiedniego wsparcia, gwarantując jednocześnie odpowiedni poziom zaufania i bezpieczeństwa, który przyczyni się do ewentualnej chęci powrotu w przypadku kolejnych potrzeb), zabezpieczenie najistotniejszych potrzeb socjalnych, wsparcie psychologiczne, prawne i medyczne. Podkreślano również potrzeby w zakresie działań profilaktycznych, w tym przede wszystkim wśród młodszych grup wiekowych.

Jakie Pana/i zdaniem formy wsparcia osób doznających przemocy są najbardziej potrzebne i powinny być rozwijane w kontekście rodzajów przemocy? Jakie są obecne tendencje w tym aspekcie?

-Każda gmina indywidualnie. Pomoc psychologiczna, pedagogiczna, socjalna, prawna, mediacyjna, terapia, grupy wsparcia dla dzieci, grupy psycho-edukacyjne dla młodzieży, grupy terapeutyczne i wsparcia dla dorosłych.

-Doraźną formą jest zabezpieczenie potrzeb: jedzenia, spania, czy najpotrzebniejsze formy socjalne. Ale główną formą pomocy jest doradztwo: skuteczne, mądre, kompleksowe. Abyśmy mogli dobrze współpracować z innymi instytucjami. Abyśmy nie napotykali na opór (...). Ważne jest też, aby osoba, której pomagamy nie była bierna, bo jeśli ona będzie bierna to nic nie osiągniemy.

-Najważniejszy jest kontakt indywidualny. Jeśli ten człowiek przychodzi do nas, to musi dostać takie wsparcie, aby chciała do nas wrócić. Przemoc ma to do siebie że jest cykliczna.

-Na pewno praca interwencyjna, brakuje miejsc, gdzie ofiary przemocy mogłyby korzystać z pomocy długofalowej, terapii długoterminowej, bardzo dobrze sprawdzają się grupy wsparcia.

-Wydaje mi się, że dla każdego rodzaju przemocy potrzebne jest to wsparcie psychologiczne i terapeutyczne. Czy też udzielenie schronienia, taka osoba nie może zostać w takim mieszkaniu gdzie przebywa sprawca przemocy.

-Najbardziej pomoc psychologiczna i materialno-socjalna, ale też prawna, medyczna czy kwestia schronienia, zabezpieczenia potrzeb tych osób.

-Myślę, że wsparcie psychologiczne, gdzie mimo rozwoju zdarzają się trudności i kadrowe i czasowe, oraz specjalistów z zakresu medycyny czyli psychiatra dla dorosłych i dzieci. Także baza lokalowa- brak placówek zapewniających wsparcie całodobowe.

-Pewnie ta działalność edukacyjna zawsze i wszędzie, no bo nigdy za dużo o tym nie mówię. Oczywiście są kampanie medialne i bardzo dobrze, że są i są widoczne. Są potrzebne, żeby osoby widziały i uswiadamiły sobie gdzie jest problem i wiedziały gdzie mogą pójść, ale sam dostęp do informacji to jest za mało żeby nastąpiła zmiana. Za tym musi pójść konkretna działalność ja myślę, że takim kluczowym oczywiście są działania profilaktyczne, zajęcia w szkole.

-Trudne pytanie, poczucie bezpieczeństwa, że zrobimy wszystko aby ta krzywda się jej nie działa a my niestety nie możemy zrobić wszystkiego.

Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione przedstawicielami instytucji realizującymi wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Badani podczas przeprowadzonego panelu ekspertów wskazali szeroki zakres form pomocy wynikający z potrzeb poszczególnych grup osób dotkniętych przemocą. W ramach pomocy prawnej podkreślono potrzebę nie tylko w zakresie konsultacji, lecz również w zakresie praktycznej pomocy przy pisaniu i składaniu wniosków, reprezentowanie w sądzie oraz pomocy prawnej z zakresu różnych gałęzi prawa (komornicy, adwokaci, prokuratorzy). Ponadto wskazywano na istotną potrzebę wsparcia psychologicznego/terapeutycznego, pomoc doradcy zawodowego i pracownika socjalnego w zakresie pomocy socjalno-bytowej i zawodowej. Potrzeby, zdaniem ekspertów, dotyczą również sfery materialnej, w tym mieszkaniowej (zabezpieczenie finansowe rodziny, pomoc w leczeniu, pomoc w utrzymaniu mieszkania w sytuacji wyprowadzenia się od osoby stosującej przemoc, zapewnienia bezpiecznego schronienia dla osób doświadczających przemocy).

Ponadto, zdaniem badanych, pomoc wymagana jest również ze strony Policji (kontakt z dzielnicowym lub innym policjantem, który realnie może zapewnić bezpieczeństwo w sytuacjach aktów przemocy). Wskazywano również na specjalne potrzeby dzieci i młodzieży - wymagana w tym zakresie jest pomoc psychologiczna, grupy psychorozwojowe dla dzieci, opłacenie wyjazdów wakacyjnych, organizacja kursów (samoobrony, asertywności, wzmocnienia poczucia własnej wartości (prowadzone przez specjalistów mające odpowiednie przygotowanie do pracy z dziećmi doświadczającymi przemocy), opłacenie korepetycji i organizacja zajęć pozalekcyjnych (dzieci te często mają problemy z nauką), organizacja punktów zaufania dla dzieci i młodzieży, gdzie mogą uzyskać anonimową pomoc. Eksperti wskazali również na specjalne potrzeby takich grup osób, jak seniorzy i niepełnosprawni. Należy w tym przypadku zapewnić pomoc w miejscu zamieszkania osób starszych i niepełnosprawnych, pomoc osobom niepełnosprawnym w zapewnieniu komfortowych warunków – np. tłumacz języka migowego.

Jakie są potrzeby poszczególnych grup osób dotkniętych przemocą społeczną, jakie formy pomocy powinny być uwzględnione dla dzieci, osób starszych, osób niepełnosprawnych?

-Pomoc prawna (nie tylko konsultacje ale rzeczywista pomoc przy pisaniu i składaniu wniosków, reprezentowanie w sądzie, prawnicy z różnych gałęzi prawa – komornicy, adwokaci, prokuratorzy – przygotowani do pracy z osobą doświadczającą przemocy), pomoc psychologiczna/terapeutyczna (osoby, które są przeszkolone w zakresie przeciwdziałania przemocy), doradca zawodowy, pracownik socjalny (pomoc w powrocie na rynek pracy, ogarnięcie kwestii socjalno-bytowej, opieki nad dziećmi itp.), pomoc materialna/mieszkaniowa (zabezpieczenie finansowe rodziny, pomoc w leczeniu, pomoc w utrzymaniu mieszkania w sytuacji wyprowadzenia się od osoby stosującej przemoc, zapewnienia bezpiecznego schronienia dla osób doświadczających przemocy), policja (kontakt z dzielnicowym lub innym policjantem, który realnie może zapewnić bezpieczeństwo w sytuacjach aktów przemocy), pomoc medyczna (lekarze, pielęgniarki przygotowani do pomocy osobom pokrzywdzonym przemocą, zgłaszający problem, potrafiącym podejść do osoby, która np. została pobita, zgwałcona itp.), psychologiczna pomoc dla dzieci i młodzieży, grupy psychorozwojowe dla dzieci, opłacenie wyjazdów wakacyjnych, zimowych, kursy samoobrony, asertywności, wzmocnienia poczucia własnej wartości (prowadzone przez specjalistów mające odpowiednie przygotowanie do pracy z dziećmi doświadczającymi przemocy), opłacenie korepetycji (dzieci te często mają problemy z nauką), zajęć pozalekcyjnych zgodnie z zainteresowaniami dzieci, punkty zaufania dla dzieci i młodzieży, gdzie mogą uzyskać wiedzę oraz pomoc, w tym również anonimowo, opcje z możliwością udzielania pomocy w miejscu zamieszkania osób starszych i niepełnosprawnych, pomoc osobom niepełnosprawnym w zapewnieniu komfortowych warunków – np. tłumacz języka migowego, odpowiednie warunki techniczne w miejscu udzielanej pomocy.

Źródło: Panel ekspertów

Jaką skutecznością cechują się poszczególne formy pomocy dla osób doświadczających przemocy – w tym m.in. psychologiczna, prawna, socjalna (w tym materialna), psychologiczna/socjoterapeutyczna dla dzieci, pomoc dla osób starszych i/lub niepełnosprawnych doświadczających przemocy?

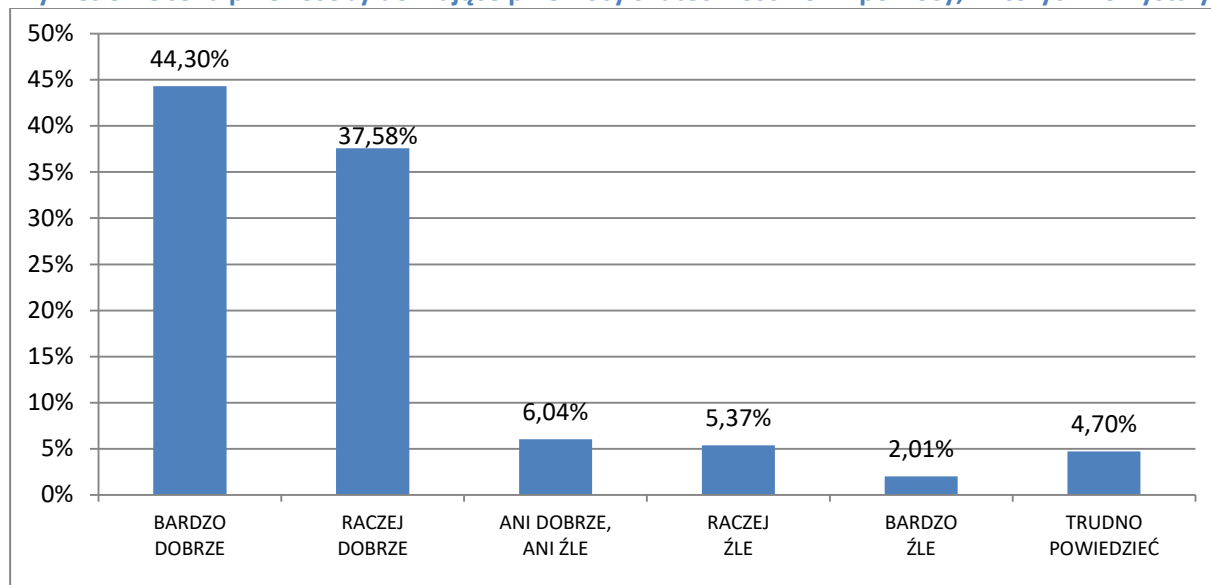
Z badań przeprowadzonych w 2014 r. wynika, że w przypadku zaistnienia przemocy, osoby jej doświadczające korzystały z różnego wsparcia, należy jednak zaznaczyć, że znaczna większość przyznających się do doznawania przemocy, deklaruowała, że nie korzysta z żadnej formy pomocy (blisko 75% osób, przy czym odsetek ten jest zbliżony w przypadku różnych rodzajów przemocy)⁷⁰. W zależności od rodzaju przemocy, ok. 20-30% badanych wskazywała, że oferowana pomocy była nieskuteczna. Pozostali badani oceniali, że pomoc była skuteczna, choć jej skuteczność oceniali na różnym poziomie⁷¹.

Badania przeprowadzone na potrzeby opracowania niniejszego raportu pokazują, że jedynie niespełna 13,5% osób ocenia otrzymaną pomoc jako nieskuteczną (suma odpowiedzi „ani dobrze, ani źle”, „raczej źle” i „bardzo źle”). Ankietowani, którzy uznali, że ich zdaniem skuteczności pomocy nie można ocenić dobrze, wśród przyczyn negatywnej oceny wymienili m. in. ograniczenia ustawowe oraz długotrwałość postępowania, brak izolacji od sprawcy i brak zapewnienia osobie doświadczającej przemocy poczucia bezpieczeństwa. Duży spadek liczby osób deklaruujących nieskuteczność otrzymanej pomocy w stosunku do przywołanych wcześniej badań świadczyć może o tym, że w ostatnich latach zaszła jakościowa zmiana w usługach świadczonych na rzecz osób doświadczających przemocy. Należy podkreślić, że zdaniem respondentów skuteczność oferowanej pomocy została oceniona dobrze bądź bardzo dobrze przez ponad 80% badanych.

⁷⁰ Diagnoza i porównanie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz ocena efektywności działań podejmowanych na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie – raport z badań ogólnopolskich. Raport cząstkowy – zadanie nr 1..., dz. cyt., s. 108-111.

⁷¹ Tamże, s. 108-111.

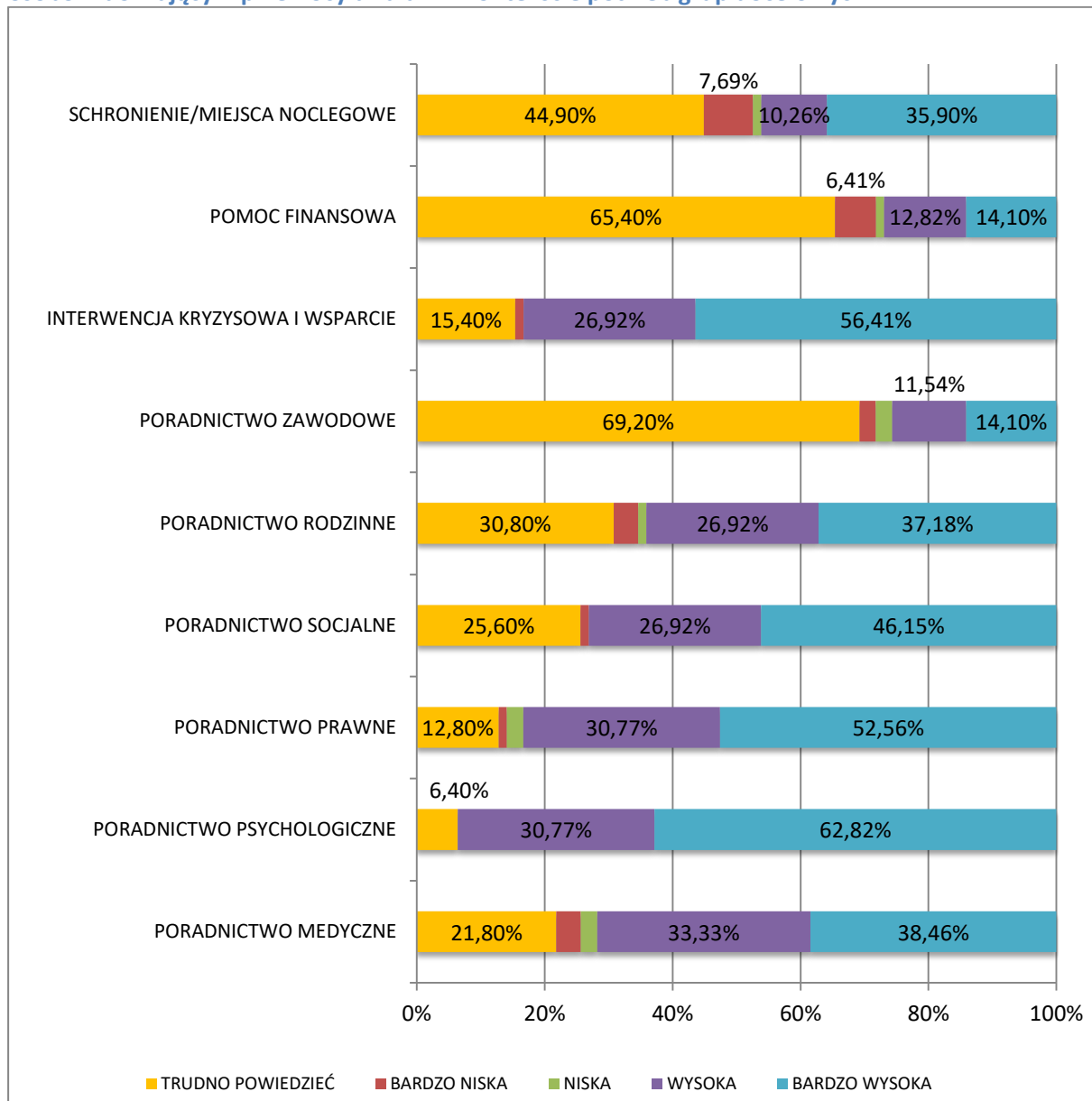
Wykres 54 Ocena przez osoby doznające przemocy skuteczności form pomocy, z których korzystały

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Pracownicy instytucji oferujących wsparcie osobom doznającym przemocy pozytywnie ocenili trafność większości z form pomocy. Większość badanych potwierdziła, że formy pomocy takie jak interwencja kryzysowa i wsparcie, poradnictwo rodzinne, poradnictwo socjalne, poradnictwo prawne, psychologiczne i medyczne cechują się bardzo dużą bądź dużą trafnością w kontekście potrzeb grup docelowych (od 65% do 93% wskazań respondentów). Za najmniej trafne wsparcie uznano schronienie/miejsce noclegowe oraz pomoc finansową (odpowiednio 8,97% i 7,69% wskazań respondentów na odpowiedzi „bardzo niska” i „niska”). Wynikać to może z faktu, że pomoc finansowa nie zawsze pozwala osobie doznającej przemocy na uniezależnienie się od sprawcy, zazwyczaj, jak już wskazano, tego typu działania pomocowe powinno iść w parze z innego rodzaju wsparciem, np. wsparciem psychologicznym, doradztwem zawodowym. W przypadku miejsca noclegowego przeprowadzone badania potwierdziły, że osoby doznające przemocy w pierwszej kolejności poszukują schronienia bądź możliwości przenocowania u członków rodziny bądź przyjaciół, zaś dopiero w dalszej kolejności decydują się na skorzystanie z miejsca noclegowego oferowanego przez instytucję udzielającą wsparcia. Nie oznacza to jednak, że działania takie są nieadekwatne w stosunku do potrzeb osób doznających przemocy. Nadto, warto zwrócić uwagę na duży odsetek respondentów, którzy nie byli w stanie ocenić trafności poszczególnych form wsparcia. Odsetek ten wahał się od 6% do 69% badanych w zależności od poddawanej ocenie formy pomocy.

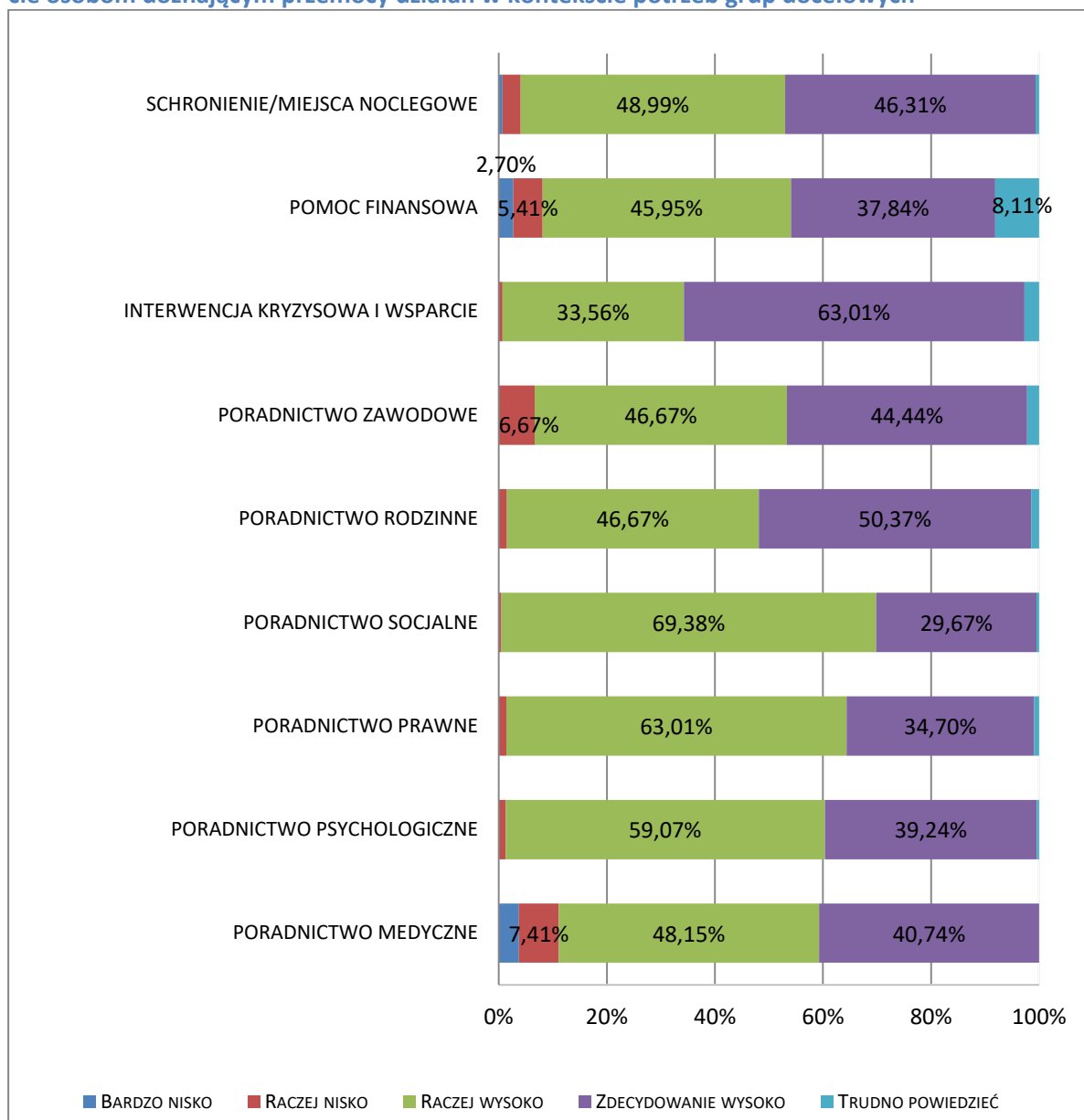
Wykres 55 Ocena trafności prowadzonych przez pracowników instytucji udzielających wsparcie osobom doznającym przemocy działań w kontekście potrzeb grup docelowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Dużo większe zdecydowanie w zakresie oceny poszczególnych form pomocy dla osób doznających przemocy wykazali przedstawiciele kadry zarządzającej instytucji. Zdecydowana większość form pomocy oceniona była wysoko bądź bardzo wysoko; odpowiedzi te cieszyły się w każdym analizowanym przypadku poparciem ze strony 84-89% badanych respondentów. Formami wsparcia, których trafność została przez kadre zarządzającą oceniona bardzo nisko, raczej nisko bądź przeciętnie, było poradnictwo medyczne (11,11% wskazań) oraz pomoc finansowa (16,22% wskazań).

Wykres 56 Ocena trafności prowadzonych przez kadre zarządzającą instytucji udzielających wsparcie osobom doznającym przemocy działań w kontekście potrzeb grup docelowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

W ramach przeprowadzonego badania IDI przedstawiciele instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy poproszeni zostali o ocenę skuteczności wsparcia oferowanego przez ich ośrodki. Wyniki oceny uznać należy za zdecydowanie pozytywne. Niemal wszyscy badani stwierdzili, że oferowane wsparcie jest skuteczne, co znajduje również odzwierciedlenie w liczbach. W tym miejscu warto zaznaczyć, że badani w tym zakresie przywoływali wskaźniki pochodzące z różnego typu badań, a jeden z badanych stwierdził również, że ocena skuteczności musi pozostać w dużym stopniu subiektywna, gdyż brakuje statystyk jednoznacznie precyzujących skuteczność działań poszczególnych ośrodków (ze względu na

specyfikę działalności opierającą się na anonimowym wsparciu i, tym samym, braku informacji o dalszych losach osób objętych pomocą). Badani stwierdzili również, że niekiedy ciężko mówić o skuteczności wsparcia, w sytuacji kiedy osoba doznająca przemocy nie chce go uzyskać (np. w przypadku osób, które skierowały się do ośrodka ze względu na zagrożenie odebraniem dzieci przez kuratora). W tym przypadku, kiedy brakuje właściwej motywacji osób obejmowanych wsparciem, działania nie zawsze będą skuteczne.

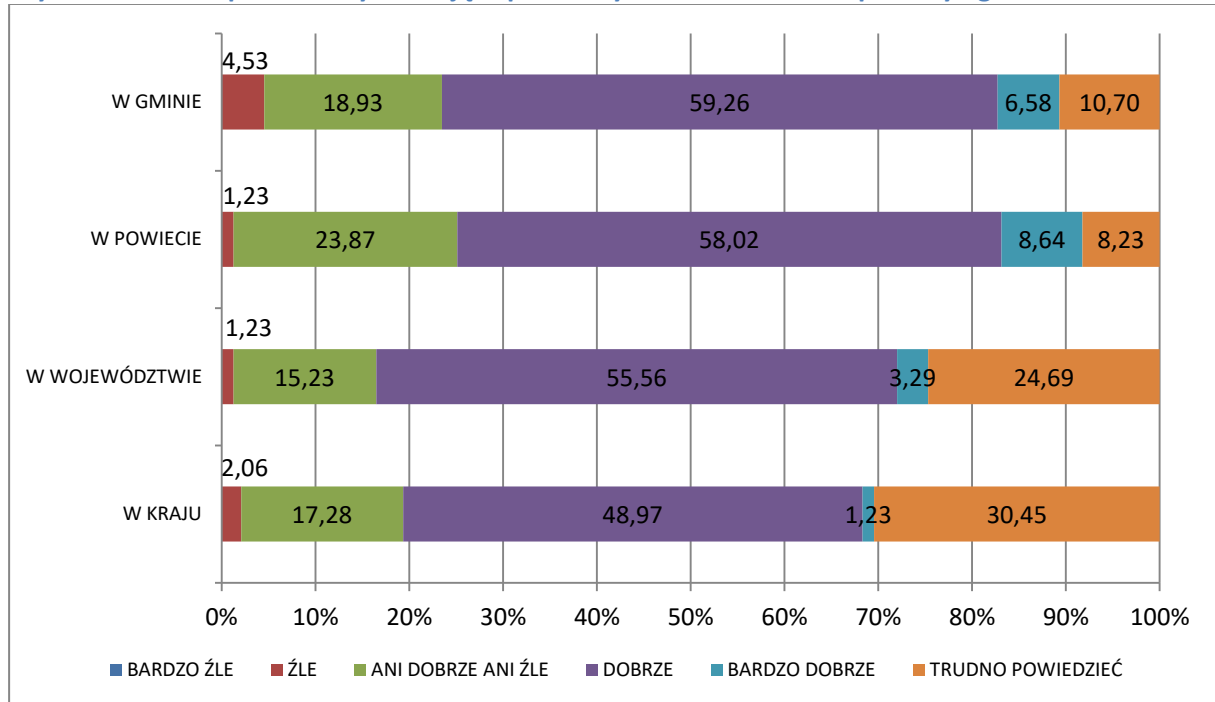
W jakim stopniu Pana/i zdaniem realizowane działania są skuteczne?

- *Bardzo różnie, to zależy od motywacji naszych klientów. Jeśli jest wewnętrzna to z reguły się udaje, Jeśli się ją jeszcze uda wzbudzić, to też jest nieźle. Jeśli bywa tak że przychodzą tutaj, bo kurator chce im zabrać dzieci, ale po 3 miesiącach bywa, że i tak dzieci są zabrane. Czyli nie ma motywacji. przychodzą tylko to "odbębnić" i nie ma dalszych rezultatów.*
- *Skuteczne, skuteczność jest. To zależy od osoby, od chęci.*
- *Na tyle, na ile realizujemy, na pewno tak.*
- *W 2008 r. jak zaczynaliśmy pracę w tym powiecie, osób dotkniętych przemocą było prawie 70% teraz mamy ok 25%. Liczby mówią same za siebie. To nie znaczy, że tych osób jest mniej, ale te nasze działania są bardziej upowszechnione.*
- *Dają one bardzo pozytywny wydźwięk, zdarza się, że trafiają do nas osoby z polecenia kogoś, kto u nas przebywał. Świadczy to też o tym, że można wspólnie działać np. akcje plakatowe w spółdzielniach mieszkaniowych, autobusach, kościołach itp. Były też robione przez Uniwersytet badania i 75% respondentów wskazało nasz ośrodek jako miejsce, gdzie otrzymali pomoc.*
- *Trudno mi powiedzieć. Czasem ta oferta jest dobra dostosowana do ofiar przemocy, nie zawsze każdy chce skorzystać, jakieś indywidualne przeszkody np. kobieta nie jest gotowa do skorzystania i wchodzi w tą fazę miesiąca miodowego i wraca do sprawcy przemocy.*
- *Zależy co przyjmujemy jako wyznacznik, generalnie są skuteczne, bo nasi pracownicy robią wszystko aby wyprowadzić osobę z sytuacji, w której się znalazła. Prowadzimy też programy pomocowe dla rodzin np. terapia rodzinna, jednak zależy to od sytuacji danej rodziny.*
- *Są bardzo skuteczne, bo osoba jest przez nas całkowicie „zaopiekowana”, a prowadzimy też terapię rodzin, jeśli specjaliści tak zdecydują.*
- *Nie monitorujemy tych zjawisk, osoby nie powracają i nie mówią nam tak co się zadziało, także udzielamy porad anonimowo więc nie mamy możliwości dotarcia do tych osób.*

Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione przedstawicielami instytucji realizującymi wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Respondenci z grupy osób doznających przemocy zostali poproszeni o ocenę skuteczności form pomocy im oferowanej. Badani w przeważającej mierze wskazywali, że oceniają tę pomoc dobrze, niezależnie od zasięgu terytorialnego, w którym ta pomoc była organizowana. Odsetek respondentów oceniających skuteczność form pomocy ogółem był niewielki i nie przekroczył 5% badanej populacji.

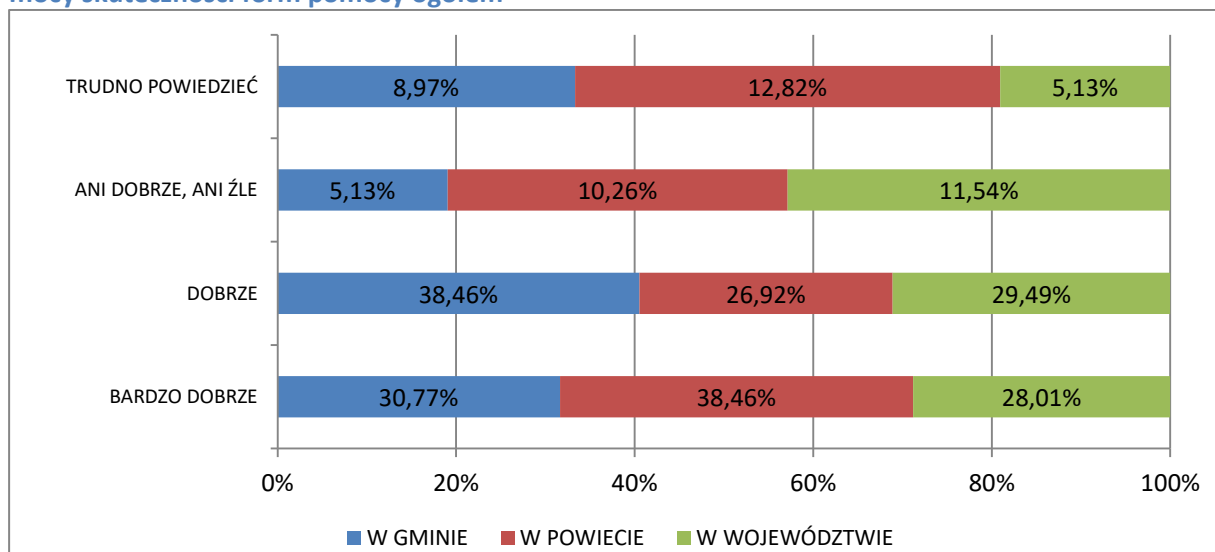
Wykres 57 Ocena przez osoby doznające przemocy skuteczności form pomocy ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z osobami doznającymi przemocy

Skuteczność form pomocy oceniali również pracownicy instytucji odpowiedzialnych za udzielanie pomocy osobom doznającym przemocy. Należy wskazać, że wyższy poziom stwierżeń pozytywnych odnotowano w przypadku instytucji obejmujących swoim zasięgiem obszar gminy lub powiatu, niż w przypadku instytucji działających na obszarze całego kraju.

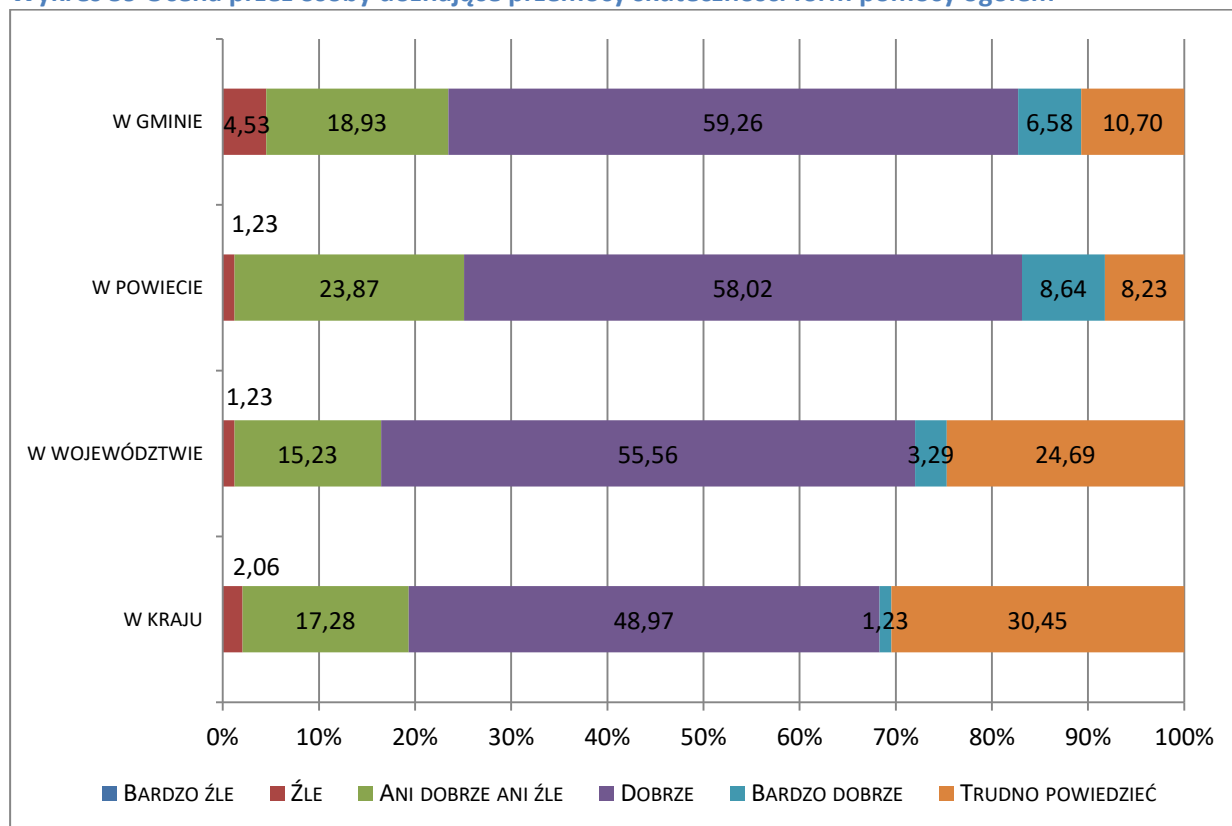
Wykres 58 Ocena przez pracowników instytucji udzielających pomocy osobom doznającym przemocy skuteczności form pomocy ogółem

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania PAPI z pracownikami instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy.

W ramach badania przedstawiciele kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy zostali poproszeni o ocenę skuteczności oferowanych form pomocy dla osób doznających przemocy. Ogólną ocenę uznać można za dobrą, gdyż na ten wariant przypadł najwyższy udział wskazań (w zależności od zasięgu terytorialnego branego pod uwagę, udział ten mieścił się w granicach 50,65%-60,61%). Stosunkowo wysoki udział przypadł również na oceny przeciętne (ani dobrze, ani źle), poprzez co oceny negatywne stanowiły niewielki odsetek ogółu wskazań, przy czym najwyższy udział ocen negatywnych przypadł na ocenę skuteczności form pomocy na terenie gmin i wyniósł 4,76%. Warto dodać, że negatywne opinie dotyczące skuteczności pomocy na terenie gmin respondenci argumentowali problemem małych gmin, gdzie ludzie znają się nawzajem i osobom doznającym przemocy brak odwagi do podjęcia próby wyjścia z trudnej sytuacji w której się znaleźli. Respondenci często nie posiadali wiedzy dotyczącej sytuacji panującej na szerszym obszarze, tj. województwa i kraju, w ramach których odnotowano stosunkowo wysoki udział wskazań wariantu "trudno powiedzieć" (kolejno 22,08% oraz 28,14%).

Wykres 59 Ocena przez osoby doznające przemocy skuteczności form pomocy ogółem

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Jakie przeszkody utrudniają lub uniemożliwiają udzielanie oczekiwanych form pomocy oraz wpływają na skuteczność działań pomocowych udzielanych osobie doznającej przemocy?

Identyfikując bariery wpływające na skuteczność działań pomocowych dla osób dotkniętych problemem przemocy należy zauważyć, że mogą one wynikać zarówno z przyczyn niezależnych od jednostki doznającej przemocy, jak i być warunkowane przez czynniki od niej zależne. W tej ostatniej grupie należy umieścić brak motywacji osób doświadczających przemocy do podejmowania działań. Wśród czynników niezależnych od osoby doświadczającej przemocy, a wpływających na jakość tej pomocy, wymienić należy m. in.:

- niejasne procedury prawne;
- rozbudowaną biurokrację;
- niedostateczną liczbę szkoleń⁷²;
- brak zaangażowania lub nierówne zaangażowanie przedstawicieli służb w działania;
- niewystarczającą wiedzę i kompetencje przedstawicieli poszczególnych służb;
- za duże obciążenie emocjonalne/psychiczne;
- nadmierną liczbę zadań;
- wypalenie zawodowe⁷³.

Za czynnik wpływający na skuteczność udzielanej osobom dotkniętym przemocą pomocy uznać można również trudne warunki funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych (brak finansowania działań, trudne warunki lokalowe, nadmiar obowiązków zawodowych), a także rozpowszechniane w mediach negatywne przykłady pracy służb pomocowych w obszarze interwencji kryzysowej, w tym przeciwdziałania przemocy, co może zniechęcać osoby do-

⁷² Pracownicy zajmujący się udzielaniem wsparcia osobom doświadczającym przemocy domowej wskazują na bardzo duże potrzeby szkoleniowe; zob. Potrzeby szkoleniowe grup zawodowych „pierwszego kontaktu” z przypadkami przemocy w rodzinie. Wyniki badań TNS OBOP dla Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, październik 2007 r., 70-77.

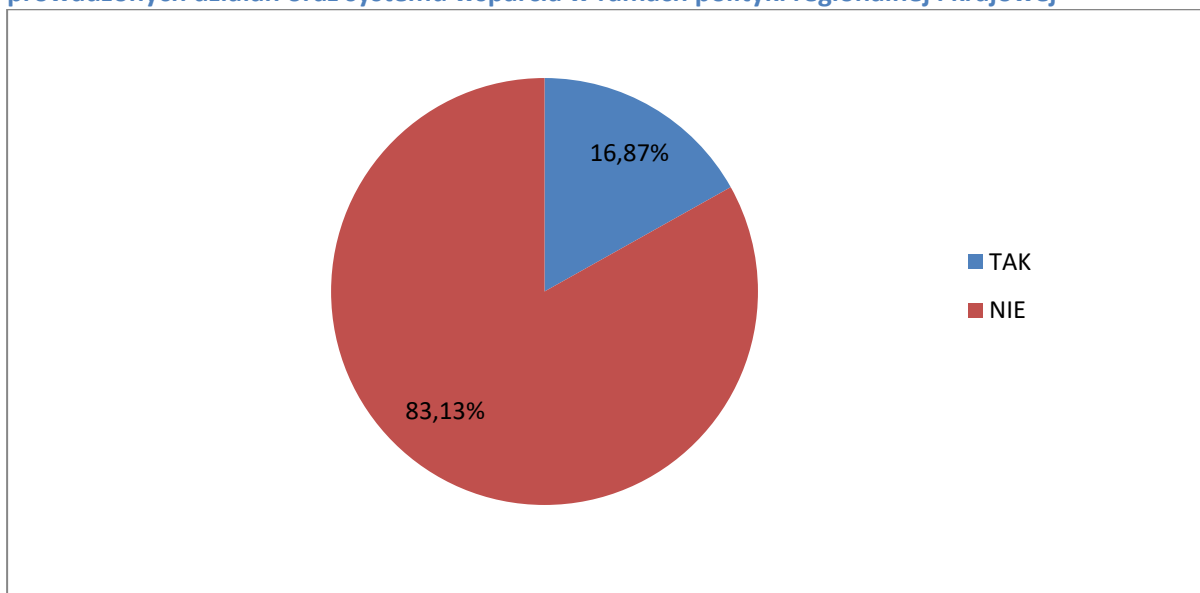
⁷³ Ocena efektywności systemu przeciwdziałania przemocy przez profesjonalistów. Raport, Warszawa 2015, s. 99-100.

tknięte problemem doznawania przemocy do zgłaszania takich przypadków odpowiednim służbom⁷⁴.

Ankietowani (przedstawiciele kadry zarządzającej) zostali poproszeni o zastanowienie się za pomocą jakich dodatkowych specjalistów ich jednostka byłaby w stanie zaspokoić potrzeby osób, które zgłaszają się po wsparcie. Zdaniem ankietowanych, w jednostkach brakuje:

- psychoterapeutów;
- terapeutów terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach (TSR);
- pedagogów;
- terapeutów ds. uzależnień;
- seksuologów;
- psychiatrów;
- psychologów dziecięcych;
- prawników.

Wykres 60 Posiadanie przez przedstawicieli kadry zarządzającej propozycji dotyczących działania i funkcjonowania instytucji wspierających osoby doznające przemocy w zakresie efektywności prowadzonych działań oraz systemu wsparcia w ramach polityki regionalnej i krajowej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

⁷⁴ Czynniki sprzyjające i utrudniające udzielanie skutecznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim. Raport z wyników ankiety przeprowadzonej w czerwcu 2015 r., Olsztyn 2015, s. 17.

W przypadku analizy oczekiwań osób doznających przemocy, które zgłaszają się do instytucji respondentów, szczególną uwagę należy zwrócić na:

- szybkie usunięcie sprawców przemocy z mieszkania;
- pomoc prawną;
- wsparcie lokalowe;
- pomoc materialną;
- uzyskanie wyżywienia;
- pomoc psychologiczną.

Należy jednak zwrócić uwagę, że osoby doznające pomocy bardzo często nie mają skonkretyzowanych oczekiwań względem pomocy. Mają zamiar zmienić swoje życie ale nie wiedzą jakie kroki powinni podjąć. Pracownicy z ośrodków i innych instytucji mają właśnie naprowadzić osoby doznające przemocy i wesprzeć je w podejmowaniu decyzji.

Tylko 16,78% uczestników badania wskazało na inne uwagi i propozycje dotyczące działania i funkcjonowania instytucji wspierających osoby doznające przemocy. Uwagi i propozycje dotyczyły:

- konieczności wprowadzenia większej współpracy z innymi ośrodkami, jednostkami i organizacjami pozarządowymi oraz służbami;
- konieczności zwiększenia roli podmiotów takich jak szkoły, służba zdrowia;
- konieczności zwiększenie form współpracy i przepływu informacji między ośrodkami, punktami i instytucjami;
- konieczności większego dofinansowania istniejącej infrastruktury pomocowej.

Podczas badań respondenci wskazywali także, że barierą w uzyskaniu jakiegokolwiek pomocy jest konieczność formalnego zgłoszenia występowania zjawiska przemocy domowej. Przez skomplikowane procedury prawne cały proces udzielania wsparcia ulega wydłużeniu, co wpływa na sytuację osób doświadczających przemocy domowej. Skuteczność i poziom pomocy badani ocenili jako wystarczający – dobry bądź bardzo dobry, w ich percepcji wskazane powyżej przyczyny są jedynymi zauważalnymi barierami.

W ramach przeprowadzonego badania IDI badani przedstawiciele instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy poproszeni zostali o wskazanie barier, które

napotykają w wykonywanej pracy. Zdania badanych były zróżnicowane, lecz można wyróżnić kilka barier, które często przejawiały się w zarejestrowanych wypowiedziach. Jako główną barierę wymieniano nastawienie osób doznających przemocy - strach przed zmianą życia i brak przekonania o możliwości wyjścia z trudnej sytuacji życiowej. Ponadto, wymieniano takie bariery, jak stygmatyzacja osób doznających przemocy (propagowanie błędnego przeświadczenia, że osoby doznające przemocy są same sobie winne), problemy we współpracy z niektórymi instytucjami czy też brak odpowiednich narzędzi pozwalających na stosowanie przymusu udziału w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy (bez wyroku sądu). W przypadku niektórych podmiotów, za barierę wskazywano również braki kadrowe (w stosunku do liczby osób, którym udzielane jest wsparcie), co utrudnia skupienie się na poszczególnych przypadkach osób ubiegających się o pomoc.

Jakiego rodzaju bariery są dla Państwa najbardziej uciążliwe w wykonywanej pracy?

-Wydaje mi się braki kadrowe, za mało personelu przy 60 osób, około 30 matek jest z różną specyfiką problemu jak trafią się osoby z przemocy bądź z zaburzeniami psychicznymi to pracy jest dużo, trudno się skupić na pojedynczej osobie, ciężko jest poświęcić tyle czasu ile by się chciało danej osobie. Nie ma tego psychologa dziecięcego to jest bolączka.

-Przeszkodą jest nastawienie osoby dotkniętej przemocą, strach przed zmianą.

-Bariery mogą wynikać z samej osoby, jej nastawienia. Innych barier nie ma.

-Jeśli chodzi o pracę ze sprawcami to są programy korekcyjne edukacyjne, bariera jest taka, że nie ma osób chętnych do takich działań, barierą jest to, że nie ma środków przymusu do udziału, tam jest dobrowolaść i postanowienie sądowe, które nakazuje. Ale takie wyroki są rzadko przez sąd wydawane. Bariery to są takie, że nie ma możliwości przymusu poddania się takiej osobie. Jeśli sąd daje taki wyrok to oczywiście z zastrzeżeniem nie poddania się, że może odwieść mu karę jeżeli jest kara pozbawienia wolności w zawieszeniu, to nie wykonywanie postanowień sądu może skutkować tym. Tylko nie zawsze druga osoba tak widzi problem. I oczywiście jest tutaj nie można mówić po barierze, jest to specyfika przemocy w rodzinie, osoby często podejmują decyzję i potem się wycofują. To jest bariera taka psychiczna.

-Barierą jest chyba to, że nie przewidzimy z czym ludzie tutaj do nas przyjdą. Nieprzewidywalność. Nie wiemy co się wydarzy.

-Bariery to stygmatyzacja ofiar przemocy, że same sobie są winne. Bariery jako takich nie ma. Ale nieraz niezrozumienie mechanizmu stosowania pomocy i ofiar przemocy. To jest dozwolone (stereotypy) powodują większy wysiłek ale nie wiem czy utrudniają, pracujemy nad tym.

Źródło: Indywidualne wywiady pogłębione przedstawicielami instytucji realizującymi wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Eksperti biorący udział w panelu stwierdzili, że bardzo istotnym czynnikiem warunkującym skuteczność działań pomocowych udzielanych osobom doznającym przemocy jest dostęp do informacji. Podkreślono przy tym, że dostęp ten jest obecnie dużo lepszy niż np. 10 lat temu, lecz w dalszym stopniu występują duże potrzeby w tym zakresie. Eksperti stwierdzili, że potrzebna jest duża i spójna kampania informacyjna, najlepiej wykorzystująca znane osoby.

Ponadto, kampania nie może ograniczać się do Internetu, gdyż znaczna część osób doświadczających przemocy nie ma do niego dostępu. Niemniej jednak, zauważono również szeroki zakres informacji dotychczas udostępnianych w Internecie, lecz dostęp do nich jest utrudniony. Prócz potrzeb informacyjnych wskazano również na istotę motywacji poszczególnych osób doświadczających przemoc. W tym względzie zdaniem ekspertów najistotniejszy jest stały, indywidualny kontakt z dostosowaniem języka komunikatów do odbiorcy. Indywidualnie dobrane rozwiązania mają znaczny wpływ na skuteczność pomocy. W związku z tym, eksperci zauważyli problem braku dofinansowania na działalność administracyjną podmiotów udzielających wsparcia osobom doświadczającym przemocy, co warunkuje konieczność poświęcania czasu np. psychologów na działania administracyjne, kosztem czasu który mogliby poświęcić podopiecznym. Problemem, który warunkuje skuteczność wsparcia, jest również czas trwania postępowania sądowego (lub w prokuraturze) oraz wyroki w zawieszeniu powodujące powrót sprawców przemocy do mieszkań, w których znajduje się osoba względem której dopuszczali się przemoc.

Jakie przeszkody utrudniają lub uniemożliwiają udzielania oczekiwanych form pomocy oraz wpływają na skuteczność działań pomocowych udzielanych osobie doświadczającej przemocy?

-Dostępność informacji o pomocy jest większa niż ok. 10 lat temu, nadal brakuje jednak jednej, spójnej kampanii informacyjnej we wszystkich dostępnych mediach. Kampanie reklamowe ze znanymi osobami. Niestety ogromnym czynnikiem jest motywacja wewnętrzna osoby dotkniętej przemocą, nie wszystko jest zależne od zewnętrznych oddziaływań pomocowych. Stały kontakt oraz dostosowanie języka komunikatów oraz wsparcia pod osobę, są ogromnymi atutami. Programy wsparcia powinny charakteryzować się Indywidualną ścieżką dostosowywaną pod klienta.

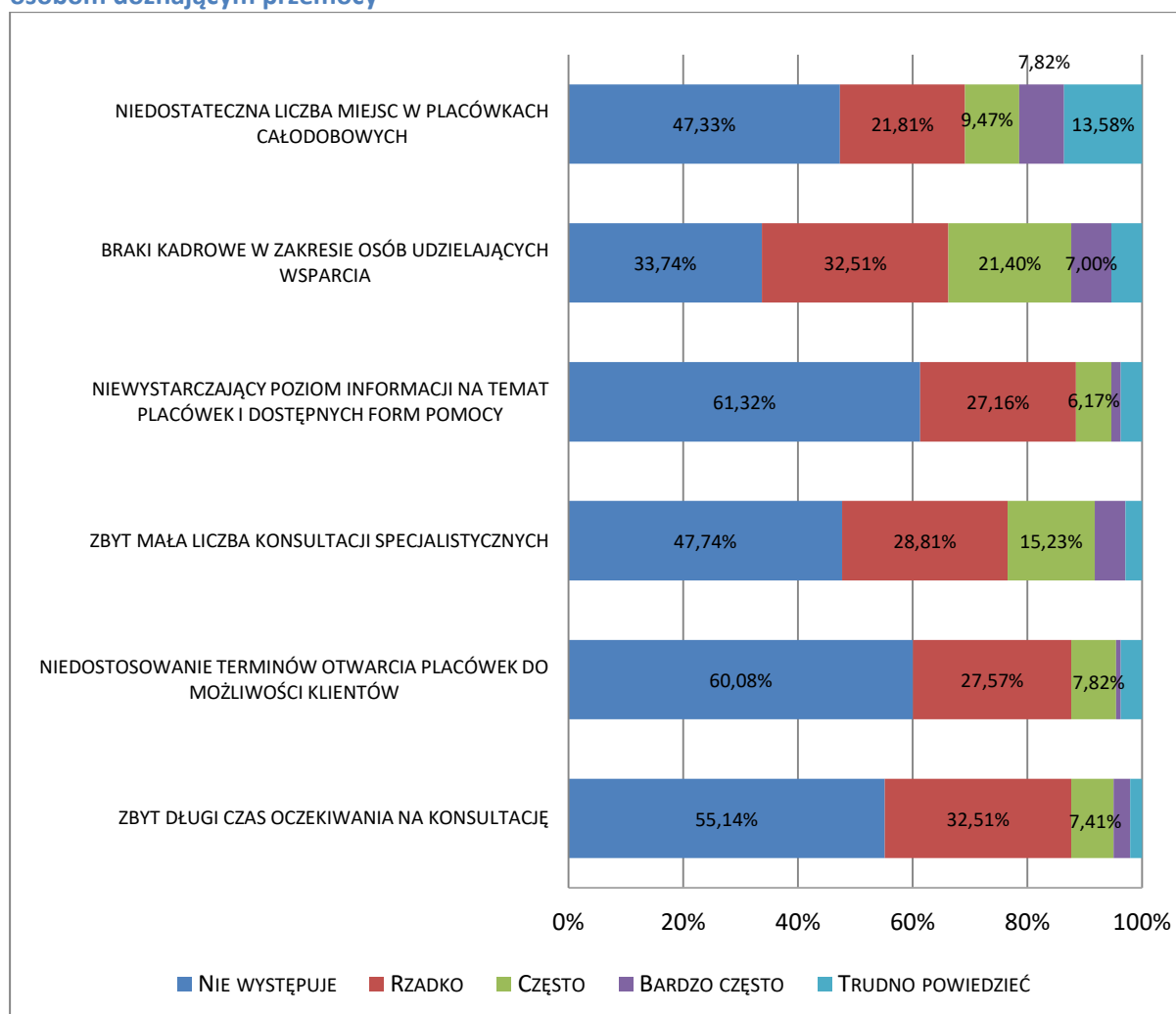
-Informacje są najbardziej dostępne w Internecie – osoby, chcące znaleźć materiał muszą mieć dostęp do Internetu oraz sprawnie się poruszać po sieci (nie są one łatwo dostępne). Z tej formy dostępu do informacji wykluczone są często osoby starsze oraz niepełnosprawne (strony często nie są dostosowane do ograniczeń związanych z niepełnosprawnością). Obecnie niewiele jest działań na rzecz zwiększenia dostępności informacji oraz świadomości dot. przemocy. Realizowane są np. Tygodnie pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem, podczas których dyżurują specjaliści jednak tego typu akcje są mało rozreklamowane.

-Czynnikiem wpływającym na skuteczność form pomocy jest zaangażowanie i kwalifikacje specjalistów udzielających pomocy, Pomocy często udzielają Organizacje Pozarządowe ze środków z różnych projektów, w których np. brak funduszy na administrację organizacji – wtedy specjaliści np. psychologowie, kosztem klientów, zajmują się innymi zadaniami a nie skupiają się na kliencie. Czynnikiem czasu i formy toczenia się sprawy w sądzie lub na prokuraturze – często osoby stosujące przemoc dostają wyrok w zawieszeniu i wracają do mieszkania, w którym zamieszkuje osoba, która doświadcza przemocy, sprawy trwają bardzo długo, podejście sędziów, policjant oraz prokuratorów do osób doświadczających przemocy często jest nieodpowiednia, pozbawiona wiedzy dot. mechanizmów przemocy.

Źródło: Panel ekspertów

W trakcie badań respondenci zostali poproszeni o wskazanie stopnia, w jakim w reprezentowanych przez nich placówkach występują bariery utrudniające lub uniemożliwiające udzielanie oczekiwanych form pomocy. Respondenci wskazali, że najrzadszą występującą barierą jest niewystarczający poziom informacji na temat placówek i dostępnych form pomocy – blisko 90% respondentów wskazało, że problem ten występuje rzadko bądź wcale. Niemal tyle samo osób zaprzeczyło, że barierę stanowi czas oczekiwania na konsultację. Za najbardziej istotną barierę badani uznali braki kadrowe w zakresie osób udzielających wsparcia oraz zbyt małą liczbę konsultacji specjalistycznych (odpowiednio 28,40% i 20,5% dla sum odpowiedzi „często” i „bardzo często”).

Wykres 61 Stopień występowania barier utrudniających lub uniemożliwiających udzielanie oczekiwanych form pomocy w opinii przedstawicieli kadry zarządzającej instytucji udzielających pomocy osobom doznającym przemocy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań CATI i CAWI z przedstawicielami kadry zarządzającej instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy

Niewiele ponad 70% ankietowanych podkreśliło, że poza wymienionymi barierami w poprzednim pytaniu, nie występują inne bariery istotne dla efektywności pomocy udzielanej osobom doznającym przemocy. W przypadku blisko 30% respondentów wymienione zostały takie „inne bariery” jak:

- niedofinansowanie placówki (utrzymanie ośrodka i płace specjalistów);
- utrudniona współpraca z placówkami typu policja, prokuratura, sąd itp.;
- fluktuacja kadry z powodu niskiego wynagrodzenia;
- odległość od miejsc zamieszkania osób doznających przemocy;
- bariery architektoniczne;
- długie procedury finansowe.

Case study

W celu lepszego zrozumienia problemów i potrzeb osób doznających przemocy, przeprowadzone zostały indywidualne studia przypadku. Jednak ze względu na wrażliwość i szczegółowość danych, wszystkie wyniki zostały zanonimizowane.

Informacje na temat osoby doznającej przemocy

Osobami doznającymi przemocy, były kobiety w wieku od 26 lat do 59 lat, z wykształceniem średnim lub zawodowym. Osoby, które wzięły udział w badaniu mieszkają w miastach, od 30 tys. mieszkańców do 500 tys. mieszkańców. Sprawcami przemocy są ich mężowie i/lub dzieci i/lub ojcowie. Tylko jedna uczestniczka badania potwierdziła, że w jej przypadku wszczęto procedurę „Niebieskie Karty”. Dwie spośród trzech respondentek są osobami pracującymi, jednak wszystkie oceniły swoją sytuację ekonomiczną jako niską lub średnią.

Informacje na temat sprawcy przemocy

Analizując informacje na temat sprawców przemocy, należy podkreślić że w każdym przypadku byli to mężczyźni z wykształceniem zawodowym, w wieku od 19-61 lat. Aktywność zawodowa dwóch sprawców przemocy określona została jak czynna, a ich sytuacja ekonomiczna została określona jako średnia lub bardzo dobra. Żaden sprawca przemocy nie posiada stwierdzonej niepełnosprawności.

Informacje na temat form przemocy zastosowanych wobec osoby doznającej przemocy

Wszystkie osoby biorące udział w badaniu jednoznacznie stwierdziły, że doznają lub doznawały fizycznej, psychicznej i ekonomicznej formy przemocy.

Pierwszy kontakt osoby doznającej przemocy z instytucją realizującą wsparcie

W przypadku pierwszego kontaktu z instytucją realizującą wsparcie, odpowiedzi respondentek przedstawiały się następująco: poradnia psychiatryczna, osoba spokrewniona, ośrodek pomocy społecznej. Kobiety uczestniczące w badaniu potwierdziły, że to dzięki instytucjom i/lub organizacją pozarządowym odzyskały pewność siebie i zaufanie do innych ludzi. To przede wszystkim osoby spokrewnione zachęciły osoby pokrzywdzone do zgłoszenia się o pomoc. W innym przypadku, był to psychiatra lub ośrodek pomocy.

Realizowane działania pomocowe

Osoby uczestniczące w badaniu wskazały szerokie działania pomocowe, które zostały zastosowane w przypadku ich problemu. Respondentki wskazały przede wszystkim na pomoc psychologiczną, prawną i finansową. Osoby doznające przemocy wskazywały także na interwencje Policji i pomoc pracownika ośrodka oraz wsparcie osób z grupy zamkniętej z podobnymi problemami. O procedurze „Niebieskie Karty” jedna z pokrzywdzonych dowiedziała się właśnie po interwencji policji. Mechanizm interwencji opisany został jako ukierunkowanie na pomoc psychologiczną indywidualną, a także terapię grupową dla osób doznających przemocy psychiatrycznej. W innym przypadku to przede wszystkim pomoc psychologa, który rzeczywiście zrozumiał problem osoby pokrzywdzonej. Dzięki temu, respondentka otwierała się z problemem i potrafiła rozpocząć inne działania w celu zakończenia stosowania przemocy. Wszystkie respondentki wskazywały, że najważniejsze jest odbudowanie zaufania oraz przekonanie, że można liczyć na wsparcie innych osób.

Opis problemów, na jakie napotkała osoba doznająca przemocy podczas korzystania ze wsparcia

Wszystkie osoby uczestniczące w badaniu bardzo wysoko oceniły zasoby instytucji wspierających/udzielających pomocy osobom doznającym przemocy, przede wszystkim poradni psychologicznych i organizacji pozarządowych. Nieco inaczej ocenieni zostali pracownicy ośrodków pomocy społecznej, ponieważ respondentki wskazywały na brak indywidualnego podejścia do osób doznających przemocy oraz brak zrozumienia dla swoich podopiecznych. Podobnie ocenione zostały kompetencje osób udzielających wsparcia. W przypadku poradni psychologicznych i organizacji pozarządowych, podkreślano delikatność, wrażliwość na problem oraz umiejętność budowania zaufania, co w konsekwencji przełożyło się na otwarcie osób poszkodowanych.

Efekty zrealizowanego wsparcia

Respondentki potwierdziły, że na skutek zrealizowanego wsparcia ich sytuacja uległa poprawie. Największa zmiana zaszła w sposobie myślenia, postrzegania siebie i poczucia własnej wartości. Dzięki uzyskanej pomocy, respondentki odważyły się podjąć kolejne kroki w celu zakończenia problemu przemocy oraz w realizacji własnych planów. Najważniejszym krokiem było rozstanie ze sprawcą i umiejętność stworzenia granicy. Pomoc psychologiczna wpłynęła na wypracowanie takich postaw jak: asertywność, otwartość, zaufanie, zrozumienie, umie-

jętność mówienia o problemie. Wszystkie działania wpłynęły na poprawę jakości życia i warunków materialnych.

Analiza SWOT

W poniższej tabeli przedstawiona została szczegółowa analiza SWOT ogólnopolskiej infrastruktury wsparcia dla osób doznających przemocy oraz stosowanych form pomocy.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> – Duża liczba i różnorodność placówek wspierających osoby doznające przemocy, w szczególności w większych ośrodkach miejskich; – Różnorodność form oferowanej pomocy; – Wzrost zaufania osób doznających przemocy do instytucji wspierających; – Pozytywne oddziaływanie procedury „Niebieskie Karty” na życie osób doznających przemocy; – Dostępność informacji na temat oferowanych form pomocy dla osób doznających przemocy; – Indywidualne podejście do każdej osoby doznającej przemocy; – Zwiększająca się liczba programów i projektów pomocowych; – Możliwość wykorzystania różnorodnych kanałów informacyjnych; – Realizowanie działań interwencyjnych i profilaktycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – Słabo rozwinięta infrastruktura wsparcia dla osób doznających przemocy w małych miejscowościach i na obszarach wiejskich; – Mniejsze zaufanie do instytucji samorządowych świadczących pomoc niż do organizacji pozarządowych; – Ukrywanie problemu w miejscu zamieszkania – Niechęć osób doznających przemocy do zgłaszania problemu; – Niewielka liczba mieszkań chronionych; – Niewystarczająca liczba miejsc noclegowych; – Zbyt długi czas oczekiwania na niektóre formy pomocy, np. pomoc prawną; – Braki kadrowe, czasowe i finansowe w instytucjach wspierających osoby doznające przemocy; – Negatywne nastawienie osób doznających przemocy do zmiany swojej sytuacji życiowej.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> – Zwiększająca się liczba placówek i zasobów instytucji wspierających osoby doznające przemocy; – Wzrost skuteczności i poziomu pomocy osobom doznającym przemocy; – Nastawienie instytucji wspierających na osiągnięcie długofalowych celów; – Potencjał instytucji wspierających osoby doznające przemocy; – Rosnące zaufanie do instytucji wspierających osoby doznające przemocy; – Wzrost świadomości społecznej związanej z koniecznością informowania o każdym przypadku przemocy; – Możliwość realizowania współpracy międzyinstytucjonalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> – Niewystarczające zaangażowanie wszystkich przedstawicieli instytucji w rozwiązywanie problemów; – Obciążenie emocjonalne osób doznających przemocy; – Niejasne procedury prawne; – Negatywne przykłady pracy służb pomocowych w środkach masowego przekazu; – Długi okres czasu, w jakim osoby doznające przemocy potrzebują wsparcia; – Powszechność zjawiska, która wpływa na brak postrzegania w kategoriach problemu; – Wykluczenie społeczne osób doznających przemocy; – Powrót osób doznających przemocy do sprawców przemocy; – Niewielka motywacja sprawców przemocy do uczestniczenia w programach pomocowych (np. w programach oddziaływań korekcyjno-educacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie).

Wnioski

Wniosek 1

Badania pokazały, że istnieje duża liczba oraz różnorodność placówek wspierających osoby doznające przemocy. Liczba placówek występujących w danej miejscowości jest skorelowana z jej wielkością – im większa miejscowość, tym większa dostępność placówek wsparcia. Największą dostępnością charakteryzują się punkty konsultacyjne dla osób doznających przemocy, stanowią one blisko 2/3 infrastruktury wsparcia na terenie całego kraju. Dużą dostępnością cieszą się również ośrodki interwencji kryzysowej. Prócz tego funkcjonują Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie, ośrodki wsparcia oraz domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Należy wskazać, że osoby doznające przemocy chętnie korzystają z usług oferowanych przez wszystkie wymienione placówki i wysoko oceniają zasadność oraz skuteczność ich funkcjonowania.

Wniosek 2

Pomoc oferowana przez placówki wspierające osoby doznające przemocy jest różnorodna i odpowiada potrzebom większości badanych osób. Zdaniem badanych dostosowana jest do indywidualnych potrzeb osoby doznającej przemocy oraz zależna od rodzaju przemocy, jakiego dana osoba doświadczyła. Oferowana pomoc obejmuje zarówno potrzeby pierwszego rzędu, tj. schronienie i pomoc materialną, jak również pomoc psychologiczną czy prawną oraz doradztwo zawodowe. Daje to osobom doznającym przemocy możliwość wyboru formy wsparcia, z której zamierzają skorzystać, a w efekcie – duży stopień indywidualizacji form pomocy. W najmniejszym stopniu badani skorzystali z poradnictwa zawodowego oraz medycznego. Osoby doznające przemocy wskazały, że w przypadku zaistnienia przemocy domowej, niezależnie od rodzaju przemocy, kluczową potrzebą jest zapewnienie osobie doznającej przemocy pomocy psychologicznej – wskazało tak blisko 80% respondentów. Podobna liczba badanych zwróciła uwagę na konieczność odizolowania sprawcy przemocy od osoby doznającej tejże przemocy. Badani w małym stopniu korzystali z pomocy finansowej, jednak wskazywali, że skorzystali z pomocy rzeczowej (np. żywność, odzież). Niski był również stopień korzystania z miejsc noclegowych, jednak respondenci wskazali, że w przypadku zaistnienia takiej potrzeby w pierwszej kolejności korzystali z pomocy rodziny bądź znajomych; dopiero, gdy to było niemożliwe, decydowali się na skorzystanie z miejsca noclegowego oferowanego przez instytucję.

Wniosek 3

Należy zauważyć tendencję wzrostową dotyczącą poziomu zaufania osób doznających przemocy do instytucji oferujących wsparcie. Wzrost zaufania może być następstwem skuteczności procedury „Niebieskie Karty” oraz wysokim stopniem profesjonalizmu i różnorodnością pomocy, czym cechują się instytucje udzielające wsparcia osobom doznającym przemocy.

Wniosek 4

Jak pokazują badania, do roku 2014 wzrastała liczba osób, wobec których wszczęto procedurę „Niebieskie Karty”. Świadczyć to może o wzroście poziomu zaufania osób doznających przemocy do instytucji oferujących wsparcie. Jednocześnie osoby doznające przemocy deklarują pozytywne oddziaływanie procedury na ich sytuację. Świadczy to o skuteczności obowiązujących rozwiązań i ich dostosowaniu do potrzeb osób doznających przemocy. Wskazano na potrzebę modyfikacji tj. uproszczenia formularzy „Niebieska Karta”, bowiem obecnie są one dość obszerne, a ich wypełnienie jest czasochłonne.

Wniosek 5

Informacje dotyczące oferowanych form pomocy dla osób doznających przemocy są dostępne w dużym stopniu. Badani wskazywali, że informacje takie pozyskiwali z różnych źródeł: zarówno od znajomych, współpracowników i rodziny, jak również od funkcjonariuszy Policji czy pracowników socjalnych. Wskazywali także, że bardzo często informacje znajdowali samodzielnie: przy pomocy internetu, prasy bądź telewizji. Należy zwrócić uwagę na wysoki poziom profesjonalizmu funkcjonariuszy Policji, pracowników socjalnych i innych osób współpracujących z instytucjami wchodzącymi w skład systemu przeciwdziałania przemocy oraz ich merytoryczne przygotowanie do wsparcia osób, wobec których podejrzewają występowanie przemocy.

Wniosek 6

Mnogość form pomocy pozwala na przyjęcie przez pracowników instytucji oferujących wsparcie indywidualnego podejścia do każdej osoby doznającej przemocy. W zależności od stanu fizycznego oraz psychicznego osoby doznającej przemocy oraz od jej preferencji, jest jej udzielana pomoc w konkretnej formie. Duża różnorodność form pomocy powoduje,

że osoby, które wcześniej niechętnie korzystały z pomocy, coraz częściej przekonują się do zasadności skorzystania ze wsparcia w celu zmiany swojej sytuacji życiowej. Dużą rolę w indywidualizacji wsparcia zapewnia poradnictwo psychologiczne i wsparcie socjoterapeutyczne, które pozwala na zdiagnozowanie sytuacji osoby doznającej przemocy oraz jej przekonanie do skorzystania z oferowanego wsparcia.

Wniosek 7

Zwiększająca się liczba projektów i programów pomocowych pozwala na dotarcie z informacją na temat oferowanego wsparcia do osób, które z uwagi np. na oddalenie od placówki oferującej wsparcie nie wyrażały dotychczas chęci skorzystania z pomocy. Należy również zwrócić uwagę, że ww. programy i projekty wiążą się ze stałym poszerzaniem dostępności form pomocy.

Wniosek 8

Respondenci wskazywali, że informacja o formach wsparcia dla osób doznających przemocy jest dostępna poprzez różne kanały informacyjne, zaś jej treść jest dostosowana do potrzeb odbiorcy (np. dzieci, osób z niepełnosprawnościami). Wskazywano, że informacja jest dostępna za pomocą mediów tradycyjnych (prasa, radio, telewizja), jak również przez internet. Respondenci wskazywali, że informację taką można uzyskać również dzięki bilbordom, plakatom oraz ulotkom. Taka różnorodność kanałów komunikacji pozwala na uzyskanie informacji przez szerokie grono odbiorców (np. przez osoby w podeszłym wieku, które często nie korzystają z internetu).

Wniosek 9

Eksperti stwierdzili, że potrzebna jest kolejna duża i spójna kampania informacyjna, najlepiej wykorzystująca znane osoby. Ponadto, kampania nie może ograniczać się do Internetu, gdyż znaczna część osób doznających przemocy nie ma do niego dostępu. W trakcie wywiadów zauważono szeroki zakres informacji dotychczas udostępnianych w Internecie, lecz stwierdzono, że dostęp do nich jest utrudniony. Trzeba także wspomnieć, że kampanie informacyjne dotyczące problemu przemocy były już realizowane (ostatnia w początkach 2017 r.), jednak tematyka przeciwdziałania zjawisku przemocy powinna stanowić element stale obecny w mediach, zarówno tradycyjnych, jak również nowoczesnych.

Największe nasilenie zjawiska przemocy występuje na wsiach. W miastach odsetek takich sytuacji rozłożony jest w miarę równomiernie, niezależnie od wielkości miejscowości. Powyższe znalazło potwierdzenie w badaniach, zgodnie z którymi największy odsetek osób doświadczających przemocy zamieszkuje na wsi (blisko 25%), zaś wskaźnik w miastach, niezależnie od ich wielkości, jest w miarę jednolity i wynosi około 15-17%.

Wniosek 10

Badania pokazały, że dużą rolę w przeciwdziałaniu przemocy odgrywają działania profilaktyczne (edukacyjne, informacyjno-promocyjne) oraz interwencyjne. Zastugą działań profilaktycznych jest przede wszystkim zwracanie uwagi potencjalnych świadków przemocy, jej sprawców oraz osób jej doświadczających na problem przemocy oraz wskazywanie możliwości uzyskania pomocy. W przypadku działań interwencyjnych możliwe jest dotarcie do osób doświadczających przemocy oraz przeciwdziałanie występowaniu przemocy na dość wczesnym etapie jej występowania. Dzięki działaniom interwencyjnym oraz profilaktycznym, polegającym na zwracaniu uwagi pracowników służb (lekarzy, funkcjonariuszy Policji itp.) na czynniki mogące wskazywać na występowanie przemocy, możliwe jest udzielenie osobie doświadczającej przemocy szybkiej i profesjonalnej pomocy, bez narażania jej na skutki długotrwałego narażenia na przemoc.

Wniosek 11

Udział sprawców przemocy w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc kształtuje się na podobnym poziomie, co jeszcze kilka lat temu. Na uwagę zasługuje jednak wysoki odsetek sprawców przemocy, którzy po przystąpieniu do programu kończą go oraz niski odsetek osób stosujących przemoc, które po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego powróciły do zachowań polegających na stosowaniu przemocy.

Spis tabel

Tabela 1 Podział zadań dotyczących przeciwdziałania przemocy pomiędzy jednostki samorządu terytorialnego i administrację rządową w województwie	18
Tabela 2 Dane dotyczące skali przemocy w Polsce w podziale na województwa w 2016 r....	37

Spis map

Mapa 1 Liczba punktów konsultacyjnych w poszczególnych województwach w 2016 r.	31
Mapa 2 Liczba ośrodków interwencji kryzysowej w poszczególnych województwach w 2016 r.	32
Mapa 3 Liczba ośrodków wsparcia w poszczególnych województwach w 2016 r.	33
Mapa 4 Liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w poszczególnych województwach w 2016 r.	34
Mapa 5 Liczba Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w poszczególnych województwach wraz z liczbą osób korzystających z ich usług w 2016 r.	36

Spis wykresów

Wykres 1 Odsetek osób doznających przemocy, wobec których wszczęto procedurę "Niebieskie Karty"	22
Wykres 2 Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta - A” w latach 2012-2016.....	23
Wykres 3 Adekwatność procedury "Niebieskie Karty" do potrzeb osób doznających przemocy	24
Wykres 4 Instytucje udzielające wsparcia osobom doznającym przemocy domowej	28
Wykres 5 Udział poszczególnych instytucji udzielających pomocy osobom doznającym przemocy w ogólnej liczbie instytucji udzielających tego typu pomocy.....	30
Wykres 6 Liczba punktów konsultacyjnych w poszczególnych województwach w 2016 roku	31
Wykres 7 Liczba ośrodków interwencji kryzysowej w podziale na województwa	32
Wykres 8 Liczb ośrodków wsparcia w poszczególnych województwach	33
Wykres 9 Liczba domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży w poszczególnych województwach w 2016 r.	34

Wykres 10 Liczba osób korzystających we wsparcia Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w podziale na województwa w 2016 r.....	35
Wykres 11 Liczba Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w poszczególnych województwach w 2016 r.	36
Wykres 12 Osoby doznające przemocy w podziale na płeć.....	40
Wykres 13 Osoby doznające przemocy w podziale na grupy wiekowe.....	41
Wykres 14 Osoby doznające przemocy w podziale na miejsce zamieszkania.....	42
Wykres 15 Wykształcenie osób doznających przemocy	43
Wykres 16 Status zawodowy osób doznających przemocy	44
Wykres 17 Rodzaj przemocy stosowanej wobec osób jej doznających.....	46
Wykres 18 Odsetek osób doznających przemocy deklarująca posiadanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności	50
Wykres 19 Częstotliwość występowania objawów psychosomatycznych wśród osób doświadczających przemocy	50
Wykres 20 Psychologiczne konsekwencje doświadczania przemocy (1 – „zdecydowanie się nie zgadzam”, 4 – „zdecydowanie się zgadzam”)	51
Wykres 21 Ocena dostępności informacji na temat oferowanych form pomocy dla osób doznających przemocy	54
Wykres 22 Źródła wiedzy o możliwości skorzystania ze wsparcia dla osób doznających przemocy.....	56
Wykres 23 Ocena dostępności form pomocy dla osób doznających przemocy przez te osoby	57
Wykres 24 Ocena dostępności form pomocy dla osób doznających przemocy przez pracowników instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy.....	58
Wykres 25 Ocena dostępności form pomocy dla osób doznających przemocy przez kadre zarządzającą instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy	59
Wykres 26 Ocena dostępności poszczególnych form przeciwdziałania przemocy i pomocy dla osób doznających przemocy	61
Wykres 27 Częstotliwość udzielania przez pracowników instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy pomocy w uzyskaniu mieszkania dla osoby, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu.....	62

Wykres 28 Efektywność udzielania przez instytucje realizujące wsparcie na rzecz osób doznających przemocy pomocy w uzyskaniu mieszkania dla osoby, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu w ocenie kadry zarządzającej instytucji.....	62
Wykres 29 Częstotliwość udzielania przez instytucje realizujące wsparcie na rzecz osób doznających przemocy ochrony przed dalszym krzywdzeniem poprzez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystanie ze wspólnie zajmowanego mieszkania oraz zakaz kontaktowania się i zbliżania do osoby pokrzywdzonej	63
Wykres 30 Stopień zadowolenia osób doznających przemocy z oferowanych form pomocy	64
Wykres 31 Ocena zapotrzebowania na poszczególne formy przeciwdziałania przemocy według pracowników instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy	65
Wykres 32 Stopień dostosowania formy pomocy dla osób doznających przemocy do potrzeb osób niepełnosprawnych	66
Wykres 33 Ocena przez kadrę zarządzającą i pracowników instytucji realizujących wsparcie na rzecz osób doznających przemocy procedury „Niebieskie Karty”	68
Wykres 34 Współpraca pomiędzy instytucjami przy realizacji działań na rzecz osób doznających przemocy	69
Wykres 35 Liczba pracowników instytucji udzielających wsparcie na rzecz osób doznających przemocy w stosunku do potrzeb	69
Wykres 36 Rodzaj instytucji i formy pomocy, z jakich skorzystały osoby doznające przemocy	70
Wykres 37 Usługi oferowane przez instytucje udzielające wsparcia osobom doznającym przemocy.....	71
Wykres 38 Stopień popularności poszczególnych form pomocy wśród osób doznających przemocy.....	72
Wykres 39 Odsetek osób doznających przemocy, korzystających z możliwości zakwaterowania (noclegu) w instytucji oferującej wsparcie	73
Wykres 40 Terytorialny zasięg oddziaływania badanych instytucji w zakresie przeciwdziałania przemocy.....	75
Wykres 41 Ocena dostępności form pomocy dla osób doznających przemocy przez osoby doznające przemocy.....	75

Wykres 42 Ocena zasobów infrastrukturalnych w zakresie instytucji wsparcia osób doznających przemocy przez pracowników i kadrę zarządzającą tych instytucji	76
Wykres 43 Ocena zakresu oferowanych przez form pomocy, w zakresie poszczególnych rodzajów przemocy w ocenie pracowników instytucji oferujących wsparcie osobom doznającym przemocy.....	78
Wykres 44 Ocena zakresu oferowanych przez form pomocy, w zakresie poszczególnych rodzajów przemocy w ocenie kadrę zarządzającą instytucji oferujących wsparcie osobom doznającym przemocy.....	79
Wykres 45 Ocena zapotrzebowania na poszczególne formy przeciwdziałania przemocy przez kadrę zarządzającą instytucji udzielających pomocy osobom doświadczającym przemocy ...	80
Wykres 46 Ocena użyteczności na poszczególne formy przeciwdziałania przemocy przez kadrę zarządzającą instytucji udzielających pomocy osobom doświadczającym przemocy ...	81
Wykres 47 Formy przeciwdziałania przemocy, które obecnie są rzadko stosowane lub nie są stosowane wcale, a zdaniem respondentów są potrzebne	82
Wykres 48 Potrzeby uznane przez osoby doznające przemocy, za konieczne do zaspokojenia w pierwszej kolejności.....	83
Wykres 49 Które formy pomocy są najskuteczniejsze w przypadku przemocy fizycznej?	84
Wykres 50 Które formy pomocy są najskuteczniejsze w przypadku przemocy psychicznej? .	84
Wykres 51 Które formy pomocy są najskuteczniejsze w przypadku przemocy seksualnej? ...	84
Wykres 52 Które formy pomocy są najskuteczniejsze w przypadku przemocy ekonomicznej?	84
Wykres 53 Ocena przez osoby doznające przemocy stopnia wystarczalności otrzymanego wsparcia.....	85
Wykres 54 Ocena przez osoby doznające przemocy skuteczności form pomocy, z których korzystały.....	89
Wykres 55 Ocena trafności prowadzonych przez pracowników instytucji udzielających wsparcie osobom doznającym przemocy działań w kontekście potrzeb grup docelowych....	90
Wykres 56 Ocena trafności prowadzonych przez kadrę zarządzającą instytucji udzielających wsparcie osobom doznającym przemocy działań w kontekście potrzeb grup docelowych....	91
Wykres 57 Ocena przez osoby doznające przemocy skuteczności form pomocy ogółem	93
Wykres 58 Ocena przez pracowników instytucji udzielających pomocy osobom doznającym przemocy skuteczności form pomocy ogółem.....	93

Wykres 59 Ocena przez osoby doznające przemocy skuteczności form pomocy ogółem	94
Wykres 60 Posiadanie przez przedstawicieli kadry zarządzającej propozycji dotyczących działania i funkcjonowania instytucji wspierających osoby doznające przemocy w zakresie efektywności prowadzonych działań oraz systemu wsparcia w ramach polityki regionalnej i krajowej.....	96
Wykres 61 Stopień występowania barier utrudniających lub uniemożliwiających udzielanie oczekiwanych form pomocy w opinii przedstawicieli kadry zarządzającej instytucji udzielających pomocy osobom doznającym przemocy	100

Załącznik – panel ekspertów

Panel ekspertów to technika podobna do grup fokusowych, czyli ustrukturalizowanych i moderowanych dyskusji zogniskowanych na konkretnym zagadnieniu. Uczestniczyli w nim eksperci, czyli osoby posiadające cenną wiedzę w danej dziedzinie. Przed realizacją badania, ekspertom zostały przekazane wyniki badań desk research, CAWI wspomagane CATI, IDI oraz case study. W spotkaniu uczestniczyli specjaliści z zakresu udzielania wsparcia osobom doświadczającym przemocy.

Zdaniem ekspertów, w dużych miastach dostęp do pomocy dla osób doświadczających przemocy, jest na bardzo wysokim poziomie. Trudnością jest wspieranie osób we wsiach i małych miastach. Wynika to zarówno z lokalizacji jednostek wspierających osoby doświadczające przemocy, jak i zupełnie innego nastawienia mieszkańców do problemu. W związku z tym, kolejne działania powinny być skierowane właśnie na osoby mieszkające w mniejszych miejscowościach lub wsiach. W pierwszej kolejności należy podejmować kroki mające na celu przełamania poczucia wstydu i uświadomienia osób doświadczających przemocy, że mogą skorzystać z pomocy.

-Dostęp do pomocy w dużych miastach jest idealny. Jeśli chcemy się skupić na miasteczkach i wsiach, to tam już jest tragicznie. Dostęp do pomocy jest bardzo, ale to bardzo ograniczony właściwie w każdym zakresie.

Źródło: Panel ekspertów

W przypadku analizy grup, które najczęściej korzystają ze wsparcia instytucjonalnego, eksperci wskazywali przede wszystkim na kobiety w wieku 30-50 lat, określające swoją sytuację ekonomiczną jako niską lub bardzo niską. Bardzo często osoby doświadczające przemocy mają problemy finansowe i mieszkają w mieszkaniach socjalnych/komunalnych, z niskim wykształceniem. Natomiast w przypadku mężczyzn, którzy znacznie rzadziej zgłaszają się do ośrodka lub innej jednostki wspierającej, są to osoby w wieku 40-50 lat, doświadczający przede wszystkim przemocy psychicznej. Brak aktywności zawodowej może sprzyjać izolacji społecznej osób doświadczających przemocy, a przez to przyczyniać się do braku wiedzy w zakresie możliwości skorzystania z pomocy. Zdaniem ekspertów, najczęściej ze wsparcia instytucjonalnego korzystają osoby doświadczające przemocy ze strony swojego partnera/męża/konkubenta. Jednak szczególną uwagę należy zwrócić także na osoby starsze, które coraz częściej zgłaszają się

do ośrodków, ze względu na doświadczenia przemocy ze strony swoich dorosłych dzieci. Kolejną dużą grupą osób doświadczających przemocy są dzieci, które doświadczają przemocy ze strony swoich rodziców lub opiekunów.

Grupy osób najczęściej korzystający ze wsparcia instytucjonalnego

- W ogromnej większości to kobiety są osobami, które korzystają z pomocy psychologicznej, prawnej. Mężczyźni to niewielki procent osób zgłaszających się z tego rodzaju problemem (do 5 % przypadków zgłaszających się).
- zazwyczaj są to osoby około 30-50 lat, które przyprowadzają również swoje dzieci, żeby również one skorzystały z pomocy psychologicznej.
- mężczyźni korzystający z pomocy, to osoby między 40, a 50 r.ż. i doświadczają zazwyczaj przemoc psychiczną.
- Do MOPR zgłaszają się głównie osoby z wykształceniem podstawowym, zawodowym bądź ponadgimnazjalnym. W mniejszym procencie są to osoby z wyższym wykształceniem (z mojego doświadczenia wynika, że takie osoby często korzystają z pomocy prywatnej, za którą płacą).
- osoby zgłaszające są bardzo często w złej sytuacji ekonomicznej, są to osoby niepracujące, bądź pracujące dorywczo.
- Osoby mające problemy finansowe mieszkają w mieszkaniach socjalnych/komunalnych i uciekają przed osobami stosującymi przemoc, np. do mieszkań chronionych lub hotelu interwencyjnego MOPR. Pomimo umowy najmu na osoby doświadczające przemocy, to one decydują się na opuszczenie lokalu. Jeśli są to osoby majątkowo zazwyczaj są w stanie wynająć sobie i dzieciom mieszkanie. Albo decydują się na prawne eksmitowanie OSP.
- Coraz częściej zgłaszają się osoby starsze, które doświadczają przemocy ze strony swoich dorosłych dzieci.
- Dużą grupą są też dzieci.

Źródło: Panel ekspertów

Zdaniem ekspertów, osoby dotknięte przemocą oczekują przede wszystkim pomocy psychologicznej, która powinna polegać na terapii, uczestniczeniu w grupach wsparcia. Osoby doświadczające przemocy oczekują także pomocy asystentów, którzy pomagają w realizacji podstawowych potrzeb, np. składaniu pism w sądzie, kontakty z kuratorami, pomoc w kontakcie z prokuraturą, wsparcie w trakcie rozpraw. Nie można zapomnieć także o pomocy finansowej na zaspokojenie podstawowych potrzeb (środków chemicznych, ubrań, rachunków, opłat) i pomocy prawnej (doradztwo prawne). W przypadku osób starszych, osoby doświadczające przemocy nie wiedzą gdzie mogą uzyskać taką pomoc. Dlatego bardzo ważnym aspektem jest wsparcie edukacyjne. Dodatkowo, mają problem z poruszaniem się i oczekują wsparcia w tym zakresie. W przypadku osób doświadczających przemocy fizycznej, potrzeby koncentrują się na pomocy medycznej i psychologicznej. Analizując potrzeby dzieci z rodzin, które doświadczają przemocy, potrzeby związane są z koniecznością wspierania finansowego, co pozwoli

na opłacenie wyjazdów wakacyjnych, ferii zimowych, zajęć pozalekcyjnych zgodnie z zainteresowaniami dzieci, kursów samoobrony, asertywności i poczucia własnej wartości.

Potrzeby osób dotkniętych przemocą społeczną

- osoby potrzebują pomocy finansowej na zaspokojenie podstawowych potrzeb, od środków chemicznych po ubrania, buty i zapłaceniu za rachunki i wynajem mieszkania (dobrą ofertę mają Ośrodki dla Osób Pokrzywdzonych Przystępstwem. Ośrodki te dysponują bardzo szeroką pomocą finansową i zaspokajają opisane wyżej potrzeby).
- pomoc prawna: (tworzenie pism, konsultowanie, ale przez przeszkolonych specjalistów rozumiejących rozterki ODP. Pisząc rozterki, mam na myśli sytuacji, kiedy ODP rezygnują z działań prawnych, są rozchwiane emocjonalnie i to wpływa na ich decyzje w kontekście prawnych działań).
- osoby starsze: są to zazwyczaj osoby, które nie wiedzą, że mogą uzyskać pomoc (problem z dostępem do informacji), mają problem z poruszaniem się lub mają problem, żeby wejść po wysokich schodach. (dostosowanie budynków).
- Pomoc prawna (nie tylko konsultacje ale rzeczywista pomoc przy pisaniu i składaniu wniosków, reprezentowanie w sądzie, prawnicy z różnych gałęzi prawa – komornicy, adwokaci, prokuratorzy – przygotowani do pracy z osobą doświadczającą przemocy).
- psychologiczna pomoc dla dzieci i młodzieży, grupy psychorozwojowe dla dzieci, opłacenie wyjazdów wakacyjnych, zimowych, kursy samoobrony, asertywności, wzmacniania poczucia własnej wartości (prowadzone przez specjalistów mające odpowiednie przygotowanie do pracy z dziećmi doświadczającymi przemocy), opłacenie korepetycji (dzieci te często mają problemy z nauką), zajęć pozalekcyjnych zgodnie z zainteresowaniami dzieci, punkty zaufania dla dzieci i młodzieży, gdzie mogą uzyskać wiedzę oraz pomoc, w tym również anonimowo,
- pomoc osobom niepełnosprawnym w zapewnieniu komfortowych warunków – np. tłumacz języka migowego, odpowiednie warunki techniczne w miejscu udzielanej pomocy

Źródło: Panel ekspertów

W przypadku oceny stosowanych form pomocy, uwaga ekspertów została skoncentrowana na pomocy psychologicznej i edukacyjnej, które są najskuteczniejszą formą pomocy. W przypadku pomocy psychologicznej, osoby doznające pomocy są w stanie zmienić swoje nastawienie i rozpocząć walkę o lepsze życie dla siebie lub swojej rodziny. Pomoc edukacyjna wpływa natomiast na lepsze zrozumienie problemu i poznanie możliwości skorzystania z różnych form pomocy. Skuteczną formą pomocy w pierwszym etapie jest także wsparcie finansowe. Wynika to z faktu, że osoby doznające przemocy bardzo często „mają trudną sytuację finansową i nie stać ich na zaspokojenie podstawowych potrzeb. Pomoc prawna, również została oceniona przez ekspertów, jako jeden z ważniejszych elementów wsparcia. Osoby doznające przemocy często mają niskie wykształcenie i samodzielnie nie są w stanie sobie poradzić z pisaniem pism, kontaktem z prokuraturą, itd.

Skuteczność form pomocy

- Wydaje się, że bez pomocy psychologicznej i wsparcia ODP nie będą miały siły, żeby zmierzyć się ze sobą.
- Bardzo potrzebna jest pomoc finansowa. Często [osoby] dosłownie uciekają z domów i nie mają nic.
- Najbardziej skuteczne są formy zawierające w sobie element edukacyjny.
- Najbardziej mierzalna jest pomoc prawna (napisanie wniosku, zawiadomienia), jednakże często sprawy związane z przemocą są umarzane lub czas trwania sprawy jest na tyle długi (2-3lata), że osoba doświadczająca przemocy jest wykończona sytuacją i wzrasta poczucie bezsensowności działań.
- Dużą efektywność ma pomoc psychologiczna, jednak ważne jest tu doświadczenie i kwalifikacje osoby udzielającej pomocy. Bez odpowiedniego wsparcia prawnego i psychologicznego często pomoc materialna jest nadużywana i mało skuteczna.

Źródło: Panel ekspertów

Dyskusja ekspertów dotyczyła także brakujących form pomocy dla osób doznających przemocy. Szczególna uwaga została zwrócona na niewielką liczbę programów edukacyjnych dla rodziców. Należy podejmować działania zwiększające dostępność do instytucji lub jednostek wspierających osoby doznające przemocy. Brakuje także pomocy skierowanej do dzieci i młodzieży. Przede wszystkim, nie rozpoznają oni, że doznają przemocy i nie mają wiedzy gdzie mogą zgłosić się z prośbą o pomoc. Zdaniem ekspertów, niewystarczająca jest także pomoc doradcy zawodowego i pracownika socjalnego. Pomimo, że pomoc jest ogólnie dostępna, to specjaliści nie dysponują czasem lub odpowiednimi kwalifikacjami, aby pomóc osobom doznającym przemocy. Szczególna uwaga powinna zostać zwrócona także na mężczyzn, którzy coraz częściej doznają przemocy ze strony swoich partnerek/ żon/ konkubin/dzieci. Nadal problem dotyczący przemocy wśród mężczyzn jest marginalizowany.

Brakujące formy pomocy

- Brakuje pieniędzy w początkowym etapie pracy.
- Brakuje programów edukacyjnych dla rodziców w szkołach.
- Pomoc kobietom dostarczającym pomocy jest coraz większa natomiast marginalizacji ulegają akty przemocy wobec mężczyzn (są nadal Tabu).
- Dostępność powinna być większa, a rodzaje przemocy powinny być przedstawiane już dorastającym dzieciom, często nie rozpoznajemy iż padamy ofiarami różnych form przemocy (np. ekonomicznej, psychicznej).
- Brakuje pomocy profesjonalnej dla dzieci i młodzieży, możliwości udzielania wsparcia w miejscu zamieszkania, brakuje pomocy doradcy zawodowego oraz pracownika socjalnego (mimo iż jest osoba ogólnie dostępna to zazwyczaj nie ma ona czasu, kwalifikacji aby w realny sposób pomóc osobie doświadczającej przemocy). Zazwyczaj dzieci nie mają do kogo się zgłosić w sytuacji trudnej.

Źródło: Panel ekspertów

Dyskusja dotycząca grup docelowych, które nie są wystarczająco uwzględnione w obecnym systemie przeciwdziałania przemocy skoncentrowała się na dwóch aspektach: osobach doznających przemocy oraz osobach stosujących przemoc. W przypadku osób doznających przemocy, uwagę należy zwrócić na grupę osób niepełnosprawnych i starszych. Mają oni problemy z poruszaniem się, a bariery architektoniczne mogą wpływać na niechęć do zgłaszania swoich problemów. Kolejną grupą są dzieci – zdaniem ekspertów brakuje specjalistów, którzy mogą wspierać tę grupę docelową. Wynika to z faktu, że w przypadku dzieci należy podjąć inne środki zaradcze i skoncentrować się przede wszystkim na pomocy psychologicznej. Bardzo dużą grupą wymagającą wsparcia są osoby doznające przemocy w małych miejscowościach. Kwestie przemocy są tam traktowane jako nieistotne lub wstydlive. Brakuje edukacji dotyczących form przemocy. Natomiast w przypadku osób stosujących przemoc, brakuje profesjonalnych działań, które w odpowiedni sposób będą oddziaływać na tę grupę. Takimi środkami dysponuje przede wszystkim policja i prokuratura, które mogą odizolować sprawcę przemocy (np. przez nakaz opuszczenia miejsca zamieszkania, zakaz zbliżania). Niewystarczający jest też element edukacji. Bardzo często przemoc traktowana jest jako znęcanie fizyczne. W innych przypadkach osoby stosujące przemoc mogą sobie nie zdawać sprawy, że ich czyny są karalne.

Grupy docelowe, które nie są wystarczająco uwzględnione w obecnym systemie przeciwdziałania przemocy

- Osoby z niepełnosprawnościami (bariery architektoniczne i wiedza z zakresu niepełnosprawności i potrzeb tych osób wśród osób pomagających).
- (...) dzieci (brak specjalistów).
- Osoby z małych miejscowości, wsi – problem z dotarciem do pomocy (finanse, brak środków komunikacji).
- W małych miejscowościach i na wioskach kwestie dot. przemocy często traktowane są jako tematy tabu lub obalane są przez kościół (wg. Którego kobieta jest podległa mężczyźnie a dzieci mają być posłuszne. W przeciwnym razie zasługują na karę, w tym fizyczną), brakuje edukacji dot. form przemocy – że zaniedbanie to też przemoc.
- W systemie przeciwdziałania przemocy zbyt mało przestrzeni poświęconej jest osobom stosującym przemoc.
- W obecnym systemie przeciwdziałania przemocy nie są uwzględnione osoby starsze, które doświadczają przemocy ze strony swoich dorosłych dzieci.

Źródło: Panel ekspertów

Zdaniem ekspertów, dostępność informacji na temat przemocy jest dużo większa niż miało to miejsce 10 lat temu. Najwięcej informacji można znaleźć w Internecie, jednak poza tym

dostępność została oceniona jako średnia. Osoby starsze i z niepełnosprawnościami rzadziej korzystają z Internetu, niż osoby młode, co powoduje, że dostępność takich danych dla tych osób jest ograniczona. Co prawda realizowane są kampanie reklamowe, drukowane ulotki, jednak nie jest to wystarczające. Należy podejmować współpracę z organizacjami pozarządowymi, ośrodkami zdrowia, szpitalami, księżmi, szkołami. Ważne jest podjęcie spójnej kampanii informacyjnej, która pozwoli na dotarcie do wszystkich osób potrzebujących, za pomocą wszystkich dostępnych środków masowego przekazu. Ciekawym pomysłem jest także rozszerzenie tzw. tygodni pomocy, które polegają na dyżurowaniu specjalistów, które pomagają osobom pokrzywdzonym i kierują do odpowiednich placówek/ organizacji.

Dostępność informacji na temat form pomocy

- W Internecie jest bardzo dobrze. Poza siecią jest mało informacji.
- Dobrze byłoby współpracować z ośrodkami zdrowia, szpitalami, SORami, księżmi, szkołami – w kontekście rozdawania ulotek, zostawiania tych ulotek w przestrzeni danych miejsc bądź przekazywania informacji ustnie.
- Dostępność informacji o pomocy jest większa niż ok. 10l temu, nadal brakuje jednak jednej, spójnej kampanii informacyjnej we wszystkich dostępnych mediach.
- Informacje są najbardziej dostępne w Internecie (...). Z tej formy dostępu do informacji wykluczone są często osoby starsze oraz niepełnosprawne (strony często nie są dostosowane do ograniczeń związanych z niepełnosprawnością).
- Obecnie niewiele jest działań na rzecz zwiększenia dostępności informacji oraz świadomości dot. przemocy. Realizowane są np. Tygodnie pomocy dla osób pokrzywdzonych przestępstwem, podczas których dyżurują specjaliści jednak tego typu akcje są mało rozreklamowane.

Źródło: Panel ekspertów

Jednak w zakresie działań jakie są realizowane w zakresie zwiększenia dostępności informacji na temat form pomocy, a także zwiększenia świadomości społecznej odnośnie zjawiska przemocy, należy wymienić przede wszystkim kampanie reklamowe ze znanymi osobami, kampanie Białej Wstążki. Brakuje jednak działań informacyjnych skierowanych do osób nie korzystających z pomocy ośrodków pomocy społecznej. Należy zwrócić uwagę na konieczność realizacji kampanii informujących o formach pomocy i skierowanych do mieszkańców małych miejscowości.

Działania realizowane w zakresie zwiększenia dostępności informacji na temat form pomocy, a także zwiększenia świadomości społecznej odnośnie do zjawiska przemocy

- Kampanie, np. kampania Białej Wstążki (kilka dni w grudniu każdego roku).
- Osoby pracujące w MOPR, np. pracownicy socjalni informują o formach pomocy swoich podopiecznych.
- Właściwie nie ma działań wychodzących z informacją do osób, które nie korzystają z pomocy MOPR, Nie ma ogólnopolskich, wielkich medialnych kampanii informujących o formach pomocy, nie ma działań w małych miejscowościach, gdzie przemoc często „nie wychodzi z 4 ścian”, ponieważ osoby się wstydzą i mają poczucie, że nie uzyskają pomocy wśród osób świadczących pomoc.
- Kampanie reklamowe ze znanymi osobami.

Źródło: Panel ekspertów

Eksperci wskazali także na mocne i słabe strony obecnego systemu pomocy osobom doświadczającym przemocy. Wśród mocnych stron należy wymienić przede wszystkim:

- możliwość uzyskania różnych form pomocy, w zależności od potrzeb, m. in. pomocy psychologicznej, prawnej, finansowej;
- dostępność ośrodków wsparcia w dużych miejscowościach;
- funkcjonowanie organizacji pozarządowych wspierające osoby doświadczające przemocy;
- coraz większą liczbę wykwalifikowanych specjalistów wspierających osoby doświadczające przemocy;
- możliwość asystentury.

W przypadku słabych stron, podkreślone zostały takie aspekty jak:

- zbyt długie oczekiwanie na przyznanie pomocy finansowej;
- trudność w dostępie do informacji w niektórych miejscach kraju;
- utrudniona dostępność do kompleksowego wsparcia w przypadku małych miejscowości;
- osoby doświadczające przemocy muszą uciekać z domu, od sprawcy;
- niewielka liczba wyspecjalizowanych psychologów i prawników;
- sztywne zasady prawne;
- brak świadomości i poczucie wstydu osób doświadczających przemocy.

Eksperci potwierdzili, że edukacja oraz dostęp do informacji to czynniki wpływające na skuteczność form pomocy oferowanych osobom doświadczającym przemocy. W przypadku edukacji osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy, należy zwrócić uwagę na przeciwdziałanie wtórnej wiktyimizacji. Wiktyimizacja to proces przekształcania się potencjalnej ofiary

w ofiarę faktyczną. O wiktyimizacji wtórnej należy mówić wówczas, gdy ofiara przestępstwa doznaje kolejnej krzywdy ze strony innych osób. Zdaniem ekspertów należy monitorować sytuację osób doznających przemocy poprzez superwizje zespołów pracujących w danym obszarze. Kolejnym czynnikiem jest dostęp do informacji i konieczność większej współpracy służb z organizacjami pozarządowymi, szpitalami, kościołami, ośrodkami interwencji, uniwersytetami III wieku, itd. Monitorowanie powinno polegać na wywiadach z osobami doznającymi przemocy skąd dowiedzieli się o danym ośrodku wsparcia. Uwaga powinna zostać zwrócona na akcje lokalne w celu zwiększenia świadomości osób doznających przemocy na temat problemów oraz walce ze stereotypami na temat przemocy. Największym czynnikiem wpływającym na skuteczność form pomocy oferowanym osobom doznającym przemocy jest motywacja wewnętrzna osoby dotkniętej przemocą. Nie zawsze można podjąć zewnętrzne próby oddziaływania, ze względu na negatywne nastawienie osoby doznającej przemocy na temat oferowanej pomocy. Należy prowadzić stały kontakt z osobami doznającymi przemocy oraz dostosować język komunikatów i wsparcie do indywidualnych potrzeb osób zgłaszających się do ośrodków. Bardzo ważne jest objęcie pomocą w formie indywidualnej, tak aby pomoc ta była dostosowana do każdej osoby poszkodowanej.

Czynniki wpływające na skuteczność form pomocy oferowanych osobom doznającym przemocy

- *Edukacja osób pracujących w obszarze przeciwdziałania przemocy (przeciwdziałanie wtórnej wiktyimizacji).*
- *(monitorowanie) superwizje zespołów pracujących w tym obszarze.*
- *większa współpraca służb z NGO, ze szpitalami, kościołami, policją, prokuraturą, ośrodkami zdrowia, uniwersytet III wieku akcje lokalne.*
- *akcje lokalne w celu rozbijania przekonań, mitów i stereotypów nt. przemocy.*
- *ogromnym czynnikiem jest motywacja wewnętrzna osoby dotkniętej przemocą, nie wszystko jest zależne od zewnętrznych oddziaływań pomocowych.*
- *Czynnikiem wpływającym na skuteczność form pomocy jest zaangażowanie i kwalifikacje specjalistów udzielających pomocy.*

Źródło: Panel ekspertów

W celu obrania odpowiedniego kierunku zmian systemu wsparcia osób doznających przemocy, należy skoncentrować działania na osobach z małych miejscowości i wsi, które wstydzą się mówić o problemie. Kolejnym kierunkiem powinna być zindywidualizowana ścieżka pomocy, która będzie dostosowana do potrzeb osoby doznającej przemocy. Nie można koncentrować się na sztywnych metodach, działaniach i programach, ponieważ nie wpłynie to na

osiągnięcie długofalowych efektów. Bardzo ważnym kierunkiem będzie także koncentracja na natychmiastowych efektach, tj. odizolowania sprawcy przemocy i działania edukacyjne.

Kierunki, które powinny wpłynąć na zmiany systemu wsparcia osób doznających przemocy

- Zwrócenie uwagi na małe miejscowości i wsie (tam pomoc jest bardzo ograniczona).
- Wsparcie powinno być indywidualizowane, dobierane pod przejawy przemocy, potrzeby. Nie powinno być sztywnych metod działania i programów.
- Dobrze by było, gdyby system działał z efektem natychmiastowym, aby udzielana pomoc osobom doświadczonym przemocy była natychmiastowa, realna i dająca bezpieczeństwo.
- Warto skupić się na osobach stosujących przemoc – oddzielenie sprawcy od osób doświadczających przemocy, oddziaływania korekcyjno-edukacyjne itp.

Źródło: Panel ekspertów

Eksperci zostali także zapytani w jaki sposób lepiej dostosować ofertę pomocy do potrzeb grup dotkniętych przemocą. Ich zdaniem należy podejmować przede wszystkim lokalne akcje skoncentrowane na mieszkańcach małych miejscowości. Należy także zwiększyć dostęp do informacji i skoncentrować się na osobach wykluczonych społecznie. Warto zwiększyć oddziaływanie informacji poza Internet i wykorzystać placówki edukacyjne (poprzez edukowanie uczniów, rodziców i nauczycieli), kościoły (dostęp do osób starszych i małych miejscowości), organizacje pozarządowe (działające na rzecz nie tylko przeciwdziałania przemocy), współpraca z lekarzami i pielęgniarkami.

Lepsze dostosowanie oferty pomocy do potrzeb grup dotkniętych przemocą

- Akcje lokalne nt. przemocy i form pomocy – „wychodzenie specjalistów na ulice na piknikach rodzinnych itp.”.
- Kierunek: małe miejscowości.
- Odczarowanie placówek miejskich: to miejsca nie tylko dla osób niemających.
- Skupić się na grupach wykluczonych społecznie – np. osoby starsze, niepełnosprawne, nieheteronormatywne, innych narodowości – dostosować specjalistyczną pomoc odpowiednią do ich potrzeb.
- Warto poszerzyć zakres informowania poza Internet.

Źródło: Panel ekspertów

Działania, które są niezbędne dla poprawy dostępności informacji o formach pomocy osobom doznającym pomocy, to przede wszystkim:

- Edukacja na poziomie szkolnym;
- Akcje lokalne;

- Zwrócenie uwagi na bariery architektoniczne;
- Zaangażowanie większej liczby środków masowego przekazu;
- Zaangażowanie mobilnych pracowników.

Stopień w jakim obecny system prawny pozwala na dostosowanie form pomocy do potrzeb osób dotkniętych tym zjawiskiem

- Pomoc prawna ogranicza się do konsultacji. W NGO-sach czasem jest otwartość na pisanie pism w imieniu osób doznających przemocy. Ale zazwyczaj tej formy pomocy brakuje.
- Poza tym reprezentowanie osób w sądach byłoby niesamowitą pomocą. Tego w tym momencie nie ma. Jeśli jest pomoc w ramach reprezentowania przez adwokatów z sądu, to w opinii ODP jest to pomoc niedostateczna.
- osoby doznające pomocy mają wrażenie, że prawnicy niedostający pieniędzy prywatnych nie zajmują się ich sprawami tak jak by tego oczekiwały.
- W zbyt małym stopniu, polski system prawny wymaga modyfikacji i dostosowania do nowoczesnych metod przemocy (np. stalking) czas reakcji organów ścigania jest nadal zbyt niski.

Źródło: Panel ekspertów

Paneliści wymienili także bariery, które utrudniają wdrażanie skutecznych form pomocy:

- brak edukacji wśród osób pomagających;
- bariery architektoniczne;
- problemy finansowe osób doznających pomocy;
- problemy z dotarciem do ośrodków miejskich, w których można uzyskać pomoc;
- przełamanie wewnętrznego wstydu;
- stygmatyzacja osób korzystających z pomocy społecznej;
- brak odpowiednich warunków technicznych miejsc udzielających pomocy osobom doświadczającym przemocy (brak np. podjazdów dla wózków, brak pomieszczeń dostosowanych dla dzieci, brak komfortowych pokoi konsultacyjnych itp.);

Zastosowanie panelu ekspertów pozwoliło na optymalne wykorzystanie zebranych informacji, gdyż opinie uczestników uzupełniły i zweryfikowały wnioski i rekomendacje otrzymane przez zespół badawczy w wyniku badania. Dzięki holistycznemu podejściu, członkowie panelu ekspertów byli w stanie wypracować rozwiązania podnoszące skuteczność działań realizowanych przez instytucje wspierające osoby doznające przemocy.

Załącznik – indywidualne wywiady pogłębione

W jakiej skali terytorialnej działa Pana/i instytucja (województwo, powiat, gmina)?

Podmioty uczestniczące w badaniu udzielały zróżnicowanych odpowiedzi, wskazując najczęściej na powiaty bądź gminy, przy czym większość Respondentów zaznaczała, że pomimo wskazanej rejonizacji pomoc nie jest ograniczana wyłącznie do mieszkańców wskazanej jednostki terytorialnej- skupia się ona również na mieszkańcach kraju oraz innych państw. Jako przykład wskazano m.in. mieszkanki z Ukrainy, Kongo, Ruandy.

W jakim stopniu posiadane przez Państwa zasoby infrastrukturalne są wystarczające w kontekście zakresu i zasięgu prowadzonej działalności?

Zdaniem Respondentów posiadane zasoby infrastrukturalne są wystarczające w stosunku do potrzeb osób zwracających się o wsparcie w kontekście zakresu i zasięgu prowadzonej przez uczestników badania działalności. Zdaniem Respondentów braki w zakresie określonym w pytaniu nie stanowią znacznej przeszkody, gdyż możliwe jest zapewnienie środków zastępczych w celu jak najskuteczniejszego działania (*„W ośrodku osoba nie może zanocować ale jesteśmy w stanie zorganizować takie miejsce”*). Tego rodzaju środki zastępcze i uzupełnienie oferty dostosowanej do posiadanych zasobów infrastrukturalnych możliwe są poprzez nawiązanie skutecznej współpracy z innymi podmiotami. Jak zauważył uczestnik badania: *„Współpracujemy z MOPSEM, z przychodniami, z sądami, z policją. To jest pomoc interdyscyplinarna. Nie ma czegoś takiego ze ofiary przemocy nie mają gdzie i z czego korzystać. Mają wszystko, tylko chodzi o chęci.”*

Czy dostrzega Pan/i braki w zakresie infrastruktury utrudniające realizację działań na rzecz osób doznających przemocy? Jeśli tak to jakie?

Respondenci w większości uwagę zwracali na braki w zakresie kadry oraz infrastrukturę niedostosowaną do potrzeb osób niepełnosprawnych. Uczestnicy badania zauważyli, że wskazane byłoby zatrudnienie większej liczby specjalistów oraz pracowników etatowych, którzy wykonywaliby poszczególne, specyficzne zadania. Zdaniem Respondentów nie tylko skróciłoby to czas oczekiwania na pomoc w wypadku konieczności długotrwanie udzielanej pomocy. Nie bez znaczenia byłoby to również w zakresie pomocy interwencyjnej- jak wskazała uczestniczka badania, interwencje tego rodzaju wymagane są często w dni wolne oraz w godzinach nocnych, co stanowi znaczne utrudnienie dla pracowników etatowych.

Utrudnienia realizacji działań na rzecz osób doznających przemocy stanowią również braki udogodnień i rozwiązań architektonicznych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych i o ograniczonej mobilności (w tym kobiet w ciąży). Wskazane przez Respondentów braki dotyczą zbyt małych pokoi, braku wind, niewłaściwego rozłożenia pokoi. Respondent dodał: *„Nie jest idealnie ale nie jest tragicznie. Jeśli chodzi o kadre, to zatrudniłabym więcej specjalistów. Prawnik, seksuolog, psycholog. Jeśli chodzi o lokal, to mamy 10 miejsc hostelowych. Są 4 pokoje. Gdyby było 12 albo 14 byłoby lepiej. Dostęp dla mam z wózkami jest ograniczony, winda jest ale w drugiej części budynku. I to jest utrudnienie. Pokoje są malutkie w hostelu i osoba na wózku nie da rady się poruszać bo pokoje są małe. Rodzi to trudności.”*

Jakiego rodzaju formy pomocy dla osób dotkniętych przemocą są realizowane w Państwa instytucji? Na czym polegają te formy pomocy i do jakich grup osób doznających przemocy są one kierowane?

Najczęściej wskazywane rodzaje oferowanej przez instytucje pomocy stanowiły przede wszystkim możliwość uzyskania schronienia, zatrzymania się w hostelu bądź mieszkaniu chronionym na okres do 3 miesięcy, uzyskania pomocy w trybie interwencyjnym oraz wsparcia długoterminowego, jak również z pomocy psychologicznej, prawnej, socjalnej, pedagogicznej, mediacyjnej, terapeutycznej i finansowej, zapewniając kompleksowość i skuteczność oferty wystosowanej do osób potrzebujących. Prowadzone są również działania edukacyjne i informacyjne.

Ponadto, Respondentka zaznaczyła, że istotną formą wsparcia są również programy kierowane do sprawców przemocy, w tym programy korekcyjno-edukacyjne oraz psychologiczno-terapeutyczne. Respondent: *„To również są zadania, które realizuje pomoc. Jakbyśmy popatrzyli na to jakby z takiej innej strony, to pomagając sprawcom, pośrednio pomagamy ofiarom. To że sprawcy mogą uczestniczyć w tych programach oddziaływać korekcyjno-edukacyjnych, jak zmieniają swoje nastawienie, jak rozumieją czym jest przemoc i jakie dalekosiężne skutki dotyczą i osoby doświadczające przemocy i świadków przemocy, no to możemy powiedzieć, że też taką formę spełniamy”*.

Dodano, że pomoc dostosowana jest do oczekiwań i potrzeb poszczególnych grup wiekowych.

W jakim stopniu Pana/i zdaniem oferowane formy pomocy są adekwatne do potrzeb grup docelowych?

Respondenci wypowiadali się raczej pozytywnie odnośnie adekwatności oferowanych form pomocy względem potrzeb grup docelowych, przy czym zauważano, że przy większym nakładzie finansowym działania i zakres pomocy mogłyby być skutecznie rozwijane, zauważano także potencjał szerszego realizowania założonych działań.

Respondent: *„Są adekwatne, są odpowiednie do występujących potrzeb”*.

W jakim stopniu Pana/i zdaniem realizowane działania są skuteczne?

Stopień, w jakim działania są skutecznie realizowane określony został jako wysoki. Respondenci zauważają jednakże, że nie zawsze możliwa jest skuteczna pomoc z uwagi na niechęć osób potrzebujących: *„Zależy też jak klient jest zmotywowany do zmiany i jakie czerpie korzyści z tego, że jest w złej sytuacji. To pragnienie żeby wyjść z systemu pomocy społecznej jest czasem niskie. I osoba nie zawsze chce radzić sobie sama”*.

Opinia Respondentów poparta jest monitoringiem ze strony instytucji- Respondenci wskazali, że efektywność realizacji działań mierzona jest regularnie. Respondent: *„Różnie bywa. My badamy w momencie przybycia klienta cel, on określa go w skali od 1 do 10. I co tydzień sprawdzamy czy cel się nie zmienił, czy osoba pracuje na tych samych rzeczach. Ta efektywność generalnie jest bardzo dobra”*.

Jakie czynniki wpływają pozytywnie na efektywność realizowanej pomocy, a jakie negatywnie?

Wśród wymienionych przez Respondentów pozytywnych czynników wpływających na efektywność realizowanej pomocy wymienić należy wykwalifikowaną kadrę, dostępność, praca zespołowa i współpraca, jak również czynniki związane z nastawieniem klienta: jego motywacja, oczekiwania, gotowość do współpracy.

Respondent: *„Pozytywnie to myślę, że ta praca zespołowa. To że instytucje zaczęły ze sobą współpracować, że rozumiemy się, gdzie sięgają te nasze kompetencje, że rozumiemy, że ta współpraca przynosi dodatkową jakość oraz to, że nie powielamy swoich zadań, że możemy wymieniać się informacjami i wspólnie pracować jak najlepiej, żeby te efekty naszej pracy przyniosły jak najlepsze efekty”*.

Negatywne czynniki wskazane przez uczestników dotyczyły dostępnych finansów, liczebności kadry, braku możliwości przeprowadzenia superwizji, niewłaściwe podejście niektórych pracowników.

Respondent: *„Negatywna to brak zrozumienia niektórych osób pracujących w systemie, że ofiarą przemocy trzeba pomóc tu i teraz i nie wyręczać i towarzyszyć takiej osobie w rozpoczęciu nowego etapu w życiu”.*

Jakiego rodzaju bariery są dla Państwa najbardziej uciążliwe w wykonywanej pracy?

Respondenci wymieniali różnorodne czynniki stanowiące bariery w wykonywanej pracy. Zdaniem części respondentów, istotnym ograniczeniem jest brak środków remontowych i niskie płace w stosunku do wykonywanej pracy.

Inni uczestnicy badania uwagę zwracali szczególnie na czynniki zewnętrzne, takie, jak ogólna niska świadomość i stygmatyzacja zjawiska przemocy i osób jej doświadczających, jak również pewnego rodzaju „blokada”, nieufność i niezauważanie możliwości poprawy własnej sytuacji przez osoby doznające przemocy.

Respondent: *„Blokada tej drugiej strony. Często jest zakłamanie wynikające z lęku, musi upłynąć pewien czas, który pozwoli zbudować tą otwartość. Lęki i obawy z ich strony to duża bariera”.*

„Bariery to stygmatyzacja ofiar przemocy ze same sobie są winne. Bariery jako takich nie ma. Ale nieraz niezrozumienie mechanizmu stosowania pomocy i ofiar przemocy.”.

Jakie grupy osób najczęściej korzystają ze wsparcia Państwa instytucji (proszę uwzględnić cechy społeczno-demograficzne takie jak: płeć, wiek, wykształcenie, aktywność zawodowa, sytuacja ekonomiczna, stopień pokrewieństwa ze sprawcą przemocy, miejsce zamieszkania, niepełnosprawność itp.)?

Zgodnie ze słowami Respondentów założyć można, że główną grupę osób najczęściej korzystających ze wsparcia instytucji stanowią kobiety aktywne zawodowo bądź rencistki, ze średnim wykształceniem, posiadające dzieci, często z terenów wiejskich.

Respondent: *„Płeć i demografia, zgadzają się z tym co się powszechnie dzieje w kraju. W większości sprawca mi są mężczyźni a ofiarami kobiety w wieku 30-40 lat. Najmłodsze osoby, które się zdarzają mają 18 czy 19 lat. Ale się zdarzają seniorzy. To są małżeństwa albo konkubinat. Miejsce zamieszkania to tereny wiejskie raczej, poza miastem.”*

Jakie oczekiwana zgłaszają osoby doznające przemocy, które zgłaszają się do Państwa instytucji po wsparcie?

Zdaniem Respondentów najczęściej oczekiwanymi formami pomocy są pomoc prawna (w tym alimentacja), wsparcie psychologa, pomoc pracownika socjalnego, pomoc medyczna. Często te oczekiwania sprowadzają się również do oczekiwań finansowych, pomocy w znalezieniu lokum.

Respondent: *„Poradnictwo psychologiczne, wyciszenie emocji, pedagogiczne socjalne, prawne, uporządkowanie sytuacji życiowej, schronienie. Bezpieczny azyl przez jakiś czas. A potem sukcesywnie dalej, a jak mają pracę, to terapie. A te co nie mają pracy to praca socjalna”*.

Czy występują grupy społeczne (uwzględniając cechy analizowane w poprzednim pytaniu), którym trudno Państwu pomagać ze względu na braki infrastrukturalne lub brak odpowiednich form pomocy (np. cudzoziemcy, osoby niepełnosprawne, osoby z poważnymi schorzeniami)? Jeśli tak, jakiej infrastruktury lub oferty pomocy brakuje, aby efektywnie wspierać te osoby?

Zdaniem Respondentów trudności w skutecznym oferowaniu pomocy napotkać można w przypadku mieszkańców terenów wiejskich, którzy często uznają problem za wstydlivy bądź nie znają możliwości skorzystania z tego rodzaju wsparcia, jak również kobietom uzależnionym ekonomicznie od swoich mężów, którzy są sprawcami przemocy. Wskazywano również na osoby uzależnione od alkoholu. Część Respondentów wskazała również na cudzoziemców, jako przykład podając zawilości formalne i brak aktualnych, obowiązujących dokumentów (tak jak np. Karta Pobytu). Wymienioną grupą są również osoby ze schorzeniami natury psychicznej. Respondent: *„Nie spotkałam się z takimi problemami, jedynie to, że czasem są osoby, które mają problemy psychiczne i my takiej osoby nie możemy umieścić w mieszkaniu chronionym, bo tak jak mówiłam, tam nie ma żadnej opieki”*.

Jak ocenia Pan/i skuteczność poszczególnych form pomocy, w kontekście potrzeb osób starszych, dzieci, osób niepełnosprawnych?

Uczestnicy badania dobrze ocenili skuteczność poszczególnych form pomocy w kontekście potrzeb osób wskazanych w pytaniu, dodając że instytucje starają się dostosować swą ofertę do konkretnych potrzeb grup społecznych. Respondenci dodali jednakże, że skuteczność tego rodzaju działań determinowana jest również przez beneficjenta.

Respondent: *„Zapewniamy wsparcie na miarę naszych potrzeb, ale nie zawsze efekt naszego wsparcia się utrzymuje bo to zależy od osoby, która się do nas zgłasza”*.

Czy oferowane w Polsce formy pomocy pozwalają na dostosowanie wsparcia do konkretnych grup osób? Jeżeli tak, to w jaki sposób? Jeżeli nie, to dlaczego nie?

Zdania Respondentów różniły się- część uznała oferowane w Polsce formy pomocy za pozwalające na dostosowanie wsparcia o konkretnych grup osób. Zauważono, że wpływ na to ma przede wszystkim system pomocy i poziom współpracy pomiędzy podmiotami, jak również rzetelność i zaangażowanie instytucji świadczących pomoc.

Druga grupa respondentów zauważyła natomiast, że brak jest pewnego rodzaju różnorodności i kompleksowości, a wachlarz usług zdecydowanie powinien być rozszerzany oraz systematycznie dostosowywany do potrzeb wszystkich grup, włączając w to osoby niepełnosprawne, starsze, osoby niesamodzielne.

Respondenci zauważyli też swego rodzaju lukę w oferowanych formach pomocy:

„Jeśli chodzi o grupę nastolatków jest najmniej zaopiekowana. Dla innych są zajęcia, jest pomoc. Dla takiej młodzieży gimnazjalnej, koniec podstawówki, jeśli nie jest głęboko uzależniona, zdemoralizowana, coś by chciała ze sobą robić, to mam poczucie, że ofert jest mało. Szczególnie jeśli chodzi o taką pomoc dzieciom, które teraz są w zbombardowaniu bodźcami i technologią. Mało jest takich dobrych i głębokich relacji. I to wszystko rodzi jałowość codzienną i to wszystko rodzi, że tych dzieci jest dużo a nie ma dla nich oferty”.

Jakiego rodzaju przemocy jest najwięcej (przemoc fizyczna, przemoc psychiczna, przemoc ekonomiczna, przemoc seksualna)?

Respondenci wskazywali najczęściej na przemoc psychiczną, jednakże zgodnie zauważali oni, że wyodrębnienie specyficznych rodzajów przemocy, z którymi boryka się największa liczba osób wymagających wsparcia byłaby trudna do określenia z uwagi na fakt, że formy przemocy wzajemnie się przenikają a granice pomiędzy nimi się zacierają. Wskazywano m.in, że przemocy fizycznej niemal zawsze towarzyszy przemoc psychiczna. Trudna do określenia jest natomiast przemoc seksualna.

Respondent: *„Najczęściej pojawiają się u nas osoby, które twierdzą, że doznają przemocy fizycznej, jakby w dłuższej rozmowie możemy stwierdzić, że towarzyszy jej najczęściej przemoc psychiczna. Jeśli chodzi o inne formy, to one jakby też stają się takimi pokrewnymi formami. Jak przychodzi ta przemoc psychiczna, to jest też przemoc ekonomiczna. Trudno mi*

powiedzieć o przemocy seksualnej, w swojej pracy nie doświadczyłam, że osoby stricte jakby mówiły, że takiej przemocy doświadczają”.

„Nigdy tego nie liczyliśmy. One się przenikają. Jak jest przemoc psychiczna to i idzie w parze z seksualną i ekonomiczną. To na wszystkich polach się toczy”.

Jakie występują bariery w zakresie pomocy osobom doznającym przemocy w perspektywie różnych form przemocy i grup docelowych?

Uczestnicy udzielali zróżnicowanych odpowiedzi- część Respondentów nie zauważała barier w tym zakresie. Inni natomiast wskazywali na czynniki zewnętrzne- uczestnik badania jako przykład przytoczył fakt, że samotnej matce z dzieckiem trudniej jest wynająć mieszkanie, nawet pomimo posiadanych środków finansowych.

Uczestnicy wskazywali również na fakt specyficznych potrzeb i podejścia konkretnych grup docelowych, przy czym wymieniano np. niski poziom wiedzy i świadomości, brak motywacji do zmiany własnej sytuacji, bezradność życiowa, powtarzanie nauczonych schematów.

Respondent: *„[Bariera] psychologiczna, wynikająca ze strony tej osoby. Nie znają swoich potrzeb i swoich praw. One zawsze mają nadzieję, że on się zmieni i będzie dobrze”.*

W jakim stopniu Pana/i zdaniem zmienia się świadomość społeczna dotycząca zjawiska przemocy?

Zdaniem Respondentów świadomość społeczna dotycząca zjawiska przemocy zmienia się w bardzo dużym stopniu. Za najważniejszą uznano zmianę w postrzeganiu problemu przemocy, który kiedyś był problemem uznawanym za „wstydlivy”, odbywający się za zamkniętymi drzwiami. Obecnie problemy tego rodzaju są nagłaśniane (np. w mediach), stały się celem wielu działań i programów i coraz lepiej zrozumiana jest skala problemu.

Respondent: *„Myślę, że się zmienia na lepsze. Myślę, że już głośno mówimy o tym, że są rodziny, które niestety w swoim zachowaniu demonstrowują zachowania przemocowe. Głośno mówimy o tym, że dzieci, które się wychowują w rodzinach, gdzie stosuje się przemoc, taką przemoc stosują w zespołach klasowych, czy w życiu szkoły przejawiają agresję. Zaczynamy o tym głośno mówić i nie tylko mówić, ale również robić”.*

Zmianę zaobserwowano również w kontekście osób doświadczających przemocy- osoby te potrafią rozpoznać problem i zwrócić się o pomoc, stąd mówić można o sposobie myślenia

osób dotkniętych zjawiskiem przemocy, które coraz częściej nie boją się i nie wstydzą sięgnąć po pomoc.

Jak ocenia Pan/i dostępność informacji na temat placówek pomagających osobom doświadczającym przemocy?

Respondenci określili dostępność informacji na temat placówek pomagających osobom doświadczającym przemocy jako szeroką, pełną. Najczęściej wskazywano na powszechność i łatwy dostęp do informacji zawartych w Internecie, na stronach internetowych poświęconych instytucjom.

Respondent: *„Jest coraz większa ta dostępność. My też korzystamy z różnych form docierania mamy stronę, Facebooka, telefon komórkowy i stacjonarny, mamy wyjazdowe spotkania do szkół i wyjścia. Ta docieralność wzrasta ale trafiają też do nas ludzie z końca Polski i na stronie można znaleźć te informacje”*.

Wskazywano również na organizowane spotkania, kolportowane ulotki, artykuły publikowane w prasie i programy realizowane w lokalnych stacjach telewizyjnych, plakaty, oraz akcje organizowane w szkołach.

Respondenci dodawali, że ośrodki oferujące pomoc często otwarte są 24 godziny na dobę, co przyczynia się do dobrej dostępności do informacji.

Czy spotkał się Pan/i Pani z osobami potrzebującymi pomocy i niewiedzącymi gdzie jej szukać? Jakie grupy społeczne są najłatwiej poinformowane w tym względzie?

Respondenci spotykali się z osobami potrzebującymi pomocy, które nie miały wiedzy gdzie tej pomocy szukać. Wskazywano przede wszystkim na obszary wiejskie, gdzie oferta i dostęp do placówek oferujących pomoc są ograniczone, jednostki te nie zawsze są odpowiednio skomunikowane, oraz brak jest ogólnej świadomości dotyczącej skali i istoty problemu.

Wskazywano również na nieznaną konkretnych form pomocy, takich, jak formularz „Niebieska Karta”.

Jakie są najczęstsze przyczyny braku informacji na temat przemocy i form pomocy i jak im zapobiegać?

Respondenci w większości nie potrafili wskazać przyczyn braku informacji na temat przemocy i form pomocy. Zauważoną przyczyną jest ograniczony dostęp do Internetu i nieznaną

obsługi komputera przez seniorów, jak również brak zainteresowania określonym tematem przez osoby młodsze.

Część badanych uwagę zwróciła również na niski poziom wykształcenia oraz zamieszkiwanie na terenach wiejskich, które ograniczać mogą dostęp do informacji.

Respondent: *„Osoby z niższym wykształceniem nie wiedzą gdzie mają poszukiwać informacji. Mają Internet ale nie wiedza jak szukać. Ale to się zmienia. Media tutaj mogą zadziałać cuda”*.

Jeden z Respondentów dodał, że znaczenie ma również styl życia i aktywność osób.

Respondent: *„Brak nośników medialnych. Te osoby może nie czytają gazet, mało się informują, nie chodzą na wywiadówki do szkół, a przed wywiadówkami są z reguły pogadanki i zawsze jest jakiś prelegent, więc jeżeli oni nie chodzą, nie są aktywni społecznie, nie rozmawiają o tym, co ich boli, to trudno, żeby ktoś reagował i wychodził im naprzeciw. To są zamknięte środowiska bez zaplecza informacyjnego”*.